НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА В ЄВРОПІ

ІЗ СЛОВНИКОВОЇ СПАДЩИНИ
Вип. 12

В. ЄВТИМОВИЧ

МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

для військових

Відтворення видання 1918 року

КИЇВ–2010

УДК 355(038)=161.1=161.2
ББК 68 я2+81.3
Є 27

Затверджено до друку вченою радою Інституту енциклопедичних досліджень НАН України.
Протокол № 3 від 27 березня 2009 р.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України започаткував книжкову серію «Із словникової спадщини», покликану здійснити перевидання українських термінологічних словників, створених на початку 20 століття, що нині стали раритетними, а в радянські часи були заборонені й вилучені з ужитку. Оскільки ці словники й донині зберігають наукове та практичне значення, вони сприятимуть виробленню розумних компромісів між прихильниками різних українських термінологічних систем. Це є надзвичайно актуальним в умовах становлення термінологічної системи української мови, очищення її від русизмів, штампів, нехарактерних для її природи форм та зворотів.

Нині читачеві пропонується 12-й випуск серії – «Московсько-український словник для військових» В. Євтимовича.

Редакційна колегія серії «Із словникової спадщини» висловлює щиру подяку ***п. Ользі Сенюк*** за надані першодруки словників із фондів книгозбірки Євгена Поповича й Ольги Сенюк.

ISBN 978-966-02-5067-3 (серія)
ISBN 978-966-02-5243-1

В. Євтимович

МОСКОВСЬКО-УКРАІНСЬКИЙ СЛОВНИК

для військових

Зредаґовано редакційною комісією при Головній Шкільній Управі В. М-ва.

м. Київ.
Друкарня Головної Шкільної Управи В. М.
1918 р.

А

Абориген – ту́білець.
Абсолютный – остато́чний, абсолю́тний.
Авангардный – аванга́рдовий, передови́й.
Авангард – аванга́рд.
Август – се́рпень.
Автоматическій – автомати́чний, машино́вий.
Автомобилист – самохо́дник.
Автомобиль – автомобі́ль, само́хід.
Ад'ютант – осау́л.
Азарт – за́пал, завзя́ття.
Азартный – запа́льний.
Аккуратность – спра́вність.
Активный – акти́вний.
Акт – акт, умо́ва.
Аллебарда – ке́леп.
Алюминій – глине́ць, алюмі́нь.
Аллюр – хода́.
Аманат – зару́чник.
Амбар – комо́ра, шпи́хлір.
Амбразура – бійни́ця.
Амнистія – поми́лування, амни́стія.
Амуниція – муни́ція.
Аналогія – анальоґія, схо́жість, поді́бність.
Антабка – у́шко.
Аппарат – пристрі́й.
Апрѣль – кві́тень.
Апроши – ша́нці.
Арестант – арешта́нт, в'я́зень.
Арка – дуга́, а́рка, лу́ка.
Арматура – збро́я, бро́ня.
Армія – а́рмія, ві́йсько, поту́га.
Арсенал – арсена́л, збро́ївня.
Артельщик – обо́зний.
Артиллерія – арма́та, артиле́рія.
Артель – арті́ль, спі́лка.
Артиллерист – гарма́тчик, пушка́рь, атилери́ста.
Артиллерійскіе заводы и мастерскія – арма́тні заводи й майсте́рні.
Артиллерійскій полигон – стрільни́ця, стрі́льбище.
Архив – архи́ва.
Архиваріус – архива́р.
Ассистент – (*при знамени*) запору́чник.
Атака – ата́ка, на́пад.
Атаковать лавами – атакува́ти ла́вами.
Атаман – ота́ман, (*зб.*) отама́ння, ватаѓ.
Атмосфера – атмосфе́ра.
Атрибут – причанда́л, клейно́ди.
Аттестат – атестат, сві́доцтво, мату́ра.
Аэроплан – аероплян, літа́к.

Б

База – ба́за, осно́ва, підста́ва.
Базис – ба́зіс, осно́ва, підста́ва, підва́лина.
Баланс – бала́нс, рівнова́га.
Баласт – саву́р, тяга́, ванта́ж.
Балахон – балахо́н.
Балка – ба́лка, брус, (*між кроквами*) ба́нта, ба́нтина; ба́лка.
Банда – вата́га, зграя.
Бандит – розбі́йник, розбиша́ка, харци́з, опри́шок.
Банка – ба́нька, сло́їк.
Банкет – ступни́ця.
Банник – мітла́; (*для чистки гармат*) щітка.
Барабанщик – тараба́нщик.
Барабан – бараба́н, тараба́н.
Барка – ба́рка, байда́к.
Баркас – барка́с, ду́б, шала́нда, поро́н.
Бассейн – 1) басейн, водо́йма, водозбі́р; ко́панка, са́жалка; 2) па́дь, влого́вина.
Бастіон – ба́шта, басті́он, тверди́ня, крі́пость, заборо́ло.
Баталіон – курі́нь.
Башня – ба́шта, ве́жа, (*рухома у козаків при облозі*) гуля́й-городи́на; (*вартова*) варо́вня.
Бдительность – пи́льність.
Безводица – безві́ддя.
Бвзвѣтріе – безві́тря, ти́ша.
Бездна – безо́дня, прі́рва.
Бездорожье – не́путь, бездоро́жжя.
Безконечный,-о – безмі́рний,-о, безкраї́й, без кра́ю, без мі́ри, без кінця́-кра́ю.
Безлунный – немі́сячний.
Безлѣсный – безлі́сний.
Безлѣсье – безлі́сся.
Безоружный – безору́жний, беззбро́йний.
Безостановочный – безуста́нний, безупи́нний, безпереста́нний, невпи́нний.
Безостановочно – безуста́нно, безпереста́нно, безупи́нно, бе́зперестань.
Безотлагательный,-о – неодкла́дний, неодмі́нний, пи́льний, на́глий,-о.
Безотлучный,-о – невідсту́пний,-о.
Безотмѣнный – неодмі́нний,-о.
Безотносительный,-о – безумо́вний,-о.
Безотступный – невідсту́пний,-о.
Безперемѣнный – незмі́нний, неодмі́нний.
Безпечность – недба́лість, необа́чність.
Безопасный, безопасность – безпе́чний; безпе́чність, безпе́ка.
Безпокоиться – турбува́тися, пеклува́тися; непоко́їтись.
Безпокойство – неспо́кій, турбо́та.

Безполезный – некори́стний, даре́мний, ма́рний.
Безпомощный,-о – безпора́дний,-о.
Безпорядок – непоря́док, безла́ддя, розгардія́ш.
Безпосредственный,-о – безпосере́дній,-ьо.
Безпрекословный,-о – безпере́чний, неодмо́вний,-о.
Безпрекословіе – безпере́чність.
Безпрерывность – безпереста́нність, безупи́нність.
Безпристрастный,-о – безсторо́нній,-ьо.
Безпроволочный телеграф – бездрото́вий телегра́ф.
Безпросвѣтный – безпросві́тний (*ніч*).
Бездорожица – бездоро́жжя, безпу́ття, не́путь.
Безсиліе – неси́ла, безси́лля, знемо́га.
Безусловный,-о – безумо́вний,-о.
Безуспѣшный,-о – невда́лий, ма́рний,-о.
Безустанный,-о – безпереста́нний,-о.
Безпрерывный,-о – безпере́рвний,-о.
Бердыш – ке́леп, топіре́ць.
Берег – бе́рег.
Береза – бере́за.
Бивак – та́бор.
Бивачный – таборо́вий.
Билет на свиданіе с арестованным – дозвіл на поба́чення.
Бирка – карб.
Битва – бій, бата́лія, січа, побій, би́тва; у запорожців: баталія мішаного характеру – га́лас; особливими ватагами, кожна самостійна – гарми́дер, сутичка перед баталією порізно, або малими купками – ге́рць, ге́рець.
Благопріятный – спрія́ючий.
Благопріятныя условія – спрія́ючі умо́ви.
Благопріятствовать – спрія́ти.
Благоустроеніе – упорядкува́ння.
Бланк – блянок, бла́нок.
Блеск – бли́ск, бля́ск.
Ближній – бли́зький, бли́жній.
Ближній отъѣзд орудія – близький від'їзд гармати.
Близлежащій – бли́зький, суме́жний.
Близкій,-о – бли́зький, недале́кий, поблизу́, бли́зько, недале́ко, на близу́.
Близость – бли́зкість, близина́.
Блиндаж – бліндáж.
Блокада – облога, бльока́да.
Блокадный – обло́жний, бльока́дний.
Блокировать – облягати, обклада́ти, обступа́ти, бльокува́ти.
Блокгауз – блокгавз.
Блок – блок, вертіло.
Блудить, блуждать – блуди́ти, блука́ти, тиня́тися.
Блюденіе – до́гляд, дозо́р, пильнува́ння, стереже́ння.
Блюсти – догляда́ти, пильнува́ти, стерегти́, захо́вувати.
Богатирь – ли́царь, козарлю́га.
Боевая линія – боєва́ лінія.
Боевая личинка – боєва́ ля́лька.
Боевая позиція – боєва́ позіція.
Боевая щель – бойова щілина.
Боевое столкновеніе – боєва́ сути́чка.
Боевой взвод – бойови́й звід.
Боевой порядок – боєви́й поря́док.
Боевой гребень – бойови́й гребінь.
Боевыя дѣйствія – бойові чини́.
Боевыя формы строя – боє́ві фо́рми стро́ю.
Боек – бія́к, бия́к; бич.
Боец – бо́єць перебі́єць; воя́ка, войо́вник.
Бой – 1) бій, по́бій, биття́; 2) бій, бі́йка, сі́ча, бата́лія, би́тва, бата́ва.
Бойкій – жва́вий, мото́рний, ме́тки́й, бо́йкий, го́стрий.
Бойни́ця – бійни́ця, стрільниця.
Бойня – різня́, різани́на; різни́ця.
Боковой – бокови́й, побі́чний, прибі́чний, бі́чний.
Бок – бік, (*мн.*) бо́ки, сторона́.
Болото – боло́то, ба́гнисько, ба́гнище.
Болт – бовт, прого́нич.
Боль – біль.
Больница – шпита́ль, бо́льни́ця, ліка́рня.
Большинство – бі́льшість.
Бомба – бо́мба, ришту́нок.
Бомбардировать – бомбува́ти, кида́ти бо́мби, верга́ти бо́мби.
Бомбомет – бомбоме́т.
Борец – боре́ць, перебі́єць.
Борт – край, бе́рег, (*судна*) бік, обла́вок.
Бор – бір, бірни́к.
Боченок – бари́ло, (*вузький*) бокла́г, боклажо́к.
Бочка – бо́чка, ку́хва.
Боязливость – боя́зкість, жахли́вість.
Боязнь – опа́ска.
Бравий – бра́вий, хва́тський, молоде́цький, голі́нний.
Бревенчатый – брусо́ваний, ру́блений.
Бревно – коло́да, дуб, (*обтесане*) брус, ба́лка, (*коротке*) оцу́пок, (*тонке кругле*) кругля́к, (*через річку*) кла́дка.
Брезент – брезе́нт.
Брезжиться – 1) світа́ти, на світ займа́тися, сіріти; 2) миготіти, бли́мати.
Бремя – вага́, тя́гарь, тягота́.
Брешь – проло́м, ви́рва, ви́лім.
Бравада – браву́ра.
Брод – брід.
В брод – у брід, брідьма́.

Бродяга – бродя́га, волоцю́га, заволо́ка, приблу́да.
Бродяжничать – бродя́жити, волочи́тися.
Бронебойный – панцеробійний.
Броневик,-вой – па́нцирник,-ий.
Броненосец – па́нцерник.
Броненосный – па́нцерний.
Бронированный автомобиль – па́нцерний самохід.
Бросаніе – кида́ння.
Бросать – кида́ти, мета́ти, верга́ти.
Броситься въ штики – вда́рити в баґне́ти.
Броском – навкидячá, кидькомá.
Броскій – ме́ткий.
Брульон – чорня́к, чернетка.
Бруствер – бру́ствер.
Брус – брус, балка, (*під стелею*) сво́лок.
Брюки – штани, шарова́ри.
Бударa – байдак.
Будка – бу́да, бу́дка.
Буерак – 1) байрак; 2) заме́т (*в яру*, *в балці*).
Буерачина – яро́к, ба́лочка.
Буйство – бе́шкет.
Буквальный – достоме́нний, буква́льний.
Булат – 1) сталь, кри́ця; 2) меч, ша́бля.
Булыга – 1) ка́мінь ди́кий; 2) бри́ла ка́міню.
Бумага – папір, папе́р.
Бумажный – папіро́вий.
Бунт – бунт, повста́ння, ро́зрух.
Бурав – све́рдел, све́рдло, (*великий*) ло́патень.
Бурелом – вітроло́м, вітрюга́.
Буря – бу́ря, хуртови́на.
Бутылка – пля́шка.
Бухта – бу́хта, зато́ка, лима́н.
Бучало – вир, водокру́ть, круга́, шум.
Быстрота – шви́дкість, пру́дкість, ско́рість.
Бѣгство – вте́ча, уте́ча.
Бѣглец – утіка́ч, втіка́ч.
Бѣшенство – божевільство, несамови́тість.
Безвыходный – безпора́дний.
Безпамятный – неприто́мний.
Безразличіе – байду́жість.
Безчестный – гане́бний.
Билет – квито́к, ка́ртка.
Благопристойность – приста́лість, доре́чність, че́мність.
Большинство – більшість.
Болтать – бала́кати, торо́чити, моло́ти, базікати, пле́скати, лопота́ти.

В

Вага – вагá, важни́ця, терези́.
Важный – ва́жний, важли́вий.
Важность – важли́вість, ва́жність.
Валежник – лом, сушня́к, (*дрібний*) хмиз, тру́сок.
Валахія – Воло́щина.
Валик – (*коло воза*) ба́рок, о́рчик.
Валка – ю́рба, на́товп, ти́ск, си́ла.
Валун – кругля́к (*камінь*).
Вал – ва́л, окіп; вал, буру́н.
Ванна – ку́піль.
Вассал – голдівни́к.
Вата – баво́вна, баве́лна, ва́та.
Ватага – ю́рба, грома́да, ку́па (*людей*).
Ватерпас – грунтва́га, важо́к.
Вахта – ва́рта, ва́хта.
Вахтер – ва́хтор.
Введеніе – вступ, уво́д, уво́дини.
Вверху – у горі, в горі, на горі, зверху.
Вверх – у го́ру, до гори́, на го́ру, на верх.
Ввечеру – у ве́чері.
Вволю – до схочу́.
Вглубь – вгли́б, угли́б.
Вдалекѣ, вдали – дале́ко, о́ддаль, оддалеки́, зда́леку, здаля́, оддаля́.
Вдоволь – до́сить, дово́лі.
Вдогонку – наздогін, на здо́гінці, удого́нь.
Вдоль – вздо́вж, удо́вж, впо́до́вж.
Вдосталь – зо́всім, цілко́м, геть чи́сто і *див.* **Вдоволь**.
Вдребезги – вдрузки́, на гаму́з.
Вдруг – зра́зу, вмент, вми́ть, ра́птом, зненáцька, на́гло.
Вездѣ – всю́ди, скрізь.
Великан – ве́летень, ве́лет.
Великій – вели́кий, здоро́вий; (*дуже*) величе́зний, величе́нний.
Великороссія – Московщи́на.
Великорос – моска́ль, москви́н (*глузливо*), кацáп, кацапу́з, москва́, кацапня́.
Величина – вели́кість, велечінь, величина́.
Величиною – завбільшки́.
Велосипед – самока́т.
Велосипедист – самока́тчик.
Венерическій – францюва́тий, венери́чний.
Вербованіе – вербу́нок, залу́ка, затя́г.
Вербовать – вербува́ти, залуча́ти, затяга́ти.
Веревка – вірьо́вка, у́жівка, бечівка.
Верста – верства́.
Верстак – верста́к, верста́т.
Верстовой – верстови́й.
Вертикально – сто́рч, вcто́рч.
Вертикальный – стрімки́й, сторчови́й.
Верхній – ве́рхній, горови́й, го́рішній.
Верховенство – зве́рхність.
Верховой – верхови́й, ве́рховень, ве́ршник, верхове́ць, гіне́ць.
Верховье – верховина, *див.* **Вершина**.
Верхом – ве́рхи, (*де кілка чоловік*) верха́ми.

Вершина – ве́рх, верхови́на, верши́на, верхів'я, верхівля, шпи́ль, возло́бок, чолопо́к.
Вершина гори – верхогі́рря.
Весло – весло, (*велике*) опачи́на, (*на кормі*) стерно́, де́мено, прави́ло, (*на плоту чи на барці*) трепло́.
Ветошка – ганчі́рка.
Вещь – річ, реч.
Взад – наза́д, взад.
Взаимодѣйствіе – взаємодія.
Взамѣн – замі́сць, намі́сць, взамі́ну.
Взвод – 1) че́та; 2) звод, звід (*курка*).
Взводная колонна – че́това кольона.
Взвоз – звіз; (*на гору*) узвіз, узво́з.
Взвѣсить,-ся – зва́жить, зва́житись,-ся.
Взгляд – по́гляд, згляд.
Взглянуть,-ся – згля́нути,-ся, погля́нути, подиви́тися.
Взгорье – узгі́р'я, згі́р'я.
Вздвоить ряди – подво́їти ряди́.
Взлет – злет.
Взять во фланг – взяти з флангу.
Вспыхнуть – спала́хну́ть.
Взривать,-ся – ско́пувати, зру́шувати, зрива́ти, розрива́ти,-ся, вибуха́ти.
Взорвать – ви́садити в повітря.
Взрывной, взрывочный, взрывчатый – розривни́й, вибухо́вий.
Взрывчатое вещество – вибухове на́чиння, єство́, вибухо́ва матéрія.
Взрыв – зри́в, ви́бух.
Взысканіе – зи́ск, по́зов; штраф, пе́ня, ка́ра грошо́ва.
Взятіе – взяття́; здобу́ття́.
Вибрація – вибра́ція, дрiжа́ння.
Видимость – види́мість, я́сність.
Видимый – види́мий, ви́дний; очеви́дний, я́вний.
Видно – ви́дко, ви́дно; зна́ти, зна́чно.
Вид – вид; о́браз, ви́гляд; взір.
Имѣть в виду – ма́ти на ува́зі, вважа́ти.
Выпустить из виду – забу́ти.
Поставить на вид – зверну́ть ува́гу.
Ни под каким видом – ні в я́кому ра́зі.
Виды – за́міри, думки́.
Видѣть – ба́чити, вида́ти, ви́діти.
Видящій – зря́чий, виду́щий, виду́чий.
Визированіе – візі́рування, наці́лювання.
Визировать – візі́рувати, націля́ти,-ся.
Вилка – ви́лка.
Взять в вилку – взяти у ви́лку.
Винтовка – гвинто́вка.
Винтовой – гвинто́вий, шрубо́вий.
Винтить – гвинтува́ти, шрубува́ти.
Винтовать – пригви́нчувати.
Винтовой выступ – гвинтови́й ви́ступ.
Винтообразный – гвинтова́тий.
Винт – гви́нт, шру́б, шру́ба.
Висѣлица – ши́бениця.
Витязь – ли́царь.
Вкладыш – вкла́дка.
Вколачивать – забива́ть, вбива́ти.
Вконец – до оста́нку, до ноги́, до ре́шти, до кінця́.
Вкопаться – укопа́тися, закопа́тися.
Вкруг – навкруги́, кругом, о́круг, круг, навко́ло, довко́ла.
Влага – во́хкість, ві́льготь.
Влагалище – піхва, піхви (*до шаблі*).
Владѣть – володі́ти, влада́ти.
Влажный – во́хкий, вільго́тний.
Вламываться – вло́млюватися, вдира́тися.
Власть – вла́да, пра́во.
Влеченіе – по́тяг, порива́ння, змага́ння.
Влечься – порива́тися.
Вліяніе – впли́в, вага́.
Влиятельный – впливо́вий.
Вдіять – вплива́ть, ма́ти вплив, вагу.
Вломиться – вломи́тися, вде́ртися.
Влѣзать – вла́зити, зала́зити.
Вмиг – ми́ттю, у ме́нт, ма́хом.
Вмѣстимость – вмісти́мість.
Вмѣстительный – містки́й, просто́рий.
Вмѣстить,-ся – умісти́ти,-ся, помісти́ти,-ся.
Вмѣсто – за́місць, нато́мість.
Вмѣстѣ – ра́зом, вку́пі, вмі́сті, гурто́м, разо́м.
Вмѣшательство – втруча́ння.
Вмѣщать,-ся – мiсти́тися, поміща́ти,-ся; вла́зити, вхо́дити.
Вмѣщеніе – умі́щення.
Вначалѣ – спочатку́, напочатку́, спе́ршу.
Внезапность – несподі́ванка.
Внезапный,-о – несподі́ваний,-о, рапто́вий,-о, ра́птом, наглий, зненá́цька.
Внизу – внизу́, зни́зу, до́лі, на до́лі.
Вниз – вни́з, на низ, до до́лу, до́лі.
Вникать – вдивля́тися, додивля́тися.
Вниманіе – ува́га, оба́чність.
Обратить вниманіе – зверну́ти ува́гу.
Отвлечь вниманіє – розва́жити.
Принимать во вниманіе – зауважити, ма́ти на ува́зі.
Внимательность – ува́жність, ува́жливість.
Внимательний,-о – ува́жний,-о, ува́жливий,-о.
Внимать – вважа́ти, вчува́ти, слу́хати пильно.
Внутренній – вну́трішній, осере́дній, сере́дній.
Внутри,-ь – в середині, у, в.
Внѣ – за, по за, зве́рху і о́крім; без.
Внѣшній – зве́рхній, зовнішній, око́лишній.
Внятный,-о – вира́зний,-о, зрозумі́лий,-о, ясни́й,-о.

Во – у, в.
Вовлекать – втяга́ти, затяга́ти.
Вовлечь – затягти́; втягти́.
Во время – вча́сно, в по́ру; в свій час.
Вовсе – зо́всім.
Вогнаться – увігна́тися, загна́тися, заня́ти; заби́ти, загна́ти.
Вода – вода́; (*грунтовая*) жильна, (*живая*) теку́ча, (*ключова*) крини́шна, (*мінеральная в.*) те́плі води, (*в. полная*) по́вiдь, по́вінь, па́від, (*но льду*) полі́й, (*в. проточная*) теку́ча, самото́ка, (*в. стоячая*) стоя́ча, водості́й.
Водний – водяни́й.
Водоворот – вир, крутінь, воро́нка, верниі́вода́, чортори́й.
Водокачка – водока́чка.
Водолаз – водола́з, норе́ць.
Водомет – водогра́й.
Водомоина – водори́й, рівча́к, ковдо́бина.
Водомѣр – водомір.
Водопад – водопа́д, водоспа́д.
Водопой – водопі́й.
Водораздѣльная линія – водороздільна, вододільна.
Водораздѣл – межирі́ччя, стрілиця, вододіл.
Водорѣз – (*коло корабля*) водоріз.
Водоскат – водості́к.
Водоток – течія́, водото́ка.
Водоспуск – о́пу́ст, лотоки́.
Водоямина – ковба́ня.
Водружать знамя – вивішувати, ви́вісити знаме́но, коро́гов, прапор.
Воевать,-ся – вою́ва́ти,-ся.
Воевода – воїво́да, ге́тьман, ота́ма́н, ва́таг, ватажо́к.
Военно-начальник – *див.* **Воевода.**
Военноплѣнный – бра́нець, полоне́ник, пліннний.
Военно-полевой суд – воєнно-польови́й суд.
Военнолечебное заведеніе – військо́ва ліка́рня.
Военный – вое́нний, військо́ви́й.
Военныя примѣты – військові прикме́ти, призна́ки.
Вождь – вождь і *див.* **Военачальникъ**.
Возбужденіе – звору́шення, за́пал, збу́дження, побу́дки.
Возвести – зве́сти, зводи́ти; збудува́ти, поста́вити.
Возвратиться – верну́тися, поверну́ти,-ся, зверну́ти,-ся.
Возвратный – зворо́тний, поворо́тний.
Возврат – зворо́т, поворо́т, воротт́я, зверта́ння, поверта́ння.
Возвращать,-ся – верта́ти,-ся, поверта́ти,-ся.
Возвращеніе – поверта́ння.
Возвышеніе – 1) повишення; 2) шпи́ль; згі́р'я.
Возвышенность – висо́кість, шпиль.
Возвьшенний – 1) пови́шений, підви́шений; 2) висо́кий, горови́й, го́ряний (*про місце*).
Возгораемый – палки́й, горю́чий.
Возгорать,-ся – запа́лювати,-ся, займа́ти,-ся; почина́ти,-ся, повстава́ти,-ся.
Воздвигать,-ся – споруджати, споруди́ти, стро́їти,-ся, будува́ти,-ся, збудува́ти,-ся.
Воздух – во́здух, повітря.
Воздушный – возду́шний, воздухо́вий, повітро́вий.
Воздушный шар – бальо́н.
Воздѣйствіе – си́ла, впли́в.
Возможность – змо́га, спромо́га, спромо́жність, мо́жність.
Возможный – можли́вий.
Возникать – виника́ти, повстава́ти.
Возраженіе – о́дпо́відь, одка́з.
Возсоединять – злуча́ти.
Возстаніе – повста́ння, бунт.
Воз – віз, пово́зка, (*чумацький*) ма́жа.
Воинскій – військо́вий.
Воинскій начальник, повинность – Військови́й начальник, повинність.
Воинственный – войови́тий, войовни́чий.
Воинство – військо.
Воинствовать – воюва́ти,-ся, хоро́брити.
Воин, воитель – воя́к, воя́ка, войо́вник.
Война – війна, (*старовинне*) ро́змир, (*междуусобная*) усо́бниця, чва́ра, чва́ри, (*партизанская*) заго́ни.
Войско – військо.
Войсковой – військо́вий.
Волна – хви́ля, (*велика*) буру́н.
Волнистый – хвиля́стий, хвили́стий.
Волненіе – хвилюва́ння; рух, триво́га; колотне́ча, ро́зрух.
Волноваться – хвилюва́тися.
Волнообразный – хвили́стий, хвиля́стий.
Волонтер – охо́чий доброво́лець, охо́тник, компані́єць.
Волчья яма – во́вча яма, вовкі́вня.
Вольноопредѣляющійся – охо́чий, охотник, компані́єць.
Воображение – уя́ва.
Воображать – уявля́ти, гада́ти.
Вообразить – уяви́ти.
Вообще – взага́лі, зага́лом, по́спіль; вку́пі, ра́зом, спільне, спільно.
Воодушевлять – додава́ти духу, завзя́ття, охо́ти.
Вооружать – узбро́ювати, озбро́ювати, риштува́ти.

Вооруженіе – узбро́єння; збро́я, рішту́нок, арма́та.
Вооруженный – озбро́єний, узбро́єний, збро́йний, армато́ваний, ору́жний.
Вооружить – узбро́їти, озбро́їти, порихтува́ти.
Воронка – воро́нка; лі́йка.
Ворот – коло́ворот, поворі́т.
Воскресеніе – неді́ля.
Воспитаніе – ви́хова́ння.
Воспитанный – ви́хований.
Воспитывать – ви́ховати, вихо́вувати.
Воспламененіе – запа́лення, спала́хнення.
Воспламенить – запали́ти,-ся, воспали́ти,-ся, запала́ти, заня́тися, заго́ріти,-ся.
Воспретить – заборони́ти.
Воспрещать – забороня́ти.
Воспрещеніе – заборо́на, за́каз, запре́т.
Восток – схід.
Вострить – гостри́ть,-ти.
Внадина – влого́вина, запа́дина.
Вперевалъ – навпросте́ць, манівце́м, манівця́ми.
Вперед – впере́д, попере́ду.
Вперемежку – мі́шма.
Впечатлѣніе – вра́жіння.
Вплавь – впли́нь.
Вполголоса – півголосом, тихе́нько.
Впотьмах – по́ночі.
Враг – во́рог.
Враждебный – воро́жий.
Враждовать – ворогува́ти.
Вражескій – вра́жий, воро́жий.
Врасплох – знена́цька, несподівано.
Вращеніе – оберта́ння.
Временный,-о – тимчасо́вий,-о.
Врываться – вдира́тися.
Всадник – ве́рховень, ве́ршник, верхове́ць.
Вскачь – скоко́м, навско́ки, навза́води.
Вспомогательный – допомога́ючий, допомого́вий.
Вслѣдствіе – в на́слідок.
Вспомогательная точка – допомага́юча то́чка.
Всполох – спо́лох, тріво́га, гвалт.
Вспышка – спала́хнення.
Встрѣтить – зустріти, стрінути, спітка́ти.
Встрѣча – стріча, зу́стріч, спітка́ння.
Встрѣчный – стрі́чний, зу́стрічний.
Вступать – увіхо́дити, вступа́ти, (*в бой*) ста́ти до бою, (*в союз*) ста́ти, приста́ти до спілки, (*в караул*) стати на варту.
Втихомолку – мо́вчки, ни́шкомь, крадькома́, по́тай.
Вторник – вівто́рок.
Второпях – хапко, по́хапки, на швидку́.
Втулка – чіп, шпу́нт, за́тичка, (*в колесі*) ма́точина, вту́лка.
Вход – вхід.
Входящій журнал – кни́га вступни́х папе́рів.
Вчернѣ – на́чорно.
Въѣзд – в'їзд.
Выбивать – вибива́ть,-и; вигання́ть,-ти, ви́го́нювати.
Выбоина – ви́бій, вибо́їна, (*з грязею*) багю́ра.
Выборка – ви́бірка.
Выбрасыватель – викида́ч.
Выбор цѣли – ви́бір, обра́ння цілі.
Выводной – виводни́й.
Вывоз – ви́віз.
Выгачивать – гати́ти, вига́чувати.
Выгиб – колі́но.
Выговор – ви́мова; докі́р, дога́на.
Выгода – виго́да, ко́ри́сть.
Выдача – видава́ння, ви́дача, (*грошей, речей*) ви́плата.
Выдерживать – витри́мувать,-ти.
Выдержка – ви́держка, ви́тримання.
Выемка – (*в земли*) ви́їмка.
Вызов – ви́клик.
Выем – ви́їм.
Вызывать – виклика́ть.
Вызов в ружье – за́клик, до зброї.
Выигрывать, выиграть – виграва́ти, ви́грати.
Выкуп – о́куп, ви́куп, викупне́.
Вылазка – вила́зка, ви́права, герць.
Вымоина – водори́й, рівча́к, ковдо́бина.
Выпаданіе – випада́ння.
Выправка – му́штра; муштрува́ння, поста́ва.
Выпуклина – горбови́на.
Выпуклость – опу́клість.
Выпуклий – опу́клий.
Выпушка – облямі́вка.
Выраженіе – ви́раз.
Выравнять,-ся – ви́рівняти,-ся.
Высадка – ви́садка.
Выручка – ви́звіл, підмо́га.
Вырѣз – ви́різ.
Выселок – ви́селок, при́сілок, ху́тір.
Выслать – ви́слать,-и, посла́ти, ви́рядити, виряжа́ти.
Выслуга – ви́слуга; заслу́га.
Высокоторжественный – урочи́стий.
Высота – височина́, висо́кість, висота́, височі́нь, верхі́вля.
Выстроить,-ся – (*військо*) шикува́ти, уставля́ти,-ся, ушикува́ти,-ся.
Выстрѣлить – ви́палити, стре́льнути, стрільну́ти, стре́лити, ви́стрілити, бабахнути.
Выстрѣл – ви́стріл, стріл, по́стріл.
Выстрелять – розстріляти; повистре́лювати, ви́нищити (*стрілянням*).

Выступать – виступа́ть,-ти, руша́ти, вируша́ти, ру́шити; витика́ти,-ся, висува́ти,-ся.
Выступ – ви́ступ.
Выталкивать – викида́ть.
Вытянуть фронт – стати лавою, ушикува́тися лавою.
Выход – вихід, (*війська*) ви́марш.
Вьюк – в'юк, юк; па́чка, клу́нок, сакви́.
Вьючный – ю́чний, в'ю́чний, в'юча́к.
Вѣдомство – офіція.
Вѣжливый,-о – ввічли́вий,-о, че́мний,-о, гре́чний,-о, пошти́вий,-о.
Вѣжливость – ввічли́вість, че́мність, гре́чність, пошти́вість.
Вѣнчик – віно́чок.
Вѣрный – вірний; пе́вний; щи́рий, ді́йсний.
Вѣроломный – невірний, віроло́мний, зрадли́вий, зраде́цький.
Вѣроятность – можебність.
Вѣроятность попаданія – може́бність влуча́ння.
Вѣроятный – може́бний.
Вѣстник – вістник, оповістник, вісту́н, гіне́ць, послане́ць.
Вѣсть – вість, вістка, звістка; чу́тка, поголо́ска, помо́вка.
Вѣс – вага́.
Вѣтромѣр – вітромір.
Вѣха – віха, ти́чка, тичи́на, маня́к.
Вѣховать – ста́вить тички́, віхи, ти́чити, тичкува́ти.
Вѣче – віче, ра́да.
Вѣшеніе – ти́чення, тичкува́ння.
Вѣшить – *див.* **Вѣховать**.
Вязкій – ли́пки́й, гру́зький, чіпкий.

Г

Гавань – га́вань, при́стань.
Газ – га́с.
Гайка – га́йка, шру́ба, шру́бка.
Галиція – Гали́чина.
Галоп – гальо́п.
Галька – га́лька (*круглий камінець*).
Гандшпуг – важни́ця.
Гарантія – запору́ка, гара́нтія, зару́ка.
Гардемарин – гардемари́н.
Гарнизон – зало́га.
Гарнизонная служба – залого́ва служба.
Гарцовать – гарцюва́ти, коне́м гра́ти, герцюва́ти.
Гать – гре́бля, га́тка, зага́т.
Гауптвахта – гавптва́хта, оба́хта, калаву́рня.
Гвардеец – гвардія́к, сердю́к.
Гвардія – гва́рдія, сердючи́на.
Гвоздь – 1) гвіздо́к, цвях, (*для підков*) ухна́ль, (*без головки*) шпень, (*великий і тонкий*) бринта́ль, (*великий і загнутий*) кости́ль, (*дерев'яний*) ци́бель; 2) кіло́к, кіло́чок (*повісив шапку на кілок*); 3) чіп, шпунт.
Генералитет – (*в Гетьманщині*) Генера́льне отама́ння.
Генерал – старшина́, генера́льний старшина́.
Герой – ли́царь, геро́й.
Германія – Герма́нія, Німе́ччина.
Герметическій – щільни́й.
Гетман – ге́тьман, (*син його*) гетьмане́нко, гетьманчу́к, (*дочка*) гетьманівна.
Гетманство – ге́тьманство, гетьманува́ння.
Генеральный Штаб – Генера́льний Штаб.
Гибель – згу́ба, заги́н, поги́бель.
Гибкій – гну́чки́й, гинки́й, хи́стки́й.
Гибкость – гну́чкість.
Гибнуть – ги́нути, загиба́ти, пропада́ти.
Гид – поводáрь, повода́тарь.
Гильза – ги́льза.
Гимнастика – ґімна́стика, ру́ханка.
Гичка – каю́к.
Глава – 1) голова́; 2) (*на церкві*) ба́ня; 3) верх, вершо́к, верхови́на; шпиль; 4) голова́, ота́ман, старшина́.
Во главѣ – на чолі; 5) (*в книжці*) ро́зділ.
Главарь – привідця, приво́дчик, ватажо́к.
Главенство – зве́рхність.
Главенствовать – панува́ти, отаманува́ти, верхово́дити.
Главное тюремное управленіе – головне́ тюре́мне управління.
Главнокомандующій – ге́тьман.
Главнымъ образом – головни́м чи́ном.
Главный караул – головна́ ва́рта.
Гладіатор – боре́ць, боє́ць, перебіє́ць.
Глазомѣр – окомір, далевга́д.
Глаз,-а – око, очі, (*зоркіе*) зіркі, би́стрі очі.
Окинуть глазами – ки́нути о́ком, озірну́ти.
Глазной – о́чни́й.
Гласис – гла́сіс, боло́ня.
Глина – гли́на, (*червоненька*) глей.
Глинистый – гли́нястий.
Глубина – глиби́нь, глиб, глибочина́, глибо́кість.
Глубиною – завгли́бшки.
В глубину – у гли́б, угли́бшки, завгли́бшки.
Глубокій – глибо́кий, (*дуже*) глибоче́нний, глибоче́зний.
Глубокость – глибокість.
Глухой козырек – глухи́й козиро́к.
Глыба – скиба, бри́ла, гру́да.
Глыбистий – бри́листий, груди́стий.

Гнет – гніт, тиск.
Гнѣздо – гніздó.
Говорить – говори́ти, розмовля́ти, каза́ти.
Год – рік, лíто.
Голенище – холя́ва.
Головорѣз – шибáй-головá.
Гора – горá, (*з плоскою верховиною*) полони́на; (*гостра*) шпиль; (*насипна*) моги́ла; (*верх гори*) шпи́ль; (*боки гори*) згíрря; (*місце коло гори*) підгíрря; (*низ гори*) обнíжжа.
Горец – верхови́нець, гірня́к.
Горизонтальный – пoзéмий, горізонтáльний.
Горизонталь – горізонтáля, пóзем-лінія.
Горизонт – горізóнт, видокрýг, небозвід, кругозір, óбрій, пóзем.
Гористый – гóряний, гори́стий.
Горн – горéн (*у ковалів*); трубá, сурмá, сурéмка.
Горный – горови́й, гірни́й, гірськи́й, гірни́чий.
Город – місто, гóрод.
Горскій – гíрський.
Гостинница – гости́ниця, готéль; заїзд, корчмá.
Государственный – держáвний.
Государство – держáва.
Готовиться – готувáтися, лаштувáтися, ладнáтися.
Готовность – готóвність, поготóва, готóвість.
Госпиталь,-ный – шпитáль,-ний, шпиталевий.
Грабеж – грабíж, грабýнок.
Грабитель – грабíжник, харци́з.
Градусник – тепломір.
Градус – грáдус, ступíнь.
Гражданскій – цивíльний.
Гражданская власть – цивільна влáда.
Граната – ґранáта.
Граница – гряни́ця, кордóн, межá.
Граничить – гряни́чити, межувáти.
Граничный – кордóнний, гряни́чний, сумéжний.
Грань – ґрань, руб.
Графи́ть – лінювáти.
Графа – ґрафá.
Графленый – ліньóваний.
Гребень – грéбінь.
Гребти – (*веслом*) гребти́, громáдити; (*щоб повернути човен*) табáнити.
Грива – 1) гри́ва (*у коня*); 2) кряж (*гір*), шпиль, згір'я; 3) косá, мілинá.
Грузило – грузи́ло, важóк, грузóк.
Грузить,-ся – грузи́ти,-ся, навáжувати,-ся.
Грузкій – важки́й, тяжки́й.
Грузовой – грузови́й.
Груз – груз, вагá, поклáжа.
Грунт – ґрунт.
Группа – грýпа, гурт, громáда, збір.
Группировать,-ся – групувáтися, гуртувáтися, громáдити,-ся, кýпити,-ся.
Группированіе,-ровка – групувáння, гуртувáння.
Гряда – 1) ряд, стя́га; 2) кряж (*гір*); косá (*на воді*); 3) гря́дка, гряди́на.
Грязь – бруд, грязю́ка, (*густа*) твань.
Губить – губи́ти, ни́щити, занапащáти, пустóшити, (*час*) марнувáти, трáтити.
Гудок – гудóк.
Гуж – гуж.
Гужом – гужéм, вáлкою.
Гурт – згон, гурт.
Гусар – гусáрин.

Д

Давка – тіснóта, тиск.
Далекий – далéкій, дáльній.
Дальній – далéкій, дáльній.
Дальнобойность – далекося́жність.
Дальнозоркій – далекозóрий.
Дальность – далечíнь, далéкість.
Дальномѣр – далекомір, далемір.
Дальномѣрщик – далекомíрчик.
Дальность выстрѣла – далекося́глість стрíлу.
Дамба – грéбля, гáтка, загáт; дáмба.
Дата – дáта.
Дача – хýтір, підвóрок; дáча.
Дать залп – дати ясý.
Дать толчок – дати товчóк, пóрух, підштовхнýти.
Двигать,-ся – дви́гати,-ся, дви́гнутися, рýхати,-ся, рушáти, вирушáти.
Движеніе – рух, пóрух, рушéння, пóдвиг.
Движеніе вперед – пóступ.
Двор – двір, двóрище, подвíрря.
Двуколка – бідá, бідка; двохкóлка.
Дебрь – нéтря, пýща; байрáк.
Девиз – гáсло, óклик, знáк.
Дежурить – днювáти, чергувáти,-ся, відбувати чéргу.
Дежурний – чергóвий, стíйчик.
Дежурная часть – черговá части́на.
Дежурный по караулам – чергóвий по вáртах.
Дежурный офицер по части – чергови́й по части́ні старшинá.
Дежурство – чéрга, стíйка.
Дезертир – дезерти́р, утікáч.
Декабрь – грýдень.
Деньщик – денщи́к, драбáнт.

Денежная книга – грошева́ кни́га.
Депо – депо́, скла́д.
Дерганіе – сми́кання, сіпання, ша́рпання.
Деревяшка – дерев'я́нка, ми́лиця.
Держать,-ся – держа́ти,-ся, трима́ти,-ся.
Дерзкій – смі́лий, відва́жний; гру́бий, наха́бний.
Дерзновенний – відва́жний.
Дерзость – відва́га, смі́ливість; грубія́нство.
Дернина тычком – дерни́на впо́перек.
Дерновый ком – дерни́на.
Десант – ви́садка.
Демонстрація – демонстра́ція.
Десятичный – деся́тний, десятко́вий.
Дефиле – дефіле́, тісни́на.
Джигитовать – герцюва́ти, конем виграва́ти.
Джигит – герцьо́вник.
Діаметр – попере́чник, прогі́н, діа́метр.
Дистанція – дістанція, відстань, ві́ддаль.
Диспозиція – діспозіція, розпоря́док.
Дислокація – дісло́ка́ція, розмі́щення.
Дистанціонный огонь – дістанці́йний во́го́нь.
Дисциплина – дісціпліна, по́слух військо́вий.
Дисциплинарное взысканіе – дісціпліна́рна ка́ра.
Дисциплинарный арест – дісціпліна́рний арест.
Дисциплинарная рота, баталіон – дісціпліна́рна со́тня, курі́нь.
Дисциплинарная власть – дісціпліна́рна вла́да.
Длина – довжина́, до́вгість.
Длитель – копоту́н, мару́да.
Длительный,-о – довгоча́сний,-о, до́вгий,-о, повільний,-о.
Длиться – тягти́ся, довжи́тися, продо́вжуватися.
Дневальный – сті́йчи́к.
Дневанье – стійка.
Дневать – днюва́ти; одбувати чергу́, стійку.
Дневка – переднівка.
Дневник – дне́вник, де́нник, щоде́нник.
Доблестный – му́жній, му́жний, лица́рський.
Доблесть – му́жність, відва́га, лица́рство.
Доброволец – охо́чий, доброво́лець, компанієць.
Добываніе – добува́ння, добуття́.
Добыча – здоби́ча, здобу́ток, пожи́ва.
Довод – до́від, до́каз.
Довольно – до́сить, дово́лі, го́ді, бу́де; чима́ло, бага́то.
Довольствіе – вистача́ння, харчі́, запа́с.
Довольствовать,-ся – вдовольня́ти,-ся; постача́ти, достача́ти, споживля́ти,-ся, харчува́ти,-ся.
Довѣренность – дові́ренність.
Догадка – дога́дка, до́мисел, здо́гад.
Дога́дливый – дога́дливий, тямки́й.
Догнать, догонять – догна́ти, нагна́ти, насти́гти, здогна́ти, зу́спіти.
Договор – умо́ва, зго́да, у́клад.
Дождь – дощ; (*проливной*) зли́ва, зали́ва, ли́вень.
Дожидать – жда́ти, дожида́ти, чека́ти, тріва́ти.
Дозволеніе – до́зві́л.
Дознаніе – дозна́ння.
Дозорный – дозо́рний, дозо́рця, дозо́рець, догля́дач.
Дозор – дозо́р, обхі́д; до́гляд (*за чим-небудь*).
Доказательство – до́каз, до́від.
Доклад – докла́д, (*старов.*) ле́порт, спровозда́ння.
Докладная записка – пода́ння.
Доктор – (*уч. степ.*) до́ктор; лікарь.
Документ – доку́мент, папі́р.
Долг – обо́в'язок.
Должность – уря́д, поса́да, слу́жба.
Должностное лицо – службо́ва, урядо́ва особа.
Должностное преступленіе – службо́вий зло́чин.
Долина – доли́на; ді́л, поді́л, низькоді́л, низи́на; (*між високих гір*) межи́гірря, (*довга й вузька по степах*) ба́лка, (*недовга та глибока*) яр, яро́к, (*з ліском*) байра́к, (*крута зо всих бо́ків, межи гір*) макі́тра, (*де починається долина*) при́долинок, (*де кінчається*) одве́ршок.
Доля – ча́стка, части́на, па́йка, ча́сть; до́ля, тала́н.
Домогать,-ся – домога́ти,-ся, добува́ти,-ся.
Дом – 1) ді́м, буди́нок, (*мурований*) камяни́ця, (*великий панський*) го́рниці, хоро́ми, покої; (*простий*) ха́та, (*заїздний*) за́їзд, (*молитовний*) капли́ця, капли́чка, (*з питвом*) шинок, корчма́; 2) рі́д, роди́на.
Донесеніе – донесі́ння, доповіщення.
Донести – 1) доне́сти́, доповіща́ти; 2) оповісти́ти, доповісти́, довести до ві́дома.
Донос – доно́с, ви́каз, обмо́ва.
Дополненіе – 1) допо́внення; 2) дода́ток, до́да́ча.
Дополни́тельный – додатко́вий,-о, дода́точний.
Допрос – до́пит, ви́пит.
Допускать – допуска́ти, припуска́ти.
Допущеніе – до́пуск, до́пуст, по́пуск.

Дорога – доро́га, шля́х, (*велика*) би́тий; вели́кий шлях, (*старовинна назва*) гости́нець, (*залізна дорога*) чугу́нка, ко́лія, залізни́ця, (*селами, «проселковая»*) степова́, польова́ дорога, (*поштова*) стовпо́вий шлях.
Дорожний – подоро́жній.
Доска – до́шка, (*на поміст або стелю*) мости́на, плани́ця, (*витесана*) тес, (*для покрівлі*) дра́ниця, дрань, (*½ вершкова*) шальо́вка, (*тонша од шальовки*) безі́менка, (*випилена*) гонт, го́нта.
Досмотр – до́гляд, о́гляд, дозір.
Доспѣх – збро́я.
Доставать – 1) доста́ти, досяга́ти, достава́ти; 2) добува́ти, добу́ти, роздобу́ти, ви́добути; 3) вийма́ти, достава́ти; 4) вистача́ти, хвата́ти, доста́чити, ви́стачити.
Доставаться – достава́ти,-ся, випада́ти,-ся, припада́ти,-ся.
Доставить,-ся – доста́вити, поста́вити, приставля́ти, постача́ти, вистача́ти,-ся.
Доставка – доста́вка, приста́вка, постаче́ння.
Достиженіе – dося́гнення, ося́гнення.
Достовѣрность – пе́вність, правди́вість.
Достовѣрный,-о, – пе́вний,-о, правди́вий,-о, ді́йсний,-о,-е, достоме́нний, достоме́нно.
Достоинство – вага́, ціна́, вартість; досто́йність.
Дострѣлять – ви́стріляти, пови́стріляти, повистре́лювати, повипуска́ти (*набої*).
Доступность – досту́пність, присту́пність.
Дохо́д – дохід, прибу́ток, кори́сть, зиск.
Древко – (*у списа*) ра́тище.
Древесина – дре́вина.
Дренажная канава – дрена́жний рів.
Дробина – дроби́на, шроти́на.
Дробь – 1) дріб'язок, скалки́; 2) дріб, шрот; 3) дроб, ча́стка, части́на.
Дружба – дру́жба, при́язнь, побрати́мство.
Дружный,-о – 1) дру́жній,-о, при́ятельський, при́язний, 2) односта́йний,-о,-е.
Дуло – дуло́, ру́ра, ру́ля.
Дульцо – ду́льце.
Дуэль – поєди́нок, герць.
Дыра – діра́, дірка.
Дѣйствительно – спра́вді, пе́вно, ді́йсно.
Дѣйствительность – ді́йсність, пе́вність.
Дѣйствительный – ді́йсний, пе́вний, спра́вжній.
Дѣйствіе – ді́я, поді́я, чин, вчи́нок, спра́ва.
Дѣйствовать – ді́яти, чини́ти, діла́ти.
Дѣйствующая армія – дієва́ а́рмія.
Дѣятельность – ді́яльність, чи́нність, ді́лання.
Дѣло – ді́ло, спра́ва, чин, вчи́нок.
Дюйм – цаль.

Е

Еврей – жид, жидо́ви́н.
Еврейскій – жиді́вський.
Егерь – стріле́ць, мислі́вець.
Единеніе – є́дність; зго́да; є́дна́ння.
Единоборец – боє́ць, перебі́єць.
Единоборство – поєди́нок.
Единодушніе – односта́йність.
Единоземец – земля́к.
Единство – є́дність.
Еж – їжа́к.
Ель – яли́на, смере́ка, сви́рка.
Емкій – місткий, наси́пчастий.
Есаул – осау́л, осаву́л, осаву́ла.
Естественный,-о – світови́й, приро́дний,-о, натура́льний-о, звича́йний-о.
Ефес – ру́чка, держа́к (*шаблі, меча*).

Ж

Жажда – жадо́ба, зга́га, жага́, жада́.
Жаждать – жада́ти, пра́гнути.
Жалованье – пла́та, пла́тня.
Жалони́рованіе позиції – тичкува́ння позиції.
Жандарм – жанда́р.
Жара – жаро́та, спе́ка, спеко́та.
Жаркій,-о – жарки́й-о, горя́чий,-е, палю́чий, пеку́чий, варки́й, ва́рко.
Жар – жар, жаро́та, спе́ка, вар.
Жарь – спе́ка.
Жать – нати́скувати, ти́снути, дави́ти, стиска́ти.
Жгут – джут.
Жезл – па́лиця, (*козацької старшини*) булава́, бунчу́к.
Желаніе – бажа́ння, хоті́ння, (*сильне*) жада́ння, жадо́ба.
Желать – бажа́ть, жада́ть.
Желудок – живі́т, шлу́нок.
Желѣзо – залі́зо.
Желѣзная дорога – чугу́нка, чаву́нка, ко́лія, залізни́ця.
Желѣзные опилки – три́ни.
Желѣзная полоса – шта́ба, (*на колеса*) ши́на.
Желѣзный рудник – ру́дня.
Жердина – ба́нтина, ла́та, пере́чка.
Жердь – жерди́на, (*тонка*) ти́чка, тичи́на.
Жерло – па́ща.
Жест – жест, рух.
Жидкость – рі́дкість, ріди́на́, плин.
Жилище – житло́, осе́ля.
Житель – жи́тель, мешка́нець.
Журнал – журна́л, дне́вник.

З

Забава – втíха, утíха, зáбавка, íграшка.
Забарабанить – забарабáнити, заторохтíти, загуркотíти.
Заблаговременный,-о – завчáсний,-о, завчасý, зáгодя, зарáня, зазделегíдь.
Заблестѣть – заблищáти, бли́снути, забли́скáти.
Заблудить,-ся – заблуди́ти,-ся, заблукáти.
Заблужденіе – поми́лка, зáблуд.
Забор – баркáн, паркáн, (*з паль*) частокíл.
Забота – клóпіт, турбóта, пеклувáння.
Заботиться – клопотáти,-ся, пеклувáти,-ся, дбáти, пильнувáти.
Заботливость – дбання́, дбáлість, пеклýвання.
Забрало – прилбúця.
Забрасывать – 1) закидáти, заки́нути; 2) занехáяти, занедбáти, зали́шити.
Завертка – зáвертка.
Завидѣть – забáчити, набáчити, наглéдіти, нази́рити.
Зависимость – залéжність; підлéглість.
Завинтить – заґвинтувáти, зашрубувáти, заґви́нчувати, зашрубóвувати.
Завладѣніе – заволодíння, здобуття́, овлáда.
Завладѣть – заволодíти, здобýти, заня́ти, посíсти, (*про рухомі речі*) захопи́ти.
Заводная лошадь – заводни́й кінь.
Завод – завóд.
Завод Винокуренный – винокýрня, ви́нниця, ґурáльня; **Кожевенный** – гарбáрня; **Жестянный** – бляхáрня; **Кирпичный** – цегéльня; **Лѣсопильный** – тартáк; **Мѣдноплавильный** – котля́рня; **Металлоплáвильный** – гамáрня; **Мыловаренный** – миловáрня; **Пивоваренный** – бровáрня, брóвар; **Поташный** – потáшня, будá; **Селитренный** – бурти́; **Стеклянный** – гýта; **Сухарный** – сухáрниця; **Сахарный** – сахáрня, цукровáрня.
Заводь – зали́в, затóка, сáга.
Завоеваніе – завоювáння, здобуття́, звоювáння.
Завоюватель – завойóвник.
Завоевать – завоювáти, звоювáти, здобýти, підби́ти.
Завозня – порóм, дуб.
Завóра – зáсув.
Заворóтень – важни́ця, підóйма, підви́га.
Заворот – поворóт, поворóтка.
Завѣдомый,-о – вíдомий,-о, звíсний,-о.
Завѣса – завíса, заслóна.
Завѣсный огонь – завíсшій, заслóнний вогонь.
Загибать – загинáти.
Загибина – зáкрут, залóм.
Загнать – загнáти, заня́ти, залучи́ти, займáти.
Заговор – змóва.
Загорать,-ся – загоря́ти,-ся, займáтися, загорíтися, запали́тися.
Заградить, заграждать – загороди́ти, завали́ти, заступи́ти, загорóжувати, заступáти.
Загражденіе – загорóжування; загорóда.
Заграничный – закордóнний, загряни́шний.
Задача – завдáча, завдáння, задáння, задáча.
Задержаніе – задéржáння, затри́мання.
Задерживать – задéржати, затримáти, зупини́ти, спини́ти, затри́мувати; гáяти,-ся, бари́ти,-ся.
Задержка – задéржка, упи́н, загáйка.
Задник – задóк.
Задница – зад, ґýзно, срáка, гéпа, панíстáра.
Задор – зáпал, завзя́ття, заíдлість.
Зажать – сти́снути, стискáти, сти́скувати.
Зажим – зáтиск.
Зажимной винт – зати́скуючий ґвинт.
Зажиганіе – запáлювання.
Зажигательный – запáлюючий, запальни́й.
Заземленіе – заземлювання, заземлення.
Зазор – зазíр.
Зазубрина – щерби́на, щербá; зубéць, зáзубень.
Зазубристый – щербатий.
Заказ – 1) заборóна, закáз; 2) замóвлення (*чого-небудь*).
Закаливаніе – гартувáння.
Закаливать – гартувáти, загартóвувать.
Закалка – гартувáння; гарт, загáрт.
Закал – гарт.
Закат – зáхід.
Закидной – закидни́й.
Заклепка – заклéпка, нюта.
Закраїна – крáй, берéг, (*патронної гільзи*) закрáйка.
Закрытіе – закри́ття; закривáння.
Закрытая позиція – закри́та позіція.
Закрышка – накриття́.
Закрѣпа – зáкріпка.
Закрѣпить, закрѣплять – закріпи́ти, зміцни́ти, зміцня́ти.
Залив – зали́в, затóка, зáводь, зáворот, сáга.
Заложеніе – зáклад, оснóва.
Заложник – зарýчник.
Залп – я́сá, сумíстний стріл.
Дать залп – дати я́су, випалити рáзом.
Заманивать – замáнювати, замани́ти,
Замаскировать – заличкувáти, замаскувáти, замаскóвувати.
Замахиваться, замахнуться – замíря́ти,-ся, замáхувати,-ся, замахнýтися.

Замах – зáмах.
Замедленіе – забáра, гáяння, загáйка.
Замедливать, замедлять, замедлить – гáяти,-ся, бари́ти,-ся, загáяти,-ся, задля́ти,-ся.
Замет – 1) закидáння; 2) залізна штáба з прогóничом; 3) кучугýра (*снігу*); 4) паркáн, баркáн.
Замыкать – замикáти, злучáти.
Заметь – зáметь, завíя, метéлиця.
Заминка – замíшування, замíшання.
Замок – замóк.
Зáмок – зáмок.
Замѣститель – застýпник.
Занимать – 1) позичáти, визичáти; переймáти, переня́ти (*кого-небудь*); займáти, осідáти, заня́ти, осíсти (*де-небудь і що-небудь*); 2) звертáти увáгу, цікáвити (*рос. интересовать*), розважáти, забавля́ти, бáвити.
Занимать по фронту – заступáти по фрóнту.
Занимать караул – заступáти, заступи́ти вáрту.
Заниматься, заняться – 1) займáтися, працювáти над…; 2) займáтися, загорáтися.
Заноза – скáлка, скáбка, шпи́чка.
Занос – замéт.
Занятіе – дíло, робóта, прáця, пóранка, зайня́ття.
Занятіе боевой позиціи – заступання б-ої п-ції.
Западня – пáстка, лабéти, западня́.
Запад – зáхід.
Запаздывать,-ся – запізнюватися,-ся, спізня́ти,-ся, бари́ти,-ся, забари́ти,-ся, загáяти,-ся.
Запал – запáл (*в гарматі місце, де запалюють порох*).
Запас – запáс, припáс.
Записка – зáписка, цидýла, цидýлка, кáртка.
Записка об арестованіи – запи́ска на арешт.
Записка об освобожденіи из под ареста – зáписка на увільнення з-під арéшту.
Запись – запи́сування, зáпис.
Заплота – пліт, порóн; грéбля.
Запретить, запрещать – заборони́ти, заказáти, забороня́ти, закáзувати.
Запретный – закáзаний, заказни́й, заборóнений.
Запрет – заборóна, запрéт, закáз.
Запрещеніе – заборóна.
Запруда – грéбля, гáтка.
Запрудить, запружать, запруживать – загати́ти, затамувáти, загáчувати.
Запряжка – зáпряг, тя́гло.
Запускать – занехáювати, недбáти, залишáти; задáвнювати, задáвнити.
Запущеніе – занéдбання, занехáяння.
Запущенный,-о – занéдбаний, занехáяний.
Запылать – запалáти, (*сильно*) запалахкотíти.
Зараза – зарáза, повíтря, пóшесть.
Заразительность – заразли́вість.
Заразительный – зарáзливий, чіпки́й.
Зарево – промíння, зáграва, зáрево.
Заржавина – иржá, ржа.
Заржавѣлый – иржáвий.
Заржавѣть – заржáвіти, заиржáвіти.
Зарослина – бур'яни́, чагари́, чагáрни́к, кущі.
Зарубина, зарубка – зáрубка, карб.
Зарывать – заривáти, закóпувати.
Зарѣзка – зáрубка.
Зарѣчный – зарíчний, забéрежний, тогобíчний, тогобóцький; зарічáнин, тогобачáнин.
Зарѣчье – зарíчча.
Заря – зоря́, світáння, дóсвіток; зóря.
  Утренняя з. – рáння, світовá, зоря́, зірни́нця.
Зарядить, заряжать – наби́ти, набивáти, заряжáти, заряди́ти.
Зарядный ящик – заря́дний кароб.
Заряженный – наби́тий, заря́жений.
Заряд – набóй, набíй.
Заряжаніе – набивáння, заряжáння.
Засада – зáсіди, зáсідка, зáсідки; чáта, залóга.
  Быть в засадѣ – засідáти, чатувáти.
  Окончить засаду – перечатувáти.
Засадный – чатови́й.
Засаривать – засмічувать (*сміттям*), запорóшувать (*порохом*), забивáти (*чим-небудь иншим*).
Засвѣтло – за сóнця, зави́дна.
Заслонка, заслон – зáслінка, заслóн, зáтул, зáтулка.
Заслуга – ви́слуга, заслýга.
Засматривать – заглядáти.
Засов – зáсуй, зáсувка.
Засос – болóто, багнó, багню́ка, твань.
Застава – застáва, рогáтка.
Заставить – приси́лувати, змýсити, примýсити, примýшувати.
Заставник – зарýчник.
Застежка – зáстіжка.
Заступ – зáступ, рискáль.
Засѣка – засíка, сíча.
Засѣчка – зáсічка.
Затворка – зáсувка, зáвертка, зáщіпка.
Затвор – замóк.
Затишье – безвíтря; ти́ша, тихоми́рря.
Заток – крáйка (*тканіни*), колíно, зáвороть (*річки*).
Затон – затон, плáвня.
Затормозить – загальмувáти.
Затор – 1) затíр; 2) тіснóта, тиск, ти́снява.

Затрава – 1) запáлювання, запáл (*пороху в гарматі*); 2) панíвка (пальної зброї).
Затравить – 1) зацькувáти; 2) запали́ти, підпали́ти (*порох в гарматі*).
Затрудненіе – трýдність, труднáція, завáда, перешкóда.
Затруднительный – трудни́й, утрýдливий, сутýжний, при́крий.
Затруднять – утрудни́ти, завáдити, утрудняти, перешкóдити, перешкоджáти.
Затылок – потúлиця, гамали́к, тил.
Стать в затылок – стать „гусакóм“.
Затычка – зáтичка, втýлка, чіп, шпунт.
Затяжка боя до розсвѣта – затри́мання бою до світáнку.
Захватить – 1) захопи́ти, захóплювати, заня́ти, займáти; 2) захопи́ти, схопи́ти, застýкати, злáпати; 3) зупини́ти, спиня́ти.
Захлопка – хли́павка, хлипóк; кля́мка, пля́мка, зáсувка, зáщіпка.
Захожденіе – зáхід, захóдження.
Зацѣпа – зачéна, клю́чка, гак.
Зачин – почи́н, початок, при́вод.
Защелка – кля́мка, пля́мка, зáщіпка.
Защита – заслóна, зáхист; оборóна, охорóна.
Защитить, защищать – оборони́ти, захисти́ти, борони́ти, обороня́ти, захищáти, заступáти,-ся.
Защитительный – оборóнний.
Защитник – óборóнець, заступник.
Защитный цвѣт – захи́стний кóлір.
Заѣзд – заїзжáння; загін.
Заявленіе – зая́ва, оповíстка.
Збруя – 1) збрóя; 2) зброя, (*на німецький манір*) шóри.
Званіе – звáння, стан, стать.
Звено – (*у ланцюзі*) кільцé, стя́г.
Зданіе – буди́нок, будóва, будíвля.
Землекопный – грабáрський.
Землекоп – грáбарь, грáбар, копáч.
Землетрясеніе – трус, землетрýс.
Земляк – земля́к, нáшенець.
Землянка – земля́нка.
Зеркало – дзéркало, лю́стро.
Зигзагообразный – кривýльчастий.
Зигзаг – кривýля, зіґзáґ, злом.
Зловóніе – смóрід.
Зловѣщій – лиховíстний.
Злонамѣренный – злоуми́сний.
Злоупотребленіе – зловживáння, зловжи́ток.
Змѣй бумажный – змія́, літáвець.
Знак – знак, признáка, прикмéта, ознáка, знаменó, (*після рани*) шрам, (*від удару батогом, або-, що*) смýга, басамáн, (*твердим*) синя́к; (*достоїнства у казаків*) клейнóди: булавá, бунчýк, пірнáч, (*покорданний*) кляк, копéць.
Знаменатель – знамéнник.
Знаменоносец – хорýнжий, знамéнний.
Знамя – корóгва, стяг, знамéно, (*невелике*) прáпор, прапорéць.
Знаніе – знання́, знаття́, відóмість, свідóмість.
Знатно – добре, добря́че, слáвно, знамени́то.
Значек – значóк.
Значеніе – значíння, си́ла, вагá.
Зной – спéка, спекóта, пекóта, жарóта, вар.
Знойный – пекýчий, шкварни́й, жарки́й, варки́й.
Зов – клик, пóклик.
Золото – злóто, зóлото.
Зоркий – зíркий, бачýчий, зирки́й.
Зóркость – зíркість.
Зритель – глядáч.
Зрительний – глядни́й.
Зрительная связь – глядни́й зв'язóк.
Зрѣніе – зрік, зор, прозíр.
Зуби́ло – шрýбень (*особливе долото*); зуби́ло.
Зыбкій – хитки́й, хибки́й, хистки́й; тряски́й, грýзький.
Зыбкость – хи́ткість, хи́бкість; тря́скість, грузкість.
Зыбь – трясови́на.
Зябнуть – мéрзнути.

И

Иго – ярмó, корми́га, невóля; тя́готь.
Игра – гра, и́грашка, и́грище, гри́ще.
Иждивеніе – кошт, дéрживо, нáклад.
Изба – хáта, (*чиста*) світли́ця, (*де збіраються*) збóрня, (*де не живуть*) пýстка.
Избавить, избавлять – визволя́ти, ви́зволити, ви́рятувати.
Избавленіе – визволéння, ви́звіл, рятýнок, порятýнок.
Избѣжать – запобíгти, уникáти, уни́кнути.
Известка – вáпна.
Известняк – вапня́к.
Известковый – вапня́ний, вапни́стий.
Извивина – кривинá, зáкрут, ви́крут, (*річки*) колíно, зáворот.
Извилистость – заворóтість.
Извиненіе – вибачення, пробачення.
Извинительный – вибáчний.
Извращать – перекрýчувати.
Извѣстить, извѣщать – звісти́ти, сповісти́ти, звіщáти, сповіщáти, доповіщáти.
Извѣстіе – звістка, вістка, оповíстка, доповíщення.
Изгибина – кривинá, зáкрут, ви́крут, (*річки*) колíно, зáворот, зігнýття.

Изгиб – *див*. **Изгибина**.
Изгородь – горо́жа, огоро́жа, (*з хворосту*) тин, ліса, пліт, плеті́нь, (*з паль*) частокіл, (*з тичин*) віря́, (*жива*) обса́да, живопліт.
Изготовленіе – зготува́ння, злаштува́ння.
Изготовка – ви́поготова.
Издержка – вида́тки, втра́ти.
Излог – діл, доли́на.
Излом – злом, перело́м, зало́м, за́крут, колі́но.
Излучина – *див*. **Изгибина**.
Измѣна – зра́да, ізра́да.
Измѣненіе – зміна, одміна, переміна, одмінок.
Измѣнить, измѣнять,-ся – 1) зміни́ти, переміни́ти, зміня́ти, переміня́ти, одміни́ти, одміня́ти,-ся; 2) зра́дити, зража́ти, зра́жувати.
Измѣнник – зра́дник, зрадця, (*військовій справі*) перевітник, переки́дчик, (*народності*) пере́вертень, переки́ньчик.
Измѣреніе – мірання, о́бмір, ви́мір.
Изнасиловать – зґвалтува́ти, знаси́лувати.
Изнемогать – знемога́ти, висна́жуватись, хи́ріти.
Изнеможеніе – знемо́га.
Изнуреніе – *див*. **Изнеможеніе**.
Изображать – виявля́ти, змальо́вувати, з'обража́ти.
Изображеніе – ви́явлення, змалюва́ння, о́браз, з'обра́ження.
Изобрѣтать – ви́гадати, ви́мислити, відкри́ти, винахо́дити.
Изобрѣтеніе – ви́гадка, ви́гад, ви́нахід.
Излѣдованіе – ви́слід, ро́звідка, до́слід, досл́ідження.
Изслѣдовать – ви́слідити, розві́дати, досліди́ти.
Изученіе – ви́вчення, нау́ка.
Изысканіе – вишу́кування, дослі́дження, розві́дування, ро́звідка.
Изящество – вибо́рність.
Ил – мул, (*болотяний*) твань, (*нанесений*) на́мул, наволо́ка, (*занести мулом*) заму́лити.
Имущество – майно́.
  Движимое им. – рухо́ме, рухо́мість.
  Недвижимое им. – нерухоме добро, майно́.
  Государственное им. – держа́вне, скарбо́ве майно́.
  Общественное им. – грома́дське добро́, майно.
Инженер – інжені́р.
Инженерный – інженірний.
Инициатива – ініціати́ва, при́від, при́звід, пе́ред, почи́н.
Инициатор – приві́дця.
Иноземный – чужозе́мний.
Иноходец – иноxо́д, ступа́к.
Инстанція – інста́нція, устано́ва.
Инструмент – струме́нт, спра́ва, справи́лля, при́стрій.
Инструкція – інстру́кція, нака́з.
Инсургент – повста́нець.
Интервал – інтерва́л, переме́жок, пере́рва.
Иррегулярный – непостійний, неста́лий, охо́чий, охочекомо́нний.
Искаженіе – псува́ння, нівечення, перекру́чування, переїна́кшення.
Исканіе – шука́ння.
Ископать – ви́копати, вико́пувати.
Искать – шука́ти.
Исключать – виключа́ти, вилуча́ти, ви́няти.
Исключеніе – ви́няток, ви́їмок.
Исключительный,-о – ви́ключний, особли́вий,-о.
Искомый – одшу́куемий, відшу́куемий, пошу́куємий.
Искусний – вмілий, умілий, впра́вний.
Искуственный – шту́чний, ро́блений.
Испанія – Гішпа́нія.
Испаніе – ви́пар.
Исполненіе обязанностей – ви́конання обов'язків.
Использовать – ви́користать.
Исправно – спра́вно, до́бре, гора́зд.
Исправность – спра́вність.
Исток – джерело́, верхови́на річки.
Источник – джерело́, жи́ла, живе́ць, (*роскопаний*) ко́панка, (*оброблений*) крини́ця.
Истребить – згуби́ти, знищити, стра́тити, ви́коренити, ви́бавити.
Истребитель – нищи́тель, губи́тель, зґу́бця.
Истребительный – згу́бний.
Истребленіе – стра́та, згу́ба, зни́щення.
Исходний – виходни́й.
Исход – ви́хід, кіне́ць.
Исчисленіе – рахува́ння, ви́рахування, лі́чба.
Итти на вистрѣлы – прямува́ти на ви́стріли.

І

Іюль – ли́пень.
Іюнь – че́рвень.

К

Кабак – шино́к, ко́ршма.
Кабель – ка́бель, про́від.
Каблук – закаблу́к, підбо́р.
Кавалерист – кавалери́ста, комо́нник, коза́к.
Кавалерійскій – кавалєрі́йський, кінний.
Кавалерія – кавале́рія, кінниця, кінно́та.

Казарма – каза́рма, каса́рня, (*у запорожців*) курі́нь.
Казарменный – каза́рмовий, курінни́й.
Казак – коза́к.
Казацкій – коза́цький, коза́чий.
Казачина – казаки́, коза́цтво, коза́тчина (*козацька країна*).
Казенное имущество – держа́вне, скарбо́ве майно́.
Казна – казна́, скарб.
Казначей – ска́рбни́к, скарбівни́чий.
Казначейство – скарбни́ця, скарбівни́ця.
Казнь – ка́ра, скара́ння, стра́та.
Каленіе – (*про метали*) гартува́ння, гарт.
Калібр – калі́бр, ро́змір, мі́ра.
Калітка – фі́ртка, хві́ртка.
Калоріметр – тепломі́р.
Каменоломня – каменоло́мня, камена́рня.
Каменоломщик – каменя́р.
Каменщик – му́ляр, мурі́вщик.
Камень – ка́мінь.
Преткновенія – перешко́да.
Краєугольный – ку́тній, намі́жний.
Мельничный – жо́рен.
Точильный – брус, брусо́к, точи́ло.
Надгробный – надгро́бок.
Мелкій – жорства́, ріня́к, (*з гострими краями*) скалкува́тий, (*що лежить плитами*) пли́тний.
Камни подводные – кли́пні.
Кампанія – компа́нія, похі́д.
Камышник – очере́т, комиші́.
Камыш – очере́т, коми́ш.
Канава – рів, рівча́к, кана́ва, (*круг села*) ді́льниця, (*щоб збігала вода*) ришта́к; фо́са.
Канал – кана́л, перекі́п, (*в морі*) прото́ка, (*анатомичн.*) жи́ла.
Канат – кана́т, ли́нва, ли́на, (*для порома*) кодо́ла.
Кандалы – кайдани́, зако́ви, пу́та.
Ка́нифоль – живи́ця, канифо́лія.
Канонада – стріляни́на, канона́да,
Канонир – гарма́ш, пушка́рь.
Канцелярія – канцеля́рія, писа́рня.
Капитан – капитан.
Капитуляція – капітуля́ція, підда́ння.
Капишон – відло́га, боро́диця.
Капкан – самоло́в, лабе́ти.
Кара – ка́ра.
Карабин – караби́н.
Караван – карава́н, ва́лка.
Карандаш – каранда́ш, оліве́ць.
Караулить – стерегти́, вартува́ти, берегти́, пильнува́ти, чатува́ти.
Караулка – сторо́жка, калаву́рня.
Караул – сторо́жа, ва́рта.
Вступить на караул – стати на варту.
Стоять на караулѣ – одбува́ти ва́рту, стоя́ти на ва́рті.
Взять под караул – взя́ти під ва́рту.
Ефрейторскій – мала́.
Унтер-офицерскій – звича́йна.
Офицерский – вели́ка.
Главный – головна́.
Со знаменем – знаме́нна.
Почетный к-л – поче́сна ва́рта.
Караульная служба – варто́ва служба.
Караульное помѣщеніе – вартівни́ця.
Караульный начальник – вартівни́чий.
Караульный наряд – варто́вий наря́д.
Караульный унтер-офицер – помішни́к вартівни́чого.
Караул! – ґвалт!
Караульный – варто́ви́й, вартівни́к; сторожови́й.
Карта – ма́па, ка́рта.
Каре – каре́, бата́ва, батова́.
Картечь – карте́ча.
Картон – кардон, текту́да.
Картуз – па́чка.
Карцер – ка́рцер, буцега́рня.
Каска – шело́м, шиша́к.
Касса – скарб, ка́са; скарбни́ця.
Касир – ска́рбни́к, каси́р.
Каталог – ката́ло́г; рее́стр, спи́сок.
Категорія – ґату́нок, катего́рія.
Катер – байда́к, (*у запорожців*) ча́йка.
Катет – ка́тет, пря́мка.
Каток – кото́к, кача́лка.
Качество – я́кість; прикме́та, добро́тність.
Квадрат – квадра́т.
Квитанція – квита́нція, квито́к.
Квартира – квати́ря.
Квартир'ер – квартир'є́р.
Квартирно-бавачное расположеніе – ро́зполог та́бором-посто́єм.
Стоять на квартирах – стоя́ти посто́єм.
Квартиро-бивак – та́бор-пості́й.
Кеньги – повстя́ники.
Керосин – гас, караси́н.
Киданіе – ки́да́ння, ве́ргання, мета́ння.
Киль – киль, (*спід судна*) дни́ще.
Кинжал – кинджа́л, чинга́л.
Кинжальный окоп – кинджа́льний окі́п.
Кипятильник – каза́н.
Кипяток – окрі́п.
Кирас – па́нцирь, па́нцер.
Кирасир – па́нцирник, панце́рник.
Кирка – копани́ця, моти́ка; оска́рд.
Кирпич – це́гла.
Кистень – кисте́нь, обушо́к.
Китай – Хи́на.

Кладбище – кладови́ще, (*коло церкви*) **цви́нтарь**, (*жидівське*) **око́писько**.
Кладень – підва́лина.
Кладовая – комо́ра, хи́жа, (*громадська*) **шпи́хлір**.
Кладь – кла́жа, покла́жа, вага́.
Клапан – хлипо́к, хлипе́ць.
Кларнет – каларне́т.
Клевок – сторча́к (*коли риштунок влучає невдало*).
Клевач – оска́рд.
Клинок – (*шаблі*) вістря́, лі́зко, залі́зко.
Клин – кли́н, за́плішка.
Клич – по́клик.
Ключ – ключ; джерело́, жи́ла, живе́ць і *див.* **Источник**.
Кляп – за́тичка, цу́рка.
Кляча – шка́па.
Книга арестованных – книга вязнів.
Кнопка – гвіздо́к, цвя́шок.
Ковка – кува́ння, підко́вування.
Кожух – кожу́х.
Козли – передо́к (*в повозі*); тага́н (*коли поставлено мушкети*).
Козырек – козиро́к.
Колебаться – ваѓа́тися.
Количество – кі́лькість, число́, чи́сленність.
Коловорот – све́рдел, свердло́.
Колодезь – коло́дязь, (*неглибокий*) крини́ця.
Коломазь – коло́мазь, шмарови́дло.
Колонизатор – оса́дчий.
Колонист – оса́дчий.
Колонна – стовп, (*у війську*) батова́, кольо́на.
Колонія – коло́нія, слобода́.
Колосник – (*в горнах*) рушт.
Колпак – ковпа́к.
Кончан – сагайда́к, сайда́к.
Кол – кіл, кіло́к, при́кол, гострокіл, ти́чка, тичи́на.
Колышек – кіло́чок, при́колень.
Кольцевой – кільча́тий.
Кольцо – кільце́, о́бід, каблу́чка, (*для скріпи*) ри́хва.
Кольчуга – па́нцир.
Колючій – колю́чий, ко́лький.
Командировать – виправля́ти, (*з дорученням*) ординува́ти.
Командировка – ординува́ння, командиро́вка, випра́ва.
Командовать – кома́ндувати, старшинува́ти.
Комплектованіе – комплектува́ння.
Комендант – коменда́нт.
Комендантское управленіе – коменда́нтська упра́ва.
Ком – гру́да, гру́дка.
Конвой – конво́й; ва́рта.
Под конвоем – під ва́ртою.
Конвоировать – конвоюва́ти, вартува́ти.
Конвойная команда – конво́йна кома́нда.
Конец – кіне́ць; край.
Вконец – до кра́ю, до оста́нку, до ре́шти.
В концѣ – на кінці, на прикінці.
Коническій – коні́чний; стожко́вий, гостроверхий.
Конница – *див.* **Кавалерія**.
Конный – кі́нний, кі́нський.
Коновод – коново́д.
Коновязь – пу́та; припі́н, коновя́з.
Конопатить – конопа́тити, шпаґлюва́ти.
Конструкція – у́стрій, констру́кція.
Континент – суході́л.
Контрабанда – пачка́рство.
Контрабандист – пачка́рь, пачково́з.
Кентрибуція – о́куй, дани́на, контрибу́ція.
Контролер – контролі́р, пові́рник.
Контролировать – контролюва́ти, повіря́ти.
Контур – за́рис, ко́нтур.
Конусный – конусо́вий.
Конус – ко́нус; стіжо́к.
Конфискація – конфіска́та.
Конь – кінь.
Конюх – ко́нюх, стає́нний.
Конюшня – ста́ня, коню́шня.
Копать – копа́ти, ри́ти.
Копейник – пікіне́р (*козак, узброєний списом*).
Копер – у́кріп, о́кріп.
Копировать – копіюва́ти.
Копія – ко́пія, ви́пис, спис.
Копоть – са́жа, кі́поть.
Копыто – копи́то.
Копь – копа́льня, рудоко́пня, (*глини*) гли́нище, (*вапна*) вапня́рка, (*соли*) соляни́ця, (*земляного вугілля*) ша́хта, (*заліза*) ру́дня.
Копье – спис, копіє́.
Копьевище – ра́тище.
Корабль – корабе́ль.
Кордега́рдія – буцига́рня.
Кордон – кордо́н, цеп (*військовий*).
Коренной – яде́рний.
Корма – корма́.
Кормило – стерно́, демено́, ке́рма, (*коло плота*) трепло́.
Кормовище – ви́пас, па́ша, пастівни́к.
Кормовое – харчове́, харчові гроші.
Кормовой – 1) стернови́й; 2) харчови́й.
Кормчій – стерни́к, стерни́чий.
Корнет – хору́нжий.
Коромысло – коро́мисло, (*у терезів*) буга́й, (*у колодязя*) журавéль, (*у дзвона*) ру́чка.
Корридор – коридо́р.
Корсар – ушка́л, ушку́йник.
Корчма – корчма́, шино́к.

Коса – коса́; (*на морі*) коса́, стрі́лка, ріг.
Косой – коси́й, криви́й.
Косой огонь – навскі́сний вого́нь.
Косо-прицѣльный огонь – навкосоприці́льний вого́нь.
Костер – о́гни́ще, о́гнисько, бага́ття, (*що тільки тліє*) жа́риво.
Кострика – костри́ця.
Костыль – ко́стур; ми́лиця.
Котел – каза́н, коте́л.
Котельная – парови́чня.
Котлина – ковба́ня, я́ма, глибиня́ (*в ставу*).
Котловина – низина́, улого́вина, доли́на, ви́долинок.
Кофе – ка́ва.
Кочевать – таборува́ти, кочува́ти.
Кочевище – табори́ще, кочови́ще, кочови́сько.
Кочевой – кочови́й, перехо́жий.
Кочегар – парови́чний.
Кочка – гру́дка, (*зб.*) груда́, грудді́я, ку́па, купина́.
Кочкарник – купина́.
Кочкова́тый – грудова́тий.
Краеугольный – ку́тній, нарі́жний, основни́й.
Кража – краді́ж, злоді́йство.
Край – 1) край, кіне́ць, бере́г, круг, (*посудини*) ві́нця, (*судна*) обла́вок, руб, рубе́ць; 2) край, краї́на, сторона́, (*чужа*) чужина́.
Крайне – ду́же, ве́льми, на́дто, надмі́ру.
Крайній – кра́йній, скра́йній, оста́нній.
По крайней мѣрѣ – принаймні.
Крайняя плоть – 1) залу́па; 2) коне́чний, надзвича́йний.
Крайность – 1) кра́йність, скру́та, приту́га, приго́да; 2) надмі́рність.
Краснорѣчіе – красномо́вність.
Краска – кра́ска, фа́рба, ба́рва.
Кратер – джерело́, сопу́х, кра́тер.
Кратковременный,-о – не довгий, скороте́чний, короткоча́сний, недовгоча́сний,-о.
Кремль – за́мок, крі́пость, форте́ця.
Крестовидный – хреща́тий.
Крестообразно – на́вхрест, о́хрест, в перехре́ст.
Кривизна – кривина́, кривизна́.
Кризис – кри́за.
Крити́ческій – крити́чний.
Крик – крик, гук, по́крик.
Кристаллическій – кришталéвий.
Кристалл – кришта́ль.
Криштальный – кришталéвий.
Кровля – крі́вля, покрі́вля, верх, дах.
Кровопролитіе – кровопроли́ття, різани́на.
Кровопролитный – кріва́вий.
Кровотеченіе – кровоте́ча, кровоті́к.
Кровь – крів, кров, мазка́.
Кромѣ – о́крім, крім, о́пріч.
Кругозор – кругогля́д, видокру́г.
Кругом – о́круг, округи́, навкруги́, навко́ло.
Круг – круг, ко́ло, кружо́к.
Крупный – вели́кий.
Крутизна – кру́ча, кру́тість.
Крушеніе – зруйнува́ння, розбиття́.
Крыльцо – га́нок, ґа́нок, (*верх над ґанком*) пі́дда́шок, (*без верху*) рунду́к, схо́ди.
Крышка – по́кришка, на́кришка, ві́ко, па́луба.
Крѣпкій – міцни́й, цупки́й, крі́пки́й, здоро́вий, си́льний, ду́жий.
Крѣпостной – кріпостни́й, замкови́й, форте́чний.
Крѣпость – 1) міць, мі́цність, кріпота́, тве́рдість, си́ла; 2) крі́пость, о́кріп, форте́ця, за́мок, цітаде́ля.
Крюк – гак, гачо́к, крюк, крючо́к.
Кряж – кряж, па́смо, стяг.
Кстати – до речі, до ді́ла, на́руч.
Кубическій – кубі́чний.
Куб – 1) (*для перегону*) але́мбик, ле́мбик; 2) куб.
Кузнец – кова́ль.
Кузница – ку́зня.
Кузнечный – кова́льський.
Купец – кра́марь, купе́ць.
Купно – вкупі, ра́зом, гурто́м, спі́льно.
Купол – ба́ня.
Курган – моги́ла, (*межовий*) копе́ць, (*з піску*) кучугу́ра.
Курень – курі́нь.
Курок – куро́к, за́йчик.
Курьер – гіне́ць, кур'є́р.
Кусок – кус, шмат, кава́лок, (*хліба*) ски́ба, (*одрізаний з краю*) окра́єць, окра́йчик, (*м'яса*) кри́ше́ник, (*чого-небудь крихкого*) дрі́бок, (*цукру*) грудка, грудочка, (*паперу, тканини*) кла́поть, шмати́на.
Кустарник – чага́рник, чагарня́к, чагарь, (*в балці*) байрак.
Куст – кущ.
Кухня – ку́хня, пека́рня.
Куча – 1) ку́па, ку́ча, кучугу́ра; 2) бага́то, си́ла, тиск (*людей, козаків*).
Кучер – візни́к, возни́ця, пого́нич, машталі́р.
Кушак – пояс, пас.
Кушанье – стра́ва, потра́ва, ї́жа, ї́ство, (*варене*) ва́рево, (*печене*) пече́ня, (*скоромне*) скоро́мина, (*пісне*) пісни́на.

Л

Лавка – 1) ла́ва, ла́вка; 2) крамниця, крама́рня, склеп.
Лавочник – кра́марь.
Лагерный – таборо́вий, обо́зний.
Лагерь – та́бор, кіш, обо́з, стан, стано́висько, (*місце, де був табор*) табори́ще.
Стать, расположиться лагерем – табором, обозом стати, ота́бори́тися.
Стоять лагерем – табором, кошем, обозом стоя́ти, таборува́ти.
Лагуна – лима́н.
Ладунка – ладівни́ця.
Лазарет – шпиталь.
Лазея – прола́зка, ви́лазка.
Лазутчик – (*у чорноморських козаков*) пласту́н, виві́дач, шпиг, шпигу́н.
Лампас – ви́пуск, па́сма, кра́йка.
Ланцет – пуща́дло́, ланце́т.
Ларь – рунду́к, (*у млині*) скри́ня.
Латунь – жовта мідь, лату́нь, му́сянж.
Латы – па́нцир.
Лафет – стано́к, ляфе́та.
Лацкан – одворо́т.
Лачуга – хати́на, халу́па.
Легкомысліе – легкоду́мство, легкова́жність.
Лед – лі́д, кри́га.
Легкій – ле́гкий.
Лежня – ле́жень, лежа́к (*на землі*).
Лезвіе – ле́за, ле́зво, жа́ло.
Лемеш – лемі́ш.
Лента – стьо́жка, стьо́нжка, би́нда, (*широка*) стрі́чка, ле́нта.
Летучая почта – летю́ча по́шта.
Лет – лети́ння, літ, льо́т.
Ливень – ливни́й дощ, зали́ва, зли́ва, (*сильний*) хлюща.
Линеваніе – лині́яння.
Линевать – лині́яти, линюва́ти.
Линейный – лині́йний.
Линія – 1) лі́нія, ри́са, ри́ска, пру́га, пружо́к; 2) ла́ва, ряд; 3) лі́нія (*кріпости по границі*).
Лисья нора – ли́ся́ча нора́.
Лист – а́ркуш.
Литавры – котли́, тулумба́си.
Литаврщик – до́вбиш, котля́р.
Личный примѣр – особи́стий при́клад.
Личный ад'ютант – особи́стий осау́л.
Лишній – за́йвий.
Лишать – позбавля́ть.
Ловкій – 1) зру́чни́й; 2) метки́й, мото́рний, спри́тний, зґра́бний, впра́вний.
Ловкость – зручність, мото́рність, жва́вість, спри́тність, зґрабність.
Ловушка – па́стка.
Логовина – лощи́на, влогови́на, пад.
Логом дернина – дерни́на впо́довж.
Лог – 1) доли́на, низи́на, діл, ви́долинок; 2) рі́чище, стри́жень; 3) переліг, облі́г.
Лодка – чо́вен, каю́к, (*видовбаний, без обшивки*) душогу́бка, (*дощаний*) барка́с, шала́нда, (*довгий*) дуб, (*великий з щоглою*) байда́к.
Ложа – ло́жа.
Ложбина – *див.* **Лог**.
Ложемент – о́кіп.
Ложний – фальши́вий; неправди́вий, кри́вдний.
Лозняк – ло́зи, шелю́г, верболі́з.
Лозунг – га́сло.
Локомотив – парові́з, маши́на.
Лом – лом, (*з лапками*) ла́па, (*з двома зубцями*) ку́хвус, (*розплесканий на кінці*) пле́шня.
Лопата – за́стуй, риска́ль.
Лопатка – заступе́ць.
Лот – (*міряти глибиню*) лот, оливни́ця, лу́т, грузи́ло, пря́м.
Лошадь – кінь.
Лошак – ослю́к.
Лощина – ви́балок, лощи́на, діл, ви́долинок.
Луговина – цілина́, новина́.
Луговой – лугови́й, лу́чний.
Луг – лу́ка, лу́ки, (*з лісом*) луг, (*на трясовині*) оболо́нь, оболо́ня, (*коло берега*) бере́жина, (*по над річкою*) пла́вні.
Поемний луг – лу́ки, запла́ва.
Лужа – калю́жа, (*глибока*) баю́ра.
Лук – 1) лук; 2) цибу́ля.
Луна – місяць; одміни місця; 1-а молодик, 2-а перекро́й, 3-я підпо́вня і 4-а стари́к, по́вня; як іде на ущерб – щерба́тий.
Лунка – я́мка, ду́чка.
Лунный – місяшний.
Луч – про́мінь, промі́ння, па́рус.
Лыжа – ли́жва.
Лыжи – со́вги, хо́взи.
Льгота – вільго́та, пі́льга.
Лѣса – рештува́ння.
Лѣсистый – ліси́стий, лісни́й.
Лѣсник – лісни́к; лісни́чий.
Лѣсной – лісни́й, лісови́й, гайови́й, (*про бір*) борови́й.
Лѣсная стража – кордо́н, беке́т.
Лѣсопильня – пи́льня, тарта́к.
Лѣстница – драби́на, (*нерухома*) схо́ди, сту́панка.
Лѣс – ліс, (*невеликий, хоч і густий*) гай, (*в яру*) байра́к, (*в долині*) дібро́ва, (*дрібний*) чага́р, чага́рник, (*вирублений*) ви́руб, зруб, (*вигорілий*) ви́горь, (*великий і густий*)

пу́ща, (*цілинний*) не́тря, не́трі, (*що під горою*) сті́нка, (*що виткнувся смугою, або розкиданий смужками*) перелі́сок.
Лѣс черный – листо́вний ліс.
Лѣс красный – боро́вий ліс, бір.
Лѣтопісь – літо́пись.
Люк – люк, ля́да, (*на суднах*) о́твір.
Ляганье – брика́ння, брик, хвица́ння.
Лягать,-ся – брика́ти,-ся, хвица́ти,-ся.
Лямка – ля́ма, лями́на, тягло́, шлея́.

М

Магазинный – мага́зиновий, гамазейний.
Магазин – магази́н, (*для торгівлі*) крамни́ця, (*для зсипу хліба*) гамазе́я, шпи́хлір.
Магистрат – ра́туша.
Магнитный – маґни́тний, маґніто́вий, маґне́совий.
Магнит – маґни́т, маґне́с, тягуне́ць.
Мазь – 1) ма́сть, масти́ло; 2) шмарови́дло, коло́мазь (*для коліс*).
Май – тра́вень, май.
Маневрированіе – манєврува́ння.
Маневрировать – манєврува́ти.
Маневр – мане́вр.
Манежить – мані́жити, об'їзди́ти.
Манеж – мані́ж.
Мантія – кере́я.
Март – ма́рець, березі́ль.
Марш – 1) марш, ходá.
Марш! – га́йда, хо́да, руша́й, руш! 2) марш (*музичний твір*).
Маска – личи́на, машкара́, ма́ска.
Маскировать – маскува́ти, замаско́вувати, личкува́ти.
Маскировка – замаскува́ння, маскува́ння.
Масса – ма́са.
Массивный – маси́вный; ва́жки́й, вели́кий, (*про метали*) ли́тий, ку́тий.
Мастер – ма́йстер.
Оружейный мастер – збро́йный ма́йстер, ору́жний ма́йстер.
Масштаб – масшта́б.
Материк – 1) ґрунт; 2) суході́л.
Матерія – 1) мате́рія; річ; 2) гній.
Матрац – матра́ц, (*набитий сіном*) сінни́к.
Матрос – моря́к.
Маховик – махове́ ко́лесо, гонча́к.
Мах – мах, за́мах.
Мачта – що́гла.
Мачтовой – щоглови́й.
Машина – маши́на, (*стінобійна*) тара́н.
Машинный – машино́вий.
Маяк – мая́к, маня́к.
Мгла – мла, имла́, (*з дрібним дощем*) мря́ка.
Мглистый – мли́стий, имли́стий.
Мгновеніе – мить, мент.
Мгновенно – ми́ттю, вмент, ме́нтом.
Медаль – меда́ля.
Медальон – дука́ч.
Медвѣдица большая – віз.
Медвѣдица малая – мали́й віз.
Медицинское освидѣтельствованіе – меди́чний о́гляд.
Медленно – пово́лі, пова́гом, ти́хо, покво́лом.
Медленность – зага́йка, га́яння, пові́льність.
Медленный – пові́льний, ти́хий (*про рух*); заба́рливий, заба́рний.
Медлить – бари́тися, га́ятися, дл́ятися.
Межа – межа́, ґрань, (*поміж нивами*) міжни́к, обмі́жок, (*по боках ниви*) обні́жок, (*в головах ниви*) су́голов, суголо́вок.
Межгорний – межигі́рний.
Межгорье – межигі́рря.
Междорѣчіе – межирі́чча.
Междоусобица – незго́да, незго́дина, усо́биця, чва́ра, чва́ри.
Между – між, меж, межи́, промі́ж, сумі́ж.
Межевый – межови́й.
Мелина – мілина́, коса́.
Мелкій – 1) дрі́бни́й; 2) мілки́й, не глибо́кий, (*про посуду*) плеска́тий, плитки́й.
Мелководіе – мілкові́ддя.
Мель – мі́лина, о́бміль.
Мелькать – ми́гати, мигну́ти, миготі́ти.
Мельниця – млин.
Вѣтряная м. – вітря́к.
Конная м. – топча́к, тупча́к.
Крупчатая м. – пи́тель.
Лѣсопильная м. – тарта́к.
Пловучая м. – (*на Дніпрі*) напла́вний млин, (*на Горині*) плава́к, плива́к.
Меньшинство – ме́ншість.
Меридіан – мерідіа́н, півде́нник, полуде́нник.
Мерін – кінь (*вихоластанний о́гирь*).
Месть – по́мста.
Металл – мета́л, мета́ль.
Метаніе – кида́ння, верга́ння, мета́ння.
Метать – ки́дать, ки́нуть, мета́ть, ве́рга́ть.
Меткость – влу́чність.
Меткій – влу́чний, влу́чки́й.
Механизм – механи́зм, спра́ва, снасть, маши́не́рія.
Меч – меч, міч.
Миганіе – ми́гання, бли́мання.
Миг – мент, мах, мить.
Мигом – ми́ттю, ме́нтом, ма́хом, вмить.
Микроскоп – мікроско́п, дрібногля́д.
Мимо – ми́мо, повз, по́уз, проз.

Мимоходом – мимохідь, по доро́зі; на́вертом.
Мимоѣздом – мимоіздом, проіздом.
Мина – міна, підко́п, тайни́к.
Мінер – підко́пник, міне́р.
Минированіе – міні́рува́ння, підко́п, тайни́к.
Минный – міно́вий, підко́пний, тайнико́вий, потайнико́вий.
Минировать – підко́пуватись, мінува́ти.
Минута – хвили́на, минута.
Минутный – мину́тний, хвиле́вий, хвили́нний.
Мир – мир, зами́рення.
Митинг – віче, ра́да.
Мишень – мета́, ціль.
Мір – світ; мир, лю́де; грома́да.
Много – бага́то, мно́го, бага́цько.
Многосторонній – многобі́чний, ґранча́стий, ґря́нча́тий.
Многоугольный – угла́стий, многоку́тний.
Многоуважаемый – високопова́жний, ве́льмишано́вний.
Многочисленный – числе́нний.
Множество – бага́то, си́ла, (*иноді*) мно́жество, тиск, тьма́, бе́зліч.
Безчисленное м-во – бе́зліч.
Мнѣніе – ду́мка, га́дка, розумі́ння, здання́.
Мобилизація – мобіліза́ція.
Могила – 1) я́ма, гріб; 2) моги́ла.
Могучій, могущественный – міцни́й, си́льний, ду́жий, могу́тний, поту́жний.
Могущество – си́ла, міць, могу́тність, мо́жність.
Модель – зразо́к, взір, моде́ль.
Моделировать – моделюва́ти.
Мойка – миття́, (*про білизну*) прання́, праття́.
Молнія – бли́скавка, блискави́ця, (*з громом*) грімни́ця.
Молодецкій – молоде́цький, юна́цький, коза́цький, хва́тський.
Молодец – молоде́ць, юна́к, коза́к, ле́гінь.
Молодцоватый – молоде́цький, бадьо́рний, бадьори́стий, жва́вий.
Молот,-ок – мо́лот, молото́к.
Молчаливый – мовчазни́й, мовчазли́вий.
Молчаніе – мовча́ння, мовча́нка.
Молча – мо́вчки, ни́шком, тихе́нько.
Мореплаваніе – морепла́вство.
Мореплаватель – морепла́вець.
Мортира – мущи́р, мозди́р, морти́ра, мо́здзір.
Моряк – моря́к.
Мостик – місто́к, (*для переходу*) похі́дня, кла́дка.
Мостки – кла́дка; решто́вання.
Мостовая – по́міст, (*кам'яна*) брук, бруко́вка.
Мост – міст.
Плавучій м. – живи́й міст.
Мотика – копани́ця, моти́ка і *див.* **Заступ і Кирка**.
Мотыль – 1) моти́ль; 2) шату́н, вітряни́ця (*в парових машинах*).
Мох – мох; моча́р, мочарі́.
Мочаг, мочажина – моча́р, мочарі́, мокра́ч.
Мощеніе – мості́ння, (*камінем*) буркова́ння.
Мощний – міцни́й, ду́жий, могу́чий, могу́тний.
Мрок – мо́рок, мря́ка, те́мрява.
Мститель – ме́стник, по́мстник, помсти́тель.
Мужественный – му́жний, відва́жний, смі́ливий.
Мужество – му́жність, відва́га, хоро́брість.
Музыка – музи́ка.
Музыкальный – музи́чний.
Мундир – мунду́р, мунди́р.
Мундштук – байра́к.
Мундштучить – байра́чити.
Мускул – му́скул, м'я́сень, миши́ця.
Мушка – му́шка.
Муштрованіе – муштро́вка, му́штра, муштрува́ння.
Муштровать – муштру́вати.
Мысленный – ми́слений, ду́мний; га́даний.
Мыслить – ми́слити, ду́мати, гада́ти, міркува́ти.
Мысль – мисль, ду́мка, га́дка.
Мыс – ріг, ви́ріжок, ви́лка.
Мышленіе – ми́слі́ння, ду́мання, гада́ння.
Мышца – м'я́сень, миши́ця, му́скул і *див.* **Мускул**.
Мѣдь – мідь.
Желтая м. – мося́ж.
Красная м. – черво́на мідь.
Мѣл, мѣловой – кре́йда, крейдяни́й.
Мѣра – 1) міра; 2) спо́соби, за́ходи.
В мѣру, по мѣрѣ – до міри, по мірі, помі́рно, в мірі.
По мѣрѣ сил – по змо́зі.
Сверх мѣры – над міру, на́дто.
Принять мѣры – вжи́ти за́ходів.
Мѣрило – мі́рево.
Мѣрний – мі́рний, ви́міряний.
Мѣстечко – місте́чко.
Мѣститься – місти́тися.
Мѣстность – місце́вість.
Мѣстный – місце́ви́й; краі́нний, краєви́й.
Мѣсто – місце, місти́на.
Во всѣх мѣстах – скрі́зь, усю́ди, по всіх усю́дах.
Защищенное м. – за́хист, за́хисток.
К мѣсту – до ре́чі.
М. бітви – бо́їще, бойови́ще.

М. в тѣни – зáтінок, холодóк.
М. проѣзда – проїзд, прогóн.
Ни съ мѣста! – а ні руш!
Открытое мѣсто – (*коло села*) голотéча.
Отхожее м. – паскýдник, нýжник.
Укрытое м. – зáкуток, схóванка, криївка.
Де що було: (*буда*) буди́ще; (*город*) городи́ще, (*двір*) двóрище, (*замок*) зáмчище, (*ліс зрубаний*) зруб, (*викорчований*) теребíвля, (*випаленний*) лісови́ння, (*міст*) мóсти́ще, (*сад*) садóвище, (*село*) сéлище.
Ріжні місця на воді або коло води: (*що заливаються водою*) затóн, затóка, (*тихе між скелями*) óдміть, (*на болоті, що не замерзає*) óпарь, (*чисте не зоросле на воді місце*) плéсо.
В полі: (*що поросло вереском*) верещáк, (*де копають глину*) гли́нище, (*що поросло мохом*) омшáрь, (*де розходяться шляхи*) розви́лина, розви́лка.
Мѣсяць – місяць і *див.* **Луна**.
Мѣта, мѣтка – мітка, познáка, знáк, признáка, (*нарізана*) карб, (*випалена*) таврó.
Мѣткій – влучни́й, вмітли́вий, міткий, цілки́й, влучки́й.
Мѣткость – влучли́вість, влýчність.
Мѣшок – міх, мішóк, (*великий*) лáнтух, (*малий*) тóрба, (*подорожний*) сакви́, бесаги́, (*з вірьовок*) ки́сá, (*для сіна*) пихтір.
Мясо – м'ясо, мня́со.
Мятежник – бунтáрь, повстáнець.
Мятеж – бунт, повстáння, рóзрух.

Н

Набат – ґвалт, спóлох.
Набедерник – чапрáк.
Набережная – наберéжжя, поберéжжя.
Набережный – на, по-, прибережний.
Наблюдатель – 1) нагля́дник; 2) догля́дник, доглядáч, дозóрця.
Наблюдательное гнѣздо – дозóрче гніздó.
Наблюдательность – догля́дність, спостережéння.
Наблюдательный – догля́дний, спостéрежливий і *див.* **Внимательный**.
Наблюдательный пост – стежá.
Наблюдательный пункт – дозóрний пункт.
Наблюдать – 1) наглядáти, роздивля́тися, стéжити, примічáти, спостерегáти; 2) доглядáти, назирáти, пильнувáти; 3) берегти́, харони́ти, захóвувати.
Наблюденіе – наглядáння, нáгляд, дóгляд, дозір.
Набойка – ключ (*до гайки*).
Набойник – шóмпол, драч.
Набор – набірáння, набір.
Набросать – зроби́ти нáрис.
Набрюшник – набрýшник.
Набѣг – нáпад, наскóк, набіг, наїзд.
Навертка – 1) гáйка, шрýба; 2) свéрдлик.
Навлекать, навлечь – наволокти́; (*нещастя*) ви́кликати.
Наводка – навóдіння.
Наводненіе – пóвінь, пóвідь.
Наводчик – навóдчик.
Навоз – гній.
Навскачь – навзáводи, навскóки.
Навстрѣчу – назýстріч, навзди́би, навперейми́.
Навык – зви́чка, нави́чка.
Нав'ючивать – наю́чувати, нав'ю́чувати.
Навѣрно – пéвно, запéвне, напéвне.
Навѣс – 1) дашóк; 2) повітка, повіть, шóпа.
Навѣсный огонь – зви́слий вогóнь.
Нагайка – нагáй, канчýк, корбáч, малахáй.
Нагар – (*на свічці*) нáгарь, (*на металі*) жýжелиця.
Нагиб – нáгиб, нáхил.
Наглазный – 1) наóчний; 2) очеви́стий, види́мий, видóмий.
Наголо – 1) наголó; 2) геть чи́сто, до остáнку, до щéнту.
Нагорный – нагірний, гóряний, горови́й.
Нагорье – нагірря, горовинá.
Наготові – вготóві, напоготóві.
Награда – нагорóда, надгорóда, заплáта.
Наградить, награждать – нагороди́ти, нагороджáти, нагорóджувати.
Награжденіе – ви́нагорóдження.
Нагрудник – 1) нагрýдник; 2) пáнцир.
Нагрудный – нагрýдний, напéрсний.
Нагрузка – вагá, поклáжа.
Нагрянуть – надійти́, над'їхати, набігти, (*несподівано*) насýнути, наскóчити, вдáрити, напáсти.
Надвиганіе – насувáння.
Надвигаться, надвинуться – насувáти, насýнутися.
Надворный – надвірний.
Надворье – надвірря.
Надежда – надія, сподія, сподіванка, сподівáння.
Надежный,-о – пéвний, вірний,-но.
Надзирать – доглядáти, наглядáти, дозирáти, назирáти, пильнувáти.
Надзор – дóгляд, нáгляд, дозір.
Надкол – розкóлина.
Надлежащій – налéжний, слýшний.
Надмѣрно – чéрез край, над міру, нáдто.
Надобность – потрéба.

Надолба – ощéпина.
Надорожный – придорóжній.
Надпилка – надпи́лювання.
Надпись – нáпис, нáдпис, зáголóвок.
Надрѣз – надріз.
Надстраивать – надбудóвувати, надбудувáти.
Надстройка – надбудувáння, прибудувáння.
Надсипка – при-, доси́пка.
Нажать – надави́ти, нагніти́ти, натискáти, намýлити.
Нажатіе – надáвлювання, пóтиск.
Нажим – надáвлювання, нагнітáння, нати́скування, при́тиск.
Назавтра – зáвтра, назáвтра.
Назади – ззáду, позáду.
Назад – назáд, вспáк, навспáк.
Названіе – нáзва, нáзвище, нáзви́сько, імéння.
Наземный – земни́й.
Назиданіе – навчáння, наýка.
Назначеніе – признáчення.
Назубок – зуби́ло.
Наименованіе – 1) найменувáння; 2) им'я́, мéння і *див.* **Названіе**.
Найти – знайти́, нахóдити.
Наказаніе – кáра, скарáння.
Наказать – 1) накарáти, покарáти, скарáти, карáти; 2) наказáти, загадáти, звеліти, приказáти.
Наказ – накáз, зáгад.
Наказуемость – кáрність.
Накануне – в передде́нь, напередóдні.
Накапливать, накоплять,-ся – збірáти, набірáти, набрáти,-ся.
Накатина – бáлка, брус, (*найголовніша в стелі*) свóлок, (*побічні*) при́сволоки.
Накатка – 1) накóчування; 2) качáлка.
Накатник – 1) бáлки, брýсся; 2) обши́вка.
Накатный – брусóваний.
Накладка – наклáдка.
Наклоненіе – нахиля́ння, нáхил.
Наклоненый – похи́лений, протя́глий.
Наклонить,-ся – нахили́ти, схили́ти, похили́ти,-ся.
Наклонность – 1) похи́лість; 2) схи́льність, нáхил.
Наклонный,-о – 1) похи́лий, похи́листий, (*про місцевість*) спускóватий, спади́стий, згóристий, похи́ло, нáсхиль, хилкóм; 2) прихи́льний, схи́льний.
Наклон – 1) похи́лість; 2) похи́л, похи́лина, схил, спáдистість, згі́рря.
Наковальня – ковáдло.
Накожний – нашкýрний.
Накол – надкіл.
Наконец – напослі́док, нарéшті, врéшті, в кінці.
Наконечник – наконéшник, ри́хва, óскіп, (*у списа*) клю́га.
Накось – кóсо, нáвкось, навкоси́, навкосякá.
Накрест – нáвхрест, нáхрест, хрестóм.
Накрытіе – накриття́.
Накрѣпко – 1) дýже, міцно, вéльми, щільно; 2) гóстро, сувóро.
Налагать – накладáти, покладáти.
Наладить, налаживать – настрóїти, напрáвити, попрáвити, полáгодити, лáгодити, справля́ти.
Налегать, налечь – 1) налягáти, налягти́; 2) насідáти, напосідáти, напосісти,-ся; 3) намагáти,-ся, намогти́,-ся.
Налегкѣ – лéгко, злéгка, повóлі.
Налету – ульóт.
Налет – налітáння, нáпад, нáскок.
Наличность, наличіе – 1) присýтність, готови́зна, намісність, готівка, готови́к; 2) поготóва.
Наличный – 1) перéдній, лицеви́й, вéрхній, окóлишній; 2) готóвий.
Налог – пóдать, подáток.
Наложеніе – накладáння.
Налѣво – у ліву рýку, ліворýч, на ліво, (*на волів*) соб, цоб, к сóбі, (*на коней*) вістя́, віштá.
Намек – нáтяк, натя́чка.
Намет – 1) (*снігу*) замéт, вáлява, кýпа, кучугýра; 2) намéт, шатрó, курінь.
Наминка – намýлювання.
Намѣреваться – наміря́ти,-ся, замірáти,-ся, вáжити,-ся, навáжуватися.
Намѣреніе – зáмір, нáмір.
Намѣстник – застýпник, настýпник.
Намѣсто – нáмість, зáмість, натóмість.
Намѣтить – намітити, назнáчи́ти, намічáти, значи́ти.
Наносить удар, пораженіе – завдавáти удáр, порáжку.
Наобум – навмання́, навманяки́.
Наоборот – навпаки́, навспáк, навпроти́.
Наоткось – нáвкось і *див.* **Вкось**.
Нападеніе – нападáння, нáпад.
Напилок – терпýг, пи́льник, підпи́лок, (*великий*) рáшпиль.
Наплавной мост – пливýчий, живи́й міст.
Наповал – лóском, пóкотом, від рáзу.
Наподобіе – на взір, взóром, на мані́р, подóбно.
Напоминаніе – нагáдування, пригáдування.
Напор – нáтиск, нáпір, навáл.
Направленіе – нáпрям, нáпрямок; прямувáння, простувáння, напрáва, керýнок.

Направляющій – направля́ючий.
Направо – напра́во, право́руч.
Напрасний,-о – даре́мний, даре́мно.
Напримѣ**р** – напри́клад, приміром.
Напролет – на́скрізь, нави́літ.
Напропалую – до заги́ну.
Напротив – супроти́, про́ти, напро́ти, навпроти́.
Напрягать,-ся – натяга́ти, натягти́,-ся, напина́ти,-ся, напру́жувати,-ся.
Напряженіе – напру́га, нату́га.
Напряженный,-о – напру́жений, напру́гуватий, напру́го, на́пругом.
Напрямик – пря́мо, навпросте́ць, навпрошки́.
Наровнѣ – врівні, врівень, на́рівні.
Нарисовать – намалюва́ти, ви́малювати.
Народный – наро́дний, посполи́тий.
Народонаселеніе – лю́дність.
Нарознь – на́різно, рі́зно.
Нарочный,-о – уми́сний,-о, навми́сний,-о.
Наружный – поверхо́вний, зве́рхній, надвірній.
Наручни – кайдани́, пу́та, залі́за.
Нарушеніе – нару́шення, пору́шення.
Нари – піл.
Нарѣ**зка** – 1) нарі́зування; 2) на́різка, за́рубка.
Нарѣ**зной** – нарізни́й.
Нарядить – зряди́ти, наряди́ти.
Наряд – наря́д, нака́з.
Насадить – насади́ти, посади́ти.
Населеніе – оселе́ння, насе́лення, лю́дність.
Насилу – ле́две, наси́лу.
Насильно – си́лою, си́ломіць, живоси́лом, гва́лтом.
Насквозь – на́скрізь, нави́літ.
Наскоро – по́хапки, по́хапцем.
Наскочить – наско́чить.
Наслоеніе – напластува́ння.
Насос – смок, смокови́к, водотя́г.
Наставленіе – нау́ка, напра́ва, нака́з.
Настаивать – домага́тися, намага́тися, добува́тися.
Настежь – на́встіж, на́встяж.
Настилка – 1) настила́ння, мості́ння; 2) мостови́ння, стели́на, по́стіль; 3) помі́ст.
Настильный – насти́льний, стелю́чий.
Настойчиво – при́тьмо́м, на́висом, невідсту́пно, упе́рто.
Настойчивый – невідсту́пний, насте́рний, упе́ртий.
Насторожѣ – на чеку́.
Настоятельно – при́тьмом, пи́льно, на́гло.
Настоятельный – пи́льний, на́глий.
Настоящій – 1) тепе́решній, суча́сний, сьогоча́сний; 2) спра́вжній, справде́шній, правди́вий, щи́рий, пе́вний, су́щий, су́тий.
Настроеніе – на́стрій.
Наступательный,-о – насту́пний, нападни́й, на́ступом, на́падом; наступо́вий.
Наступать – 1) наступа́ти, наступи́ти; 2) напада́ти.
Наступленіе – на́ступ, на́пад.
Насыпь – на́сип, ви́сип, (*довгий*) вал.
Насѣ**чка** – за́руб, за́рубка, карб.
Натиск – на́тиск.
Натуральный – натура́льний, приро́дний.
Натяженіе – натя́гування, нату́га.
Наугольник – уго́льник, нарі́жник.
Наугольный – уго́льний, нарі́жний.
Научать – навча́ти, навча́ти.
Нахальство – наха́ба, наха́бність.
Находчивый – ме́ткий, спри́тний, тямки́й.
Нахожденіе – знахо́дження, пробува́ння, бу́тність.
Начало – поча́ток, почи́н, почи́нок, зачи́н.
Начальник – нача́льник.
Начальный – початко́вий.
Начальство – нача́льство, старши́на.
Начать, начинать – поча́ти, зача́ти, почина́ти, розпочина́ти.
Начертить – нарисува́ти, нарисо́вувати.
Начет – налі́чення, нащи́тування.
Начинаніе – почи́н, за́мір.
Нашествіе – на́хід, на́пад, на́ступ, наше́стя.
Наѣ**здник** – 1) коза́к, комо́нник; 2) їзде́ць, герцьо́вник.
Наѣ**здничать** – козакува́ти, герцюва́ти.
Наѣ**зд** – наї́зд.
Наяву – уві́ч.
Небезопасный – небезпе́шний.
Небережный – необере́жний, несторожки́й, необа́чний.
Неблагодарный,-ность – невдя́чний,-ість.
Неблагонадежный – непе́вний.
Неблагопріятный – непри́язний, непого́жий, неслу́шний.
Небрежность – недба́лість, недба́льство.
Невзгода – приго́да, хале́па.
Невзначай – несподі́вано, знена́цька, ненаро́ком.
Невидимый – незри́мий, неви́димий.
Невмѣ**стительный** – немі́сткий, тісни́й.
Невнимательность – неува́жність, неува́га, недо́гляд.
Невнимательный – неува́жний, безува́жний.
Невнятный – незрозумі́лий, невира́зний.
Невозможность – неспромо́га, неспромо́жність, незмо́га, неси́ла, неможли́вість.
Невозможный – неможли́вий, неможе́бний.
Невредимый – ці́лий, неруши́мий.
Невыносимый – нестерпу́чий.

Невѣдомый – невідо́мий, незна́ємий, безві́стний.
Невѣдѣніе – несвідо́мість.
Негодный – негодя́щий, него́жий, негі́дний, нездáтний.
Недоставать – бракува́ти.
Недостаток – 1) бра́к, недоста́ча, неста́ток; 2) хи́ба, ва́да.
Недостаточный,-о – недоста́тній.
Недостижимость – недося́жність.
Недоступный – недосту́пний, непристу́пний.
Недруг – во́рог.
Недѣлимость – неподільність, нероздільність.
Недѣля – ти́ждень.
Нежданный – несподіваний.
Независимость – незале́жність, непідле́глість.
Независимый – незале́жний, непідле́глий, самості́йний.
Незамедлительно – нега́йно.
Незамѣнимый – незамі́нний.
Незначительный – незна́чний.
Неизбѣжность – немину́чість.
Неизвѣстность – невідо́мість, бе́звість.
Неимѣніе – недоста́ча.
Неисправность – неспра́вність.
Неисчислимый – незлічи́мий.
Немедленно – нега́йно, неба́вом, незаба́ром.
Ненадежный – непе́вний.
Необитаемый – пусти́й, безлю́дний.
Необходимость – потре́ба, коне́чність, необхі́дність.
Неограниченный – необме́жений, безмі́рний.
Неожиданность – несподі́ваність, несподі́ванка.
Неопасный – безпе́шний.
Неопредѣленность – неозна́ченість, неви́значеність.
Неопытный – недосві́дний.
Неосмотрительность – необа́чність, необере́жність.
Неотвратимый – немину́чий, неодворо́тний.
Неотступный,-о – невідступний,-о, безвідсту́пний,-о.
Непобѣдимый – непереможний, необо́рний.
Неповиновеніе – непо́слух, непослуше́нство.
Непода́ча – непода́ча.
Неподвіжность – нерухо́мість.
Неподвіжный,-о – нерухо́мий,-о, непору́шний,-о, неруши́мий,-о.
Неподступный – непідсту́пний, непристу́пний, недосту́пний.
Неполнота – непо́вність.
Неполный – непо́вний.
Непосредственный – безпосере́дній.
Непостоянный – неста́лий, непе́вний, непості́йний.
Неправильный – неві́рний, хи́бний.
Непреклонный – незло́мний, непохи́тний.
Непреложный – незмі́нний, неодмі́нний.
Непрерывный – безуста́нний, безпереста́нний, невпи́нний.
Неприступный – непристу́пний, недосту́пний.
Непріятель – не́при́ятель, во́рог.
Непріятельскій – пеприятельський, воро́жий, вра́жий.
Непроглядный – безпросві́тний.
Непродолжительный – недо́вгий.
Непроизвольный – неві́льний.
Непроходимый – непрохідний, непрола́зний.
Нераздѣльный – нероздільний, неподільний.
Неразрушимый – непору́шний.
Неразрывный – нерозри́вний.
Несвоевременный – невча́сний, неслу́шний.
Неровность – нері́вність.
Неслышный,-о – нечу́тний,-о.
Несмѣтный – незлічи́мий, несчисле́нний.
Несовмѣстимый – несумі́сний.
Несогласный – незго́дний.
Несоизмѣримый – непомі́рний.
Неспокойный – неспокі́йний.
Неспокойствіе – неспо́кій.
Неспособность – нездáтність, недоте́пність, нездібність.
Неспособный – нездáтний, недоте́пний, нездібний.
Несправедливость – неправди́вість, непра́вда, кри́вда, несправедли́вість.
Нестерпимый – нестерпу́чий, несте́рпний.
Нещастье – нещáстя, недо́ля.
Неудача – невда́ча.
Неудержимый – невпи́нний, безупи́нний.
Неудобный – недого́дний, незру́чний, непридо́бний.
Неудобство – невиго́да, непридо́ба, незру́чність.
Неуклонный,-о – непохи́бний,-о.
Неуклюжій,-же – незґра́бний,-о, незґра́ба.
Неукротимый – невпи́нний, невгамо́вний.
Неуловимый – невлови́мий.
Неустанный,-о – невто́мний,-о.
Неутомимый – невто́мний.
Неуязвимый – невра́зли́вий, невра́зний.
Нефть – на́фта.
Нецѣлесообразный – недоці́льний.
Нечеткій – нерозбі́рний, нечитки́й.

Нивелировать – нівелюва́ти; рівня́ти.
Нижній – ни́жній, низови́й, спідній.
Низменность – низина́, низови́на, низькоділ, (*в степу*) поло́ги, при́падь.
Низменный – ни́зький, припа́дистий.
Низовье – низ.
Низ – низ, спід, діл.
Никакой – ніякий, жа́дний, жо́дний.
Никак – ніяк, ніяким способом; ма́буть, десь, либо́нь.
Нитевидный – ниткува́тий.
Ниша – ніша, закапе́лок.
Новобранец – новобра́нець, не́крут.
Ножны – піхви́, шабельта́с.
Нож – ніж, (*великий*) колодій.
Ноль – ну́ль.
Нормальний – норма́льний, звича́йний, зразко́вий.
Носилки – но́ші, (*похоронні*) ма́ри.
Носильщик – носи́льник.
Нотація – ви́мова.
Ночь – ніч.
Темная н. – глупа́ ніч.
Ночной – нічни́й, вно́чішний.
Ноша – но́ша.
Ноябрь – листопа́д, ноя́брь.
Нравственность, нравственний – мара́льність, мара́льний.
Нрав – 1) но́ров, вда́ча; 2) зви́чай.
Нужда – потре́ба, потреби́зна; ну́жда, неста́ток.
Нуждаться – нужда́тися, потребува́ти,-ся.
Нумерація – лі́чба́.
Нумеровать – перезнача́ти.
Нырнуть – пірну́ти, порина́ти.
Нѣкогда – коли́сь.
Нѣкоторый – 1) яки́йсь; 2) де́-котрий, и́нкотрий.
Нѣсколько – кільки, кілько, скількись.

О

Обваливать – 1) обва́лювати, обсипа́ти, обвали́ти; 2) розва́лювати, розвали́ти,-ся.
Обвал – обва́лювання, розва́лювання; прова́лля.
Обвертка – обго́ртка, обкла́дина, палиту́рка.
Обвести, обводить – обве́сти, обво́дити.
Обвиненіе – обвинува́чення, обви́на.
Обогнуть – обгина́ти, обігну́ти, зігну́ти.
Обдуманный – обду́маний, обмірко́ваний.
Обдѣлка – 1) оброблення, опра́влення; 2) обро́ба, обро́бка, опра́ва, оздо́ба.
Обезлюдѣть – ви́люднiти, обезлю́днiти, опустіти.
Обезопасить – забезпе́чити.
Обезпечення – забезпе́чення, зару́ка, запору́ка.
Обезпечивать – забезпе́чувати, убезпеча́ти, запобіга́ти, запобігти.
Оберегать,-ся – берегти́,-ся, стерегти́,-ся, пильнува́ти, вартува́ти.
Обернуть,-ся – 1) огля́нути,-ся, озирну́ти,-ся; 2) поверну́ти,-ся, поверта́ти,-ся; 3) оберну́ти,-ся, оберта́ти,-ся; 4) переки́нути,-ся, перекида́ти,-ся.
Обертка – *див.* **Обвертка**.
Обжим – о́бтиск.
Обзаведеніе – обзавід.
Обзирать – озира́ти, обзира́ти, огляда́ти, озирну́ти, оглядіти.
Обзор – 1) огляда́ння, озира́ння; 2) о́гляд, пере́гляд.
Обезумѣть – збожево́літи, знавісніти, здуріти.
Обиліе – ро́скіш, доста́ток.
Обільный – доста́тній, бога́тий.
Обиталище – осе́ля, жи́тло, житля́, обістя, домівка.
Обитать – жи́ти, пробува́ти, ме́шкати.
Обиход – обихід, обихідка.
Обкапывать – обко́пувати, обкопа́ти,-ся, пообко́пувати,-ся.
Обкладывать – 1) обклада́ти, склада́ти, обкла́сти,-ся, (*дерниною*) обдернува́ти, (*камінням*) обмурува́ти; 2) обшива́ти, обши́ти,-ся, облямува́ти, (*по краях*) облямо́вувати.
Облагать – облята́ти, оточа́ти, облягти́, оточи́ти, обступи́ти.
Обладаніе – володіння, влада́ння, обла́да.
Обладать – володіти, влада́ти, обла́дувати.
Облако – хма́ра, оболо́к.
Область – край, країна.
Облачный – хма́рний, хму́рний.
Облегчить – уле́гшувати, поле́гчувати.
Облегченіе – пільга, поле́гкість, поле́гчення.
Облическій – облічний.
Обложеніе– обло́ження, обло́га.
Обломок – од(від)ло́мок, ви́ломок.
Обманный – облу́дний, обма́нный.
Обмануть – обдури́ти, одури́ти, обмани́ти.
Обманчивый – облу́дний, оми́льний.
Обман – облу́да, ома́на, обма́н.
Обмелѣть – поміли́ти, обміли́ти, помільшати.
Обмундированіе – обмундурува́ння, умундурува́ння.
Обмѣна – заміна, обміна, ви́мін.
Обнажать, обнажить – оголи́ти, оголя́ти.
Обнаруже́ніе – ви́явле́ння.
Обнаруженный – ви́явленний.

Обнаруживать – виявля́ти, визнача́ти, ви́явити.
Обод – о́бід.
Обозначать – познача́ти, означа́ти, означи́ти,-ся.
Обозный – обо́зний.
Обозрѣватель – огля́дач.
Обоз – обо́з, ва́лка, та́бор.
Обойма – вірва́нт, урва́нт.
Оболочка – обго́ртка, обкла́дка.
Оборона – оборо́на.
Оборонительный – оборо́нний.
Оборотный – 1) поворо́тний, зворо́тний; 2) відворо́тний.
Оборот – поворо́т, зворо́т.
Образец – зразо́к, взір.
Образованіе – 1) ви́творення, утво́рення; 2) осві́та.
Образованный – 1) ви́творений, утво́рений; 2) осві́чений.
Образовать,-ся – 1) скла́сти, утвори́ти, ви́творити; 2) просвіти́ти, освіти́ти.
Образцовый – зразко́вий.
Образ – 1) о́браз, вид, ви́гляд; 2) примір, при́клад, зразо́к; 3) спо́сіб, по́бит.
Обрати́ть – оберну́ти, поверну́ти, наверну́ти, поверта́ти.
Обратить вниманіе – заува́жити, зверну́ти, зверта́ти ува́гу.
Обратиться к кому-небудь – уда́тися, зверну́тися, уда́ритися.
Обратить в ничто – обернути, поверну́ти, поверта́ти в ніве́ць.
Обратиться в бѣгство – ки́нутись, пусти́тись навтікача́.
Обращаться с кем-небудь – пово́дитися, обіхо́дитися.
Обращаться вокруг – оберта́тися навко́ло.
Обратно – наза́д, навспа́к.
Обратный – зворо́тний.
Обращеніе – 1) зверта́ння, оберта́ння, поверта́ння; 2) пово́дження, пово́діння.
Оброть – обро́ть.
Обрубок – оцу́пок, ути́нок.
Обруч – обру́ч.
Обрыв – кру́ча, прова́лля, у́рвище, безке́да, беске́т.
Обрѣз – 1) край, бе́ріг; 2) переріз, зрі́зок.
Обсерваціонный – обсерваційний, (*про військо*) чатови́й.
Обстановка – обстано́ва.
Обстоятельство – обста́вина, обста́ва.
Обступить, обступать – обступа́ти, облягти́, оточи́ти, обступи́ти.
Осужденіе – о́бмисл, міркува́ння, обміркува́ння.
Обувь – о́був'я, обу́в.
Обучать – вчи́ти, учи́ти, навча́ти.
Обученіе – навча́ння, нау́ка, уче́ння.
Обхват – обі́йма, обхва́т.
Обходіть – обхо́дити, обійти́.
Обход – 1) обхо́д, об'ї́зд; 2) обхо́д, дозо́р.
Обшанцовать – поробити, покопати шанці, обшанцювати,-ся.
Обширный,-о – обши́рний,-о, просто́рий,-о, розло́гий,-о, широ́кий,-о.
Обшлаг – закавра́ш, вило́га.
Общій – спі́льний, зага́льний, сумі́сний, суку́пний.
Об'единеніе – об'є́днання.
Об'единять – об'єдни́ти, об'є́днувати.
Об'емистый – обі́ймистий.
Об'ем – обі́йма, о́бсяг, про́сторонь, об'йо́м.
Об'явить – об'яви́ти, оповісти́ти, оголоси́ти, оповіща́ти.
Об'явленіе – опові́стка, оголо́шення.
Об'ясненіе – об'я́снення, поя́снення.
Об'яснительная записка – пояснююча запи́ска.
Обыкновеніе – зви́чай, зви́чка.
Обыкновенный,-о – звича́йний,-о.
Обыскать – обшука́ти, обшу́кувати, труси́ти.
Обычай – зви́чай.
Обязанность – обо́в'язок, пови́нність.
Обязательный – обов'язко́вий.
Овальный – яйцева́тий.
Овладѣть – заволоді́ти, здобу́ти.
Овраг – яр, (*неглибокий*) перея́рок, (*порослий лісом*) байра́к, (*степовий*) ба́лка, (*з положистими берегами*) ви́балок, перека́т, (*з крутими берегами*) прова́лля.
Огневой мѣшок – вогнева́ матня́.
Огнестрѣльный – (в)огнепа́льний, па́льний, стрі́льний.
Огнеупорный – (в)огнетрива́лий.
Огонь – (в)огонь.
Огород – горо́д, огоро́д.
Ограда – горо́жа, огоро́жа, (*хворостяна*) ти́н, пліт, лі́са, (*дощана*) парка́н, барка́н, (*з паль сторчо́вих*) частокі́л.
Ограниченный – 1) обме́жений; 2) невели́кий, помі́рний.
Одежда – оде́жа, (в)убра́ння.
Одиночный – поєди́нко́вий, поєди́нчий.
Одновременный,-о – одноча́сний,-о.
Одолѣвать – перемога́ти, змога́ти, перемогти́, поду́жати, здола́ти.
Ожиданіе – трі́вання, чека́ння, ждання́.
Ожидать – жда́ти, дожида́ти, чека́ти.
Озоботиться – потурбува́ти,-ся, клопота́ти,-ся.

Ознакомить,-ся – познайо́мити,-ся, знайо́мити,-ся, ознайо́митися.
Означать,-ся – 1) значи́ти, позначáти, позначи́ти, помі́тити; 2) визначáти, знáчити.
Окалина – жу́желиця.
Оканчивать – кінчáти,-ся, скінчи́ти,-ся, закінчи́ти,-ся.
Океан – океáн.
Оклик – о́клик.
Окно – вікно́.
Оковы – кайдани́, закóви, залі́за, пу́та.
Околица – окóлиця, окру́га.
Около – на о́кóло, навкóло, о́круг, округи́.
Оконечность – кіне́ць, крáй.
Окончаніе – кіне́ць, докі́нчення.
Окончательный – коне́шний, остáтній, остáточний.
Окоп – окі́п, окóп, вал, шáнець.
Окраина – край, (*ліса*) узлі́сся, (*села*) облямі́вка.
Окраска – фарбувáння; окрáса, покрáска.
Окрестность – окóлиця, окру́га.
Окрестный – окóлишній, окóлійний.
Окрест – навкóло, кру́г, округи́.
Окрик – гукáння, о́клик.
Округленіе – закру́глення.
Округ – окру́га, окóлиця.
Окружать – окружáти, оточáти, отóчувати.
Окруженіе – отóчення.
Окружность – круг, окру́га, окру́жність, кóло, о́бвід.
Окрѣплый – стверді́лий, зміцні́лий.
Окрѣпнуть – зміцні́ти, покрі́пшати.
Октябрь – октя́брь, жóвтень.
Омут – я́ма, кру́ча.
Опаздывать – опі́знюватися, запі́знюватися, спізни́тися.
Опалзывать – осідáти, осі́сти, пору́шитись.
Опасываться – опáсуватися.
Опаска – опáска; обáчність, обере́жність.
Опасеніе – побóювання, опáска.
Опасливый – опáсливий, обере́жний, сторожки́й, обáчний.
Опасность – небезпе́чність, небезпе́ка.
Опасный,-о – небезпе́чний,-о, непе́вний,-о.
Операція – операці́я.
Операціонная линия – операці́йна лі́нія.
Опилки – (*дерев'яні*) ти́рса, три́на, (*од заліза*) ци́ндра.
Описаніе – о́пис.
Описать – описáти, списáти.
Описка – пóмилка, о́гріх.
Оповѣстить – оповісти́ти.
Оповѣщеніе – оповíстка.
Ополченіе – ру́ше́ння.
Опора – 1) підпóра; 2) оборóна, заслóна, підмóга, пóміч.
Опорный пункт – опі́рний пункт.
Опор – *див.* **Опора**.
Оправа – опрáва.
Оправданіе – оправдáння, ви́правдання.
Оправдать – 1) опрáвдити, ви́правдити, ви́правдати; 2) справди́ти.
Оправиться – 1) попрáвити, поправля́тися; 2) опрáвити,-ся, оправля́ти,-ся.
Опрашивать – випи́тувати, ви́питати, розпитáти.
Опредѣленіе – 1) ви́яснення, ви́значення; 2) постáнова, при́суд; рішене́ць.
Опредѣлять,-ся – 1) вияня́ти, визначáти, ви́яснити, ви́значити; 2) постановля́ти, призначáти, определи́ти.
Опрокидать, опрокинуть – перекидáти, вали́ти, звáлювати; повали́ти.
Опрометчивий,-о – необáчний,-о, нерозвáжливий,-о, нерозсу́дливий,-о.
Опрометчивость – необáчність, нерозвáжність.
Опрос – дóпит, рóспит.
Опрятность,-ний – чепу́рність,-ний, охáйність,-ний.
Опускно́й – спускни́й.
Опустошать – пустóшити, спустошáти, плюндрувáти, жакувáти.
Опустошеніе – спустоше́ння, сплюндрóвáння.
Опушка – 1) облямі́вка; 2) узлі́сся, узлі́сок, зáлісок.
Опытность – досві́дченість.
Опытний – досві́дчений, бувáлий.
Опыт – дóсвід, прóба, пробу́нок.
Опять – знóву, знов.
Орда – ордá.
Ордер – припору́чення, прикáз, о́рдер.
Ординарец – ординáрець.
Оріентироваться – орієнтувáтися, розпізнáтися.
Оркестр – оркéстра.
Орудіе – 1) струмéнт, нáчи́ння, спрáва, знаря́ддя; 2) гармáта.
Орудійный корридор – гармáтний коридóр.
Оружейник – пушкáрь, збройний мáйстер.
Оружейная – збрóйня.
Оружейный – збрóйний.
Оруженосец – джу́ра, чу́ра.
Оружіе – збрóя, брóня, брóнь, припáс, ору́жина.
  Поднять оружіе – до зброї стáти, за збрóю взя́тися.
  Положить оружіе – здáти збрóю.
Осада – облóга, облóже́ння.

Осадить, осаждать – обложи́ти, облягти́, обступи́ти.
Осадное положеніе – ста́н обло́ги.
Осаживаніе – оса́жування.
Осажденный – обложе́нець.
Осадный – обло́жний.
Освидѣтельствованіе – о́гляд.
Освободить, освобождать – ви́зволити, визволя́ти, рятува́ти.
Освобожденіе – ви́звіл, ви́зволе́ння, рятýнок.
Освѣдомиться – дові́датись, дозна́ти,-ся.
Освѣтить – освіти́ти, освітли́ти.
Освѣщеніе – осві́тлення; сві́тло.
Осиливать – перемога́ти, посіда́ти, здола́ти, перемогти́.
Осколок – оскі́лок.
Ослабѣть, ослабѣвать – слабі́ти, слабі́щати, осла́бнути.
Ослабленіе – осла́ба, по́пуск.
Осложнять – ускладня́ть.
Ослушаніе – непослушенство, непо́слух.
Осматривать – огляда́ти, озира́ти, обзира́ти, роздиви́тися.
Осматриваніе – огляда́ння, огля́дини, розгляда́ння.
Осмотрительность,-ный – оба́чність,-ий, обере́жність,-ний.
Осмотр – о́гляд, огляда́ння.
Основаніе – 1) осно́ва, ґрунт; 2) осно́ва, засно́вина, ра́ція, при́від; 3) підпо́ра, підва́лина.
Основаніе ската – осно́ва, закла́дина спа́ду.
Основательность – осно́вність, докла́дність.
Основательный,-о – осно́вний,-о, докла́дний,-о, стато́чний,-о, ґрунто́вний.
Основывать,-ся – засно́вувати, заснува́ти, уґрунтува́ти.
Основной – основни́й, ґрунто́вний.
Особенно – особли́во, на́дто.
Особенность – особли́вість, окре́мність.
Особенный – особли́вий, осі́бний, окре́мний, опрі́чний.
Особность – осо́бність, окре́мність.
Особый – *див.* **Особенный**.
Оставаться – зоста́вати,-ся, лиша́ти,-ся, лиши́ти,-ся.
Оставить – зоста́вити, лиши́ти, залиши́ти, обли́шити, ки́нути, поки́нути.
Оставить без вниманія – занеха́яти, занедба́ти.
Остов – снасть.
Остальной – оста́нній, оста́тній.
Останавливать – зупиня́ти, спиня́ти, припиня́ти, зупини́ти; перейма́ти, перейня́ти.
Остановка – припи́нка, зупи́нка, впин, спин, переста́нок, пере́стань.
Остаток – оста́нок, оста́ча, ре́шта, ли́шка, послі́док.
Остаточний – оста́нній, оста́тній.
Остерегаться – стерегти́ся, берегти́ся.
Осторожность – обере́жність, ба́чність, осторо́га.
Осторожный,-о – обере́жний,-о, бережки́й,-о, оба́чний,-о.
Острее – вістря́, шпинь, шпиньок, (*ножа*) жа́ло, ле́зо, ле́зво, гострі́є, (*списа*) клюга́.
Острить – гостри́ти, (*на точилі*) точи́ти.
Островерхій – гострове́рхий.
Остров – о́стрів.
Острог – остро́г, тюрма́.
Остроконечний – кінча́тий, кінча́стий, шпича́стий, стрімки́й, стрімча́стий.
Остроугольний – гострокýтний.
Ось – вісь, о́ся.
Осѣдлать – осідла́ти, сідла́ти, кульба́чити.
Осѣчка – о́бмах.
Осязаніе – дотика́ння, до́тик.
Отбивать, отбить,-ся – одбива́ти, одби́ти, -ся; одбороня́ти, одборони́ти,-ся.
Отбивной – відби́вни́й.
Отблеск – ві́дблиск.
Одбой – о́дсіч, о́д(від)бій; о́д(ві́д)ступ.
Отборний – одбі́рний, вибо́рний, добі́рний.
Отваживаться – зва́жуватися, одва́жити,-ся.
Отважность – од(від)ва́га.
Отважный – одва́жний, сміливий.
Отверстіе – о́твір, ро́зтвір, відтýлина.
Отвертка – одве́ртка.
Отвлекать – одволіка́ти; одверта́ти (*увагу*), одхили́ти.
Отводный – обводни́й.
Отвод – о́двід.
Отводная кишка – одво́дяча ки́шка.
Отвѣсок, отвѣс – ґрунтва́га, стро́ма, по́віс, важо́к.
Отвѣтственний – відповіда́льний, одвіча́льний.
Отвѣт – одві́т, о́дповідь, ві́дповідь.
Отвѣчать – одповіда́ти, одповісти́.
Отдавать – 1) оддава́ти, видава́ти, здава́ти; 2) розляга́тися, розтина́тися, луна́ти.
Отдаленіе – 1) од(від)да́лення; 2) далечина́, далина́.
Отдаленность – дале́кість.
Отдалять,-ся – 1) віддаля́ти,-ся, удаля́ти,-ся; 2) одстороня́ти,-ся, одлуча́ти,-ся; 3) одверта́ти, одхиля́ти, одвернýти.
Отданіе чести (почести) – відда́ння́ поша́ни, вия́ва поша́ни.
Отдача – о́дбій.
Отдача под надзор – відда́ння́ під до́гляд.
Отдежурить – одбýти чергý.

Отдыхать – одпочива́ти, опочива́ти, спочива́ти, спочи́ти.
Отдых – одпочи́нок.
Отдѣленіе (назн. наряда) – виділ (*вартовий*), рій (*чета має 4 рої*), ві́дділ.
Отдѣленіе – о́д(від)діл, по́діл, ро́зділ, ви́діл.
Отдѣльный – од(від)ді́льний, осо́бий, особли́вий, осі́бний, окре́мий, окрі́мний, відлу́чний.
Отдѣльная застава – окре́ма заста́ва.
Отдѣлять – од(від)різня́ти, виділя́ти, одрізни́ти, ви́ділити, ви́лучи́ти.
Отечественный – отчи́стий, отчи́зний, роди́нний.
Отечество – оте́чество, отчи́зна, ба́тьківщина, роди́на.
Отзывать,-ся – 1) одзива́ти,-ся, од(від)клика́ти,-ся; 2) озива́ти,-ся, обзива́ти,-ся, одклика́ти,-ся.
Отзыв – 1) о́д(ві́д)зив, о́д(від)клик; 2) одпо́відь, одмо́ва.
Отказ – од(від)ка́з, од(від)мо́ва.
Отказывать – од(від)ка́зувати, од(від)мовля́ти.
Откидной – одкидни́й.
Отклик – о́д(від)клик.
Отклоненіе – одхиля́ння.
Откомандировать – ви́рядити, ви́правити.
Откосный – кі́сний, скі́сний.
Откос – укі́с, укі́с, (*гори*) косогі́р, у́збіч.
Открывать – одкрива́ти, одкри́ти.
Открытіе – одкриття́, ви́нахід.
Открытый – 1) од(від)кри́тий, од(від)чи́нений; 2) чи́стий, ві́льний.
Отливка – одлива́ння, ви́лив.
Отличать – 1) одрізня́ти, розрізня́ти; 2) одзнача́ти, визнача́ти.
Отличительный – видатни́й.
Отличіе – 1) од(від)мі́на, рі́ж(з)ниця; 2) од(від)зна́ка.
Отличный – 1) рі́зний,-о, вида́тний,-о, одмі́тний,-о, опрі́чний,-о.
Отлогій – похи́лий, спа́дистий, припа́дистий, згі́ристий, протя́глий.
Отлогость – згі́ристість, спа́дистість, протя́глість, похи́лость.
Отложеніе – ві́дклад.
Отлучка – одлу́чка, одлу́ка.
Отлучать,-ся – од(від)луча́тися, вилуча́ти, ви́лучити.
Отлынивать – ухиля́тися, уника́ти, ухили́ти, -ся.
Отмель – обмі́л, о́бміль, мілина́, (*довга та вузька*) коса́.
Отмѣна – одмі́на, зне́се́ння.
Отмѣнить приказаніе – одміни́ти ро́зказ.
Отмѣнять – од(від)міня́ти, касува́ти, од(від)міни́ти.
Относительный – 1) відно́сний,-о, стосунко́вий; 2) умо́вний.
Относительность – відно́сність, умо́вність.
Отношеніе – 1) відно́сини, стосу́нок; 2) відно́шення.
Отодвиганіе – одсува́ння.
Отопленіе – о́пал, па́ливо, то́пливо.
Оторванность – оді́рваність.
Отпечаток – од(від)печа́ток, о́д(від)биток, ви́тиск.
Отпечатывать – видруко́вувати, вити́скувати, ви́тиснути.
Отписка – од(від)пи́ска, о́д(від)пис.
Отпор – 1) од(від)по́ра; 2) о́дсіч, ві́дпір.
Отправка – виряжа́ння, випра́ва; одбу́ток.
Отправитель – поси́лач.
Отправлять – 1) виряжа́ти, одправля́ти, одсила́ти, ви́рядити; 2) пра́вити, одбува́ти.
Отпуск – о́д(ві́д)пуск.
Отпускной билет – квито́к на ві́дпуск.
Отрава – отру́та, труті́зна.
Отравлять – труї́ти, отруї́ти, отрути́ти.
Отравний – отру́йний.
Отражатель – одбива́ч.
Отражать – 1) одбива́ти, одби́ти,-ся; 2) одбива́ти, одби́ти, одсві́чувати, одсвіти́ти.
Отраженіе – 1) о́дсіч і *див.* **Отпор**; 2) о́дсвіт.
Отрасль – га́лузь.
Отрицательний – запере́чний, пере́чний.
Отрицать – одмовля́тися, пере́чити, запере́чувати.
Отрог – ві́тка, (*од гори*) одно́га, ві́дприск.
Отрѣз – одрі́з.
Отрѣшать от должности – звільня́ти, усува́ти з поса́ди.
Отряд – кома́нда, ватага́, загі́н, (*на розвідках*) ча́та.
Отрядить – виряжа́ти, одряжа́ти.
Отставка – відста́ва, а́бшит.
Отставной – од(від)ставни́й, абшито́ваний.
Отсталый – од(від)ста́лий, приста́лий.
Отступленіе – о́д(від)ступ, у́ступ, ві́дхід.
Отступательный – одступо́вий.
Отступать – од(від)ступа́ти.
Отсутствіе – небу́тність, одсу́тність, прису́тність.
Отсюда – ві́дси, ві́дсіль, відсіля́, зві́дси.
Отсѣчка – о́друб.
Отсѣкающій зуб – одбива́ючий зуб.
Отсѣчка-отражатель – о́друб-одбива́ч.
Оттиск – одби́ток, ви́тиск.
Отток – ри́нва.
Оттуда – ві́дти, зві́дти, звідтіля́.
Оттѣнять – одтіня́ти, тіни́ти.

Оттѣсненіе – поти́снення.
Оттѣснять – відру́шити, відтруча́ти.
Оттяжка – одтяга́ння, витяга́ння.
Отходить – одхо́дити, одійти́.
Отход – одхі́д.
Отхожее мѣсто – ну́жник.
Отчаливать – одча́лювати, одва́лювати, одвали́ти.
Отчал – одча́лювання, одва́л, одча́л.
Отчасти – поча́сти, части́ною.
Отчаяніе – одча́й, ро́спач.
Отчаянный – безнаді́йний,-о, безпора́дний, -о, очайду́шний,-о.
Отчетливость – докла́дність, вира́зність, досто́тність.
Отчетливый – докла́дний, вира́зний, досто́тний.
Отчетность – одвіча́льність.
Отчет – раху́нок, ві́дчит, справозда́ння.
Отчизна – роди́на; ба́тьківщина.
Отшествіе – од(від)хі́д.
От – од, від, з.
От'ѣзд – од'ї́зд, від'ї́зд, ви́їзд.
Отыскивать – од(від)шу́кувати, ви́шукати.
Офицер – старшина́, офіці́р.
Офицерство – старши́на.
Охватывать – обхо́плювати, обхвати́ти.
Охват – обі́йма, обхо́плення, обхва́т.
Охлажденіе – охоло́да, прохоло́да, осту́да.
Охотник – охо́тник, доброво́лець, компані́єць.
Охотно – охо́че, залюбки́.
Охотный – охо́чий, охітни́й.
Охрана – охоро́на.
Охраненіе – охоро́на, охоро́нення; вартува́ння.
Храни́тель – охоро́нець.
Охранительний – охоро́нний.
Охоронять – охороня́ти, оберега́ти, борони́ти.
Оцѣнка – цінува́ння.
Очаг – каби́ця.
Очевидец – самови́дець.
Очевидный – очеви́стий, очеви́дний, відо́мий.
Очень – ду́же, ве́льми.
Очередной – черговий́, чередни́й.
Очередь – черга́, че́ред, поря́док.
Очередями огонь – черга́ми вого́нь.
Очерк – о́брис, на́рис, за́рис, на́черк.
Очутиться – опини́тися.
Ошеломлять – отума́нювати, пригло́мшувати.
Ошибаться – помиля́ти,-ся, омиля́ти,-ся, змили́ти, схи́бити.
Ошибка – по́милка, обми́лка, оми́лка, о́гріх.
Ошибочный – оми́льний, хи́бний, похи́бний.
Ощупывать – ма́цати, обма́цати.
Ощупываніе – ла́пання, ма́цання.
Ощупью – по́мацки, по́лапки, навпо́мацки.
Ощутительность – чутли́вість.
Ощутительный – чутни́й, чутли́вий.
Ощущеніе – чуття́, чу́тність, чува́ння.

П

Пагуба – згу́ба, заги́н.
Пагубный – згубний.
Падать – 1) па́дати, вали́тися; 2) ги́нути, загиба́ти.
Паденіе – па́дання, паді́ння, о́пад, спа́д, похи́лість.
Падина – лощи́на, пад.
Паж – паж; джу́ра, чу́ра.
Паз – жо́лоб, уто́р, (*в стовпах*) ушу́л, (*утори*) утір.
Пакет – паке́т, кове́рта, копе́рта.
Пакля – кло́ччя.
Палатка – наме́т, накриття́, шате́р, шатро́, (*на базарі*) я́тка.
Палач – ка́т.
Палаш – меч, міч.
Палительный – па́льни́й, запа́льни́й.
Палить из орудій – гати́ти, бу́хати з гарма́ти.
Палка – па́лиця.
Пальба – пальба́, стрільба́, стріляни́на.
Паника – переполо́х, по́ло́х.
Панталоны – штани́, шарова́ри, (*узенькі*) гала́нці.
Панцирь – па́нцир, па́нцер.
Папка – те́ка.
Парабола – пара́бола.
Параграф – пара́ґраф, арти́кул.
Парадный – 1) пара́дний, парадо́вий; 2) пи́шний, роскі́шний, (*про одежу*) ша́тний, оша́тний.
Парадная форма – пара́дний стрій, ша́та.
Парад – пара́да.
Парализовать – паралізува́ти.
Параллель – паралле́ля, рівноле́жник, рівнобі́жник.
Парапет – вал, окі́п.
Параша, парашка – „катери́нка“.
Парк – парк, те́рен.
Парламент – парламе́нт, держа́вна рада, ґенера́льна р.
Парные часовые – па́рні, пари́сті варто́ві.
Паровоз – парові́з; маши́на парова́.
Пароль – га́сло, паро́ля.
Парольний – гасло́вий.

Паром – поро́н.
Пароотводное о́тверстіе – пароодво́дний о́твір.
Пароход – парохі́д, пароплáв.
Партизанская война – заго́ни, мала війна.
Партизанскій – партизáнський.
Партія – партія.
Парусина – паруси́на, полотно́.
Парус – пáрус, вітри́ло, вітри́льце.
Парусный – пáрусний, вітри́льний, парусо́вий.
Пасмурный – 1) хмáрний, хму́рний; 2) похму́рний, хму́рий, пону́рий.
Пассивный – паси́вний.
Патронник – патро́нник, ги́рло.
Патронная двуколка – патро́нна двохко́лка.
Патронная сумка – ладівни́ця.
Патронница, патронташ – ладівни́ця, ладу́нка.
Патрон – патро́н, ладу́нок.
Патруль – дозо́р, обхо́д, патро́ля, патру́ля.
Пахоть – ріллá.
Пачка – пáчка; жмут, в'я́зка.
Паяльный – пая́льний, люто́вний.
Паяніе – пая́ння, лютувáння.
Пекарня – пекáрня.
Пекарь – пе́карь, хлібопе́к.
Пемза – пе́мза.
Пемзовать – пемзувáти, чи́стити, начищáти пе́мзою.
Пенька – пря́диво, коно́плі.
Первобытное состояніе – первісне, початко́ве стано́вище.
Первоначальный,-но – первістний, початко́вий, спе́ршу, спочатку́, насампере́д.
Перебѣгать – 1) перебігти, перебігáти; 2) передавáтися, перекидáтися, передáтися.
Перебѣг, перебѣжка – перебіг.
Перебѣжчик – перевітник, переки́дчик, переки́ньчик.
Переваливать – перекидáти, переки́нути,-ся.
Перевал – перевáл.
Переводина – (*під підлогою*) підвáлина, (*під стелею*) сво́лок.
Переводить – 1) перево́дити, перевести; 2) перекладáти, тлумáчити.
Переводной – 1) переводни́й; 2) перело́жений, переклáдений.
Переводчик – переклáдчик, перекладáч, тлумáч, товмáч.
Перевод – пере́клáд.
Перевозка – перевіз.
Перевозочныя средства – перево́зо́ві зáсоби.
Перевѣс – перевáга, перемо́га.
Перевѣс в огнѣ – перевáга у вогні.
Перевѣшивать – перемогáти, перевáжувати, брáти гору, перемогти́.
Перевязка – перев'я́зування; перев'я́зка.
Перевязочный – перев'я́зочний, перев'я́зковий.
Перевязывать – перев'я́зувати, перев'язáти.
Перевязь – перевісся, черезплі́чник.
Перегиб – 1) перегинáння; 2) зало́м, зáкрут.
Переговорщик – посере́дник.
Переговоры – перемо́ва, перегово́ри.
Перегодить – потрівáть, переждáти, перечасувáти.
Перегородка – перегоро́да, пери́ка.
Передвигать,-ся – пересувáти, пересо́вувати, пересу́нути,-ся.
Передвиженіе – пересувáння.
Передвижной – рухо́мий, пересувни́й.
Передневать – переднювáти.
Передовая линія – пере́дня ли́нія, передовá.
Передовой – передови́й, пере́дній, передови́к.
Перекладина – пере́чка, попере́чка, (*між крокв**ами*) бáнта, бáнтина, (*під стелею*) сво́лок, трам, (*через канаву*) клáдка.
Перекидной огонь – перекидни́й вогонь.
Перекличка – о́клик, пере́клик, переклика́ння.
Перекосина – кривинá, криви́зна, косинá.
Перекос – перекіс і *див.* **Перекосина**.
Перекрестный – перехре́стний.
Перекресток – перехре́стя, розпу́ття, роздро́жжя, росто́ка, ро́з'їзд.
Перелетный – перелітний.
Перелет – перельо́т, переліт.
Перелом – злом.
Перемиріе – перими́рря, зами́рення.
Перемѣна – переміна, зміна, одміна.
Перемѣна направленія – зміна нáпрямку.
Перемѣна цѣли – переміна цілі.
Перемѣнный – перемінний.
Перемѣнчивий – нестáлий.
Перемѣщеніе – переміщення, переміщування.
Переносный плетень – переносни́й тин.
Переписка – пере́пис; перепи́ска.
Перепись – пе́ре́пис, спис.
Переползаніе станка – переповзáння станка.
Переполох – переполо́х, споло́х.
Переправа – перепрáва, перевіз.
Перепруда – загáта, гре́бля.
Перерыв – пере́рва, пере́йма; перестáн, перестáнок.
Перестроеніе – перебудувáння; перешикувáння, пере́стрій.

Перестрѣливать,-ся – 1) постріля́ти, ви́стріляти; 2) перестре́люватися, перестрі́люватися.
Перестрѣлка – стріля́ння, перестрі́лювання.
Пересѣкать – 1) переру́бувати, перетина́ти; 2) переймáти, перепиня́ти, перегороди́ти.
Переход – перехі́д.
Переход в марш – перехі́д до марш-ма́ршу.
Перечень – пере́лік, рее́стр.
Перископ – пері́ско́п.
Період – пері́од.
Перпендикуляр,-ный,-о – перпендікуля́рний,-о, простопа́д,-ний,-но.
Песок – пісо́к.
Песочний, песчаний – пісо́чний, піско́вий, піскува́тий.
Песчаник – піско́вець.
Печать – 1) печа́ть, печа́тка; 2) друк, письмо́.
Пещера – пече́ра, пече́ря.
Пика – спис.
Пикет – беке́т; ча́та.
Пик – шпиль.
Пила – пи́лка.
Пирами́да – пірамі́да.
Пироксилиновый заряд – піроксилі́новий набі́й.
Писарь – пи́сарь.
Пистолет – пісто́ль, штуц.
Письмо – письмо́, лист.
Письменный – пи́саний, письмо́вний.
Письменныя доказательства – листо́вні, письмо́вні до́кази.
Письменныя принадлéжности – прила́ди до письма́.
Питательный – си́тни́й, трі́вни́й; харчо́вний.
Питьевой – питни́й.
Питьевая вода – пи́тна вода́.
Пища – і́жа, стра́ва (*горя́ча*).
Пищаль – самопа́л, пища́ль.
Плаваніе – пла́вання, плавба́.
Плавательный – пла́вальний, пливни́й.
Плавный,-о – рі́вний,-о, пла́вкий,-о.
Плавність – пла́вність.
Пламя – по́лум'я.
Планка – плани́ця.
Плантація – планта́ція.
План – план, плян.
Пластинка – пла́шка, пла́тівка.
Пласт – ски́ба, шар, верства́, (*як лопатою копнуть*) штих.
Плата – 1) опла́та, ви́плата; 2) пла́та, запла́та, платня́.
Платина – пляти́на.
Платформа – платфо́рма.
Плаха – коло́да.
Плац – плац, пляц, майда́н.
Пашмя – пла́зом, ле́жма, лігма́.
Плащ – плащ, кере́я.
Плетень – плеті́нь, пліт, тин, лі́са, (*вопоперечний*) переті́нок.
Плечи – пле́чі, раме́на.
Плечо – плече́.
Плавучій – пливу́чий.
Плавучій мост – живи́й, наплавни́й м.
Плоскій – рі́вний, пла́ский, плескува́тий, плеска́тий.
Плоскогорье – узгі́р'я, високорі́вень.
Плоскость – площи́на, плащи́на.
Плотина – гре́бля, зага́та, га́тка.
Плотник – те́сля, те́сляр.
Плотно – щі́льно.
Плотность – щі́льність, дебе́лість, густота́.
Плотный – щі́льний, суці́льний, дебе́лий; густи́й.
Плот – плит, пліт.
Плохо – пога́но, ке́псько, негара́зд.
Площадный – майда́нний, пляцови́й; база́рний, неподобний.
Площадь – майда́н, пляц, пло́ща; торго́виця.
Плѣнник – полоне́ник, бра́нець, в'я́зень.
Плѣнный – плі́нний, поло́нний.
Плѣн – плін, поло́н, нево́ля, бра́н.
Плѣнить – полони́ти, заполони́ти.
Плѣсень – цвіль, плі́снява.
Побережный – берегови́й, прибере́жний.
Поблажка – потура́ння, по́пуск.
Побороть – побо́рювати, поборо́ти, перемогти́, змогти́, поду́жати.
Побриться – поголи́ти,-ся, ви́голити,-ся.
Побужденіе – побу́дка, по́вод.
Побѣг – уте́ча, втек.
Побѣда – побі́да, звитя́жство, пермо́га, звитя́га.
Побѣдитель – побі́дник, звитя́жця.
Побѣждать – побіжда́ти, побива́ти, звитяжа́ти, побіди́ти, звитя́жити, звоюва́ти, змога́ти.
Повар – ку́харь.
Поведеніе – поведі́нка, пово́діння, пово́дження.
Повелѣть – велі́ти, нака́зувати, зага́дувати, звелі́ти.
Повелѣніе – велі́ння, нака́з,
Поверстный – верх, пове́рхня.
Повидимому – здає́ться, ма́буть, либо́нь.
Повинность – пови́нність.
Повиновеніе – по́слух, поко́ра.
Повод – 1) по́від; 2) при́від, причи́на.
Повозка – віз, по́віз, пово́зка.
Поворачивать – поверта́ть, оберта́ть.
Поворотливый – 1) повороткий́; 2) мото́рний, ме́ткий, поворо́тний.

Поворот – пóворóт, зворóт, вороття́.
Повреждать – шкóдити, пошкóдити, попсувáти.
Поврежденіе – шкóда, попсóвання.
Повседневный – що-дéнний.
Повсемѣстный – повсю́дний.
Повтореніе, повторительный – повтóрення, повтóрний,-о.
Повторить – повтори́ти.
Повышеніе – пови́шення, підняттія.
Повѣрка – повірка.
Повѣрка караулов – повірка, варт.
Повѣстка – повістка, оповістка.
Повѣрять – звіря́ти, повіря́ти, перевіря́ти.
Повѣстка – пóвістка.
Повѣстка (к зорѣ) – зáграва, повістка.
Погибать – ги́нути, загибáти, погибáти.
Погибель – поги́бель, заги́н, стрáта, згу́ба.
Погибельный – згу́бний.
Поглотить – погли́нути.
Погнать,-ся – погнáти,-ся.
Погнутость – погну́тість.
Погода – погóда, годи́на.
Погон – погóн.
Погоня – погóня, гони́тва, здогін.
Пограничіе – погряни́ччя, кордóн.
Пограничний – погряни́чний, порубéжний, покордóнний обміжний.
Пограничная стража – кордóнна охорóна.
Погреб – пóгріб, льох.
Погром – рóзрух, руйнувáння, погрóм.
Погрѣшность – óгріх, прóгріх, пóмилка, оми́лка, охи́ба.
Подавно – потóму, поготів.
Подать команду – подáти, рóзказ.
Подача – подáча, подавáння.
Подающій механизм – достáвник.
Подбородок – підборіддя.
Подбор – підбір, добір.
Подвергнуть наказанію – наклáсти кáру.
Подвигать – посувáти, порухáти, подвигáти.
Подвигаться – посувáтися.
Подвиг – пóдвиг, хвáльний вчи́нок.
Подвіжность – рухли́вість.
Подвижный – рухли́вий, рухóвий, рухóмий.
Подвластный – підвлáдний, підлéглий.
Подвода – підвóда, ху́ра.
Подводный – підвóдний.
Подвоз – привóз, нáвоз.
Подвысь – сáльва.
Подвѣдомственный – підлéглий.
Подговорщик – підмóвник.
Подговор – підмóва, намóва.
Подгон – пригóн.
Подгорье – підгірря.
Подгорный – підгірний.
Подгородный – під-, при́горóдний.
Подготовить удар – підготóвити удáр.
Подготовка – підготóвка.
Подготовительный – підготóвчий.
Подданный – піддáнний, піддáнець.
Подданство – піддáнство.
Поддерживать – піддéржувати, підтри́мувати, допомогáти, запомогти́.
Поддержка – підмóга, запомóга, допомóга.
Подземный – підзéмний, підземéльний.
Подкладка – підкла́дка, підстáва.
Подкова – підкóва.
Подкоп – 1) підкіп, тайни́к; 2) підкіп, підступ, підхід.
Подкрѣпленіе – підси́лок, підмóга.
Подкрѣплять – підкріпля́ти, підси́лювати.
Подлежать – належати, підлягáти.
Подлинность,-о – спрáвжність, пéвність, спрáвді, дíйсно.
Подлинный – первóписний, пертвотвір, су́щий.
С **подлинным вѣрно** – з первóписом згідно.
Подлѣ – біля, кóло, край, óбік, пóруч.
Подмостки – рештувáння, підмóсток, при́мость.
Подножіе – підніжжа, підгірря, підніжок.
Подносчик – піднóсич.
Подобіе – схóжість, подóба, манір, взір.
Подобный – схóжий, похóжий, подібний.
Подозрительный – непéвний, підозрілий.
Подозрѣвать – підóзрити, запідóзрювати.
Подозрѣніе – підóзріння, підозрілість.
Подорожный – придорóжній.
Подошва – підóшва.
Подошва горы – обніжжа, підгірря, спід, ни́з.
Подошва ската – підніжок, обніжжа спáду.
Подпилок – терпу́г, пи́льни́к.
Подпись – підпис.
Подпора – 1) підпóра, супóра, півáлина; 2) пóміч, підмóга.
Подпочва – підґру́нтя.
Подражаніе – наслідування.
Подраздѣленіе – пóділ, підрóзділ.
Подробность, подробный – подрóбиця, подрóбність, подрібний.
Подрывать,-ся – підкóпувати, підкопáти,-ся.
Подрывныя средства – підривні зáсоби.
Подрыв – зри́в, ви́бух.
Подставка – підстáвка, підмóстка.
Подстерегать – вистерегáти, вартувáти, пантрувáти.
Подстилка – постілка.
Подстрекать – підбивáти, намовля́ти, підмовля́ти.
Подстрекатель – підмóвник.

Подступ – пі́дступ, при́ступ.
Подсудимый – підсу́дний.
Подтрверждение – стве́рження, потве́рження.
Подтягиваніе резерва – підтяга́ння резе́рву.
Подходящій – підхо́жий.
Подход – пі́дхід.
Подчасок – підварто́вий.
Подчиненіе – підле́глість, зале́жність.
Подчиненность – підле́глість зале́жність.
Подчиненный – підле́глий, підвла́дний.
Подшипник – підши́пник.
Под'йомный – під'є́мний.
Под'емный мост – звідни́й міст.
Под'емныя деньги – подоро́жні гроші.
Под'ем – підніма́ння, підня́ття, підо́йма, під'йо́м.
Подѣзд – під'ї́зд.
Под командой – на чолі з..., під при́водом.
Поединок – поєди́нок, (*на війні*) герць.
Поемный луг – лу́ки, пла́вні, запла́ва, оболо́ня.
Пожаловать – 1) пожа́лувати; нада́ти, подарува́ти; 2) одві́дати (*кого*), завіта́ти (*до кого*).
Пожа́луй – неха́й так.
Пожар – пожа́р, поже́жа.
Пожеланіе – бажа́ння, жада́ння.
Позаботиться – потурбува́тися, подба́ти.
Позавчера – позавчо́ра.
Позади – позаду́, ззаду́.
Позволеніе – до́звіл, дозво́лення.
Позволять – дозволя́ти.
Позиція – позіція, стано́височко.
Позиціонная война – позіці́йна війна́.
Познакомиться – ознайомитися, спізна́тися.
Позорный – гане́бный.
Позор – ганьба́, позо́рище.
Поимка – пійма́ння, зла́пання.
Поиск – шука́ння, відшукання, пошука́ння.
Поиски развѣдчиков – пошука́ння розві́дчиків, пластунів.
Пока – по́ки, по́кіль, до́ки.
Показаніе – по́каз, ви́каз, ви́яснення.
Показ – по́каз.
Показывать – пока́зувати, вка́зувати, виявля́ти.
Покамѣст – поки́-що, доки́-що, тимча́сом.
Покатистый – поко́тистий, згóристий.
Покатость – згóристість, згі́рря, похи́лість, спа́дистість, схи́лість.
Покатый – згóристий, похи́лий, спа́дистий, поко́тистий.
Покидать – покида́ти, облиша́ти.
Поклажа – кла́жа, вага́.
Покорять – покоря́ти, підбива́ти, скоря́ти.

По крайней мѣрѣ – принаймні.
Покушеніе – поку́са, за́мах.
Полагать,-ся – кла́сти, покла́сти, поклада́ти, -ся.
Полдень – пі́вдень, по́лу́день.
Поле – по́ле.
Поле битвы – бо́їще, бойо́вище.
Поле зрѣнія – по́ле зо́ру.
Полевой – польови́й.
Полезный,-о – кори́сний,-о.
Полет – льот.
Ползать – по́взати, плазува́ти.
Ползком – повзко́м, пла́зом.
Ползти – повзти́, плазува́ти, пластува́ти,-ся.
Ползун – повзу́н, плазу́н.
Ползучій – плазови́тий.
Ползучій номер – плазу́ючій но́мер.
Полигон – полігóн.
Полицейская власть – поліце́йська влада.
Полковник – полко́вник.
Полковой – полкови́й.
Полность – по́вність.
Половодье – по́вінь, розли́ва.
Пологій – протя́глий.
Пологость – спади́стість.
Положеніе – 1) стан, стано́вище, поло́ження; 2) статут, постано́ва, регу́ла.
Положеніе, правило – пра́вило, те́за, поло́ження.
Положительный – ста́лий.
Поломка – ло́м.
Полоса – сму́га.
Укрѣпленная полоса – укріплена сму́га.
Полоска – пружо́к, сму́жка.
Полукруг – півкру́г, півко́ло.
Полуоборот – півзворот.
Полупереход – півперехід.
Полусотня – півсо́тня.
Пол – по́міст, підло́га.
Полый – поро́жній.
Польза – ко́ристь, вигóда.
Пользованіе – користува́ння, ужива́ння.
Пользоваться – користува́тися, вжива́ти, скористо́вувати,-ся.
Полюс – по́люс, бігу́н.
Поляна – поля́на, прога́лина, майда́н.
Полярный – поля́рний, бігуно́вий.
Помнить – пам'ята́ть.
Помогать – помага́ти, допомага́ти, рятува́ти.
Поморье – примо́рря.
Помост – по́міст.
Помощник – помішни́к, помога́ч.
Помощь – по́міч, підмо́га, запомо́га, пора́да, ра́да.
Помпа – смок, водотя́г.

По мѣстам – по місця́х.
Помѣха – помі́ха, перешко́да.
Помѣщать,-ся – місти́ти,-ся, вміща́ти,-ся.
Помѣщеніе – помéшкання.
Понадобиться – зда́тися.
Понедѣльник – понеді́лок.
Понемногу – потро́ху, пома́лу, пово́лі.
Пониманіе – розумі́ння.
Понимать – розумі́ти.
Понтонный – понто́нний, мосто́вий.
Понудительный – примусо́вий.
Понуждать – примуша́ти, змýсити, змýшувати.
Понятіе – розумі́ння, поня́ття.
Понятний – я́сний, зрозумі́лий.
Поощреніе – заохо́та, заохо́чування.
Поощрять – заохо́чувати.
Попадать – потрапля́ти, попада́ти, влуча́ти, вціля́ти, поці́лити.
Поперек – впоперéк, поперéк.
Поперечный – поперéчний.
Попеченіе – дбання́, кло́піт, пеклува́ння.
Поплавок – поплавець, по́плав.
Поправка – попра́ва, по́правка.
Поправлять – оправля́ти, поправля́ти, виправля́ти.
Поражаемое пространство – поражаємá про́сторінь.
Поражать – вражати; уда́рити, врази́ти, поража́ти, побива́ти.
Пораженіе – пора́за, пора́зка, пора́жка.
Поранить – пора́нити, урази́ти.
Порицаніе – ганьба́, дога́на.
Порицать – ганьби́ти, га́нити, ганьбува́ти.
Порог – порі́г.
Поросль – 1) чага́р, чага́рник; 2) па́молодь, па́рост.
Пороховница – порохівни́ця, ладівни́ця.
Порох – по́рох.
Портить – псува́ти.
Портной – кравéць.
Портфель – листо́вня, тéка.
Порт – при́стань, по́рт.
Поручать – прируча́ти, доруча́ти.
Порученіе – припорýчення, дорýчення.
Порція – пай, пайо́к, па́йка, (*горілки*) по́рція.
Порча – шко́да, попсува́ння, зопсува́ння.
Поршень – смок, цмок, шпи́ндель.
Порываться – рва́тися, порива́тися.
Порывистый – рвучки́й, рвачки́й, запальни́й.
Порыв – порива́ння, за́пал.
Порѣчный – порі́чний.
Порѣчье – надрі́ччя.
Порядок – поря́док, лад, розпоря́док.
Порядочно – до́сить, дово́лі, добря́че; чима́ло.
Порядочный – пýтній, добря́чий; чима́лий.
Посад – містéчко.
Посвидѣтельствовать – посві́дчити.
Посвидѣтельствованіе – посві́дчення.
Поселок – хýтір, ви́селок.
Поселеніе – осéля, посі́лля, сели́тьба; засла́ння.
Поскорѣе – скорі́ще, мерщі́й, шви́дче.
Послабленіе – посла́ба, полéгкість, по́пуск.
Посланец – посланéць.
Послужной – послужбо́вий, службо́вий.
Послушаніе – по́слух.
Послѣ – пі́сля́, опі́сля́.
Послѣдній – послі́дній, оста́нній, оста́тній.
Послѣдовательность – послідо́вність, насту́пність.
Послѣдовательный,-о – послідо́вний,-о; порядý, поступо́вний,-о.
Послѣдствіе – на́слідок, скýток.
Послѣдующій – насту́пний, пото́мний.
Посматривать – погляда́ти, позира́ти.
Постарѣть – подиви́тися, погля́нути.
Пособіе – 1) пособа, підсо́ба, помо́га, порятýнок; 2) спо́сіб, за́сіб.
Учебное пособіе – підрýчник.
Посовѣтовать – пора́дити, пора́яти.
Посодѣйствовать – підмогти́, запомогти́, підсоби́ти.
Посол – посéл, посо́л.
Поспѣвать – поспіва́ти, постига́ти, ви́стигнути, ви́спіти.
Поспѣшать – спіши́ти, поспіша́ти.
Поспѣшность – спіх, по́спіх, спі́шність, скваплі́вість, хапани́на.
Поспѣшный,-но – спі́шний, поспі́шний, поспі́шливий, скваплі́вий.
Посреди – посерéд, насерéд, сéрéд.
Посредственность – мі́рність, звича́йність.
Посредство – спо́сіб, за́сіб.
Посредством – чéрез.
Посредством этого – таки́м спо́собом.
Поставка – поста́ча, приста́вка, вистачéння.
Поставить – 1) ста́вити, станови́ти; 2) постача́ти, вистача́ти.
Поставщик – доста́вник.
Постановлéніе – постано́ва.
Постановлять – постановля́ти, постанови́ти.
Постараться – постара́тися, подба́ти, похлопота́ти.
Постель – по́стіль, постéля.
Постепенный,-о – поступо́вий,-о, чергóю, по-поря́дку.
Постилка – підсті́лка.
Постовая вѣдомость – вартóва відо́мість.
Постовая одежда – бекéтова одéжда.
Постовой – стійчи́к.
Постой – пості́й.

Посторонній – сторо́нній, чужи́й.
Постоялый двор – постоя́лий, заїздни́й двір, заї́зд.
Постоянный – 1) ста́лий, постíйний; 2) повсякча́сний, безупи́нний.
Постоянство – постíйність, ста́лість, статéчність.
Построеніе – будува́ння; збудува́ння; ушикува́ння, стрій.
Построеніе лавами – ушикува́ння ла́вами.
Постройка – будо́ва, будíвля, буди́но́к.
Построить – 1) построї́ти, збудува́ти, поста́вити; 2) вшикува́ти, пошикува́ти,-ся.
Постромка – посторо́нок.
Поступать – діяти, роби́ти, чини́ти, пово́дитися.
Поступок – вчи́нок, чин, подія.
Поступленіе – вступ.
Пост – 1) стíйка, бекéт; 2) уря́д (*службо́вий*).
Пост внутренній – бекéт вну́трішній.
Наружний – надвíрний.
Посуда – по́суд, начи́ння.
Посылать – сла́ти, посила́ти, відсила́ти.
Посыльный – посланéць, оповíстник.
Посягательство – посяга́ння, за́мах.
Потеря – згу́ба, втра́та, стра́та; шко́да.
Поток – потíк, струмо́к, струмéнь.
Потолок – стéля.
Потому – бо, затíм, тому́, тому́ що.
Потом – по́тім, після́ того.
Потребленіе – уживання, вжи́ток.
Потребность – потрéба.
Поутру – зра́на, вра́нці, ра́нком.
Похвала – хвала́, похвала́.
Походный – похíдний.
Поход – похід, похо́д, випра́ва.
Похожий – схо́жий, подíбний.
Почва – ґрунт.
Почвенный – ґрунто́ви́й.
Почему – чом, чому́, на що́, про що́.
Почерк – писа́ння, письмо́.
Почесть – шано́ба, ша́на, пова́га.
Почетный караул – почéсний бéкет, ва́рта.
Починить – полаго́дити, полодна́ти.
Почин – 1) по́чин, зачи́н, поча́ток; 2) по́вод, при́від.
Почитаніе – шанува́ння, поважа́ння.
Почта – по́шта.
Почтальон – поштáрь.
Почти – сли́вé, ма́йже.
Почти что – ма́ло що, мало не.
Почтительность – пова́га, шано́ба.
Почувствовать – почу́ти, вчу́ти, відчу́ти.
Пошлина – ми́то.
Поѣзд – по́тяг, поїзд.
Потому – тому́, чéрез те.

Появлятися – появля́тися, з'явля́тися, вика́тися.
Появленіе – поя́ва, з'я́ва, проя́ва, поя́влення.
Поясненіе – поя́снення, ви́яснення.
Поясница – поясни́ця.
Пояс огня – по́яс вогню́.
Правдивый, правдивость – правди́вий, -вість, щи́рий,-рість, спра́вжній,-ність.
Прави́ло – прави́ло, стерно́, (*на плоту, на барці*) трепло́.
Пра́вило – пра́вило.
Правильность – пра́вильність, правди́вість.
Правильный – пра́вильний, вíрний, правди́вий.
Править – пра́вити, заправля́ти, керува́ти, ору́дувати.
Поправлять – виправля́ти, поправля́ти, справля́ти.
Правобережный – правобере́жний, правобíчний.
Правописаніе – право́пис.
Праздность – бездíлля, ба́йдики.
Праздный – 1) поро́жній; 2) гуля́щий.
Практика,-чный – пра́ктика, практи́чний.
Прапорщик – хору́нжий.
Пребываніе – пробува́ння, по́бут.
Превосходство – перева́га, перемо́га, переви́шення.
Превышать – перевисша́ти, надвиша́ти.
Превышеніе – переви́сша(е)ння, переви́шка.
Преграждать – 1) перегоро́жувати, перетина́ти, загороди́ти; 2) перепиня́ти, перепина́ти, запини́ти.
Прегражденіе – 1) перегоро́да; 2) загоро́да, горо́жа; 3) перепо́на, перешко́да, зава́да.
Прегрѣшеніе – гріх, прогрíшення.
Преданный,-о – прихи́льний,-о, відда́ний.
Предатель – зра́дник.
Предварительный – попере́дній, переду́щий.
Предварять – упережа́ти, упереди́ти, запобіга́ти.
Предводитель – провідни́к, привíдця.
Предводительство – про́від.
Предводительствовать – перéд вéсти́, отаманува́ти.
Предгоріе – передгíрря.
Предисловіе – передмо́ва, предмо́ва.
Предлагать – предложи́ти, пропо́нува́ти.
Предлог – одмо́вка.
Предметный – предмето́вий.
Предмет – предме́т, річ, мета́.
Предмѣстье – передмістя.
Предназначать – признача́ти, призна́чити.
Предназначеніе – призна́чення.
Предоставлять – зоставля́ти, зда́ти, дозво́лити.

Предостерегать – остерегáти, остерегтú.
Предостереженіе – осторóга, пересторóга.
Предосторожность – осторóга.
Предохранительный выступ – предóхорóнний вúступ.
Предписаніе – прúпис.
Предполагать – гадáти, дýмати, припускáти.
Предположеніе – гáдка, дóмисел.
Предпослѣдній – передостáнній.
Предпочтеніе – перевáга, пéред.
Оказать предпочтеніе – дáти перевáгу.
Предпринимать – предприймáти.
Предпріимчивый – смíливий; замíристий.
Предпріятіе – підприéмство.
Предразсвѣтный – дóсвітній.
Представленіе – уя́ва, уя́вління.
Представленіе – (*чого-небудь начальству*) пропозíція, внéсення, внéсок.
Представлять,-ся – 1) приставля́тися; 2) представля́ти; 3) уявля́ти, з'явля́тися.
Представить (*документи*) – подáти, предстáвити, явúти.
Предстоять – мáти, мýсіти, бýти на метí.
Предстоящій – майбýтній.
Предупреждать – запобігáти, упереджáти, попереджáти, упередúти.
Предусматривать – забачáти, передбачáти.
Предусмотрѣніе – передбачáння.
Предшествующій – передýщий, поперéдній.
Пред, предо – перед, пéрéдó.
Пред'явитель – пред'явúтель, явúтель.
Пред'являть – пред'явля́ти, явля́ти.
Предыдущій – поперéдній.
Предѣл – 1) гряни́ця, грань, межá, рубíж; 2) кінéць, край.
Предѣльный – погряни́чний, рубíжний; крáйній.
Прежде – пéрше, спéршу, поперéд.
Прежде всего – насáмперéд.
Преждевременный,-о – невчáсний,-о, передвчáсний,-о, не чáсно.
Преждевременность – невчáсність, нечáсність.
Прежній – прéжній, поперéдній, колúшній.
Презирать – зневажáти, гордувáти.
Презрительный – зневáжливий, погóрдливий.
Преимущественный,-о – перевáжний, перевáжно.
Преимущество – 1) перевáга, перемóга; 2) привилéй.
Преимуществовать – переважáти, мáти перевáгу.
Прекратить бой, сраженіе – припинúти, зупинúти бій, батáлію.
Прекращать – припиня́ти, спиня́ти, зупиня́ти.
Прекращеніе огня – припи́нéння вогню́.
Прекращеніе – перестáнок, закíнчення.
Пренебреженіе – зневáга, погóрда.
Преобладаніе – панувáння, перевáга.
Преодолѣть препятствія – перемогтú перешкóди, перепóни; подолáти.
Препона – притúка, перепóна, перешкóда.
Препроводительная бумага – супровíдний лúст.
Препятствовать – заважáти, чинúти перешкóду.
Прерывистый – перерúвча(с)тий.
Преслѣдованіе – переслíдування.
Преслѣдовать – гнáтися, переслíдувати.
Пресс – гніт.
Преступленіе – перéступ, злочúнство.
Преступник – злочúнець, винувáтець.
Преступный – злочúнний.
Прибирать – прибірáти, убірáти, чепурúти.
Приближать,-ся – наближáтися, зближáтися, приближáтися.
Приближеніе – наблúження, зблúження.
Приблизительный,-о – приблúжний,-о, примíрний,-о.
Прибор – прúстрíй, струмéнт, прилáд.
Прибрежье – поберéжжя, береговúна.
Прибрежный – поберéжний, береговúй.
Прибыль – прибýток.
Прибѣгать – 1) прибігáти, прибíгти; 2) удавáтися, удáтися.
Привал – 1) причáл; 2) спочúнок, опочúвок.
Приварочний – привáрковий.
Привести в извѣстность – з'ясувáти, вúяснити.
Приварок – привáрок.
Привилегія – привилéі.
Привоз – прúвіз.
Привычка – звúчка, навúчка.
Привычный – звúклий, привúклий; звичáйний.
Привязь – прúв'яз, припíн, припóна.
Приговор – прúсуд, вúрок.
Пригодность – придáтність.
Пригодный – придáтний, здáтний, придóбний.
Пригонка – пригíн.
Пригородный – підгорóдний.
Пригорок – пíдгíрок, узгíрря.
Приготовленіе – готувáння, приготóвáння.
Придворное званіе – надвóрна рáнґа.
Принимать – притúскувати.
Прижим – гніт; прúтúск.
Признак – знак, признáка, прикмéта, ознáка.
Приказаніе – рóзказ, накáзування.

Приказ – рóзказ, зáгад, прикáз; велíння.
Прикладной – прикладни́й.
Приклад – приклáд, кóльба.
Приключаться – трапля́тися, трáпитися, стáтися.
Приключеніе – пригóда, прити́чина, трапýнок.
Прикосновеніе – дóтик, доткнéння.
Прикосновенный – 1) сумéжний; 2) причáстний, причéтний.
Прикрывающая часть – прикривáюча части́на.
Прикрытіе – 1) прикриття́, накриття́; 2) зáхист; 3) вáрта, конвóй.
Прилежаніе – пи́льність.
Прилежный – пи́льний,-о, упáдливий,-о.
Прилив – припли́в.
Приличный – гóжий, звичáйний.
Приложеніе – додáток.
Примыканіе – прилýчення.
Примѣненіе – при́клад, принорóвлення, пристосувáння.
Примѣненіе к мѣстности – пристосувáння, принорóвлення до місцéвости.
Примѣнительной,-о – відповідний,-о.
Примѣнять,-ся – прикладáти, пристосóвувати, принорови́ти,-ся.
Примѣр – 1) зразóк, взір; 2) примíр, при́клад.
Примѣта – прикмéта, markнáка, ознáка; слід.
Примѣтный,-о – прикмéтний, помíтний,-о, по знакý.
Примѣчаніе – примíтка, увáга.
Примѣчать – помічáти, прикмічáти, вважáти, постерегáти.
Принадлежать – належáти, належáтися.
Принадлежащій – приналéжний, належний, належáчий.
Принадлежность – влáсність, приналéжність; спрáва, причандáл.
Принуждать – примушáти, примýсити, змýшувати, приневóлити.
Принужденіе – при́мус, примýшення, приневóлення.
Принужденный – змýшений.
Принятіе – приймáння, одбірáння.
Принятіе боя – прийняття бою.
Принять влѣво, вправо – взя́ти лівóруч, правóруч.
Припас – припáс, запáс.
С'ѣстные припасы – хáрч, харчí.
Приподнимать – піднімáти.
Приправа – припрáва, присмáка.
Прислуга – слугá, чéлядь.
Прислуга орудія – гармáтна чéлядь.
Присмотр – дóгляд, нáгляд.
Присоединеніе – прилýчення, прилýка, приє́днання.
Присоединять – прилучáти, приє́днувати.
Приспособленіе – прилáд, пристрíй, примýсія.
Пристальный – пи́льний, увáжний, увáжливий.
Пристань – при́стань.
Пристройка – прибудувáння, при́мурок.
Пристрѣлка – пристрíлка.
Приступ – при́ступ, штурм.
Присутственные дни – службóві дні.
Присутственныя мѣста – урядóві установи, місця́.
Присутствіе – бýтність, присýтність.
Присутствующій – присýтний.
Присущій – власти́вий.
Присылка – 1) присилáння; 2) поси́лка.
Притворный – фальши́вий.
Притворяться – прикидáтися, удавáти, приставля́ти.
Приток – притóк, припли́в, притóка, дóплив.
Притѣсненіе – гніт, ýтиск, при́тиск.
Притѣснительный – утискáючий.
Приходить – 1) прихóдити, надхóдити, прибувáти; 2) наставáти, наступáти, наступи́ти.
Приходиться – довóдитися, припадáти.
Приход – 1) прихíд; 2) дохíд, прибýток.
Прицѣливаться – приціля́тися, націля́тися, цíлитися.
Прицѣл – 1) прицíлювання; 2) ціль, метá; 3) прицíл, мíрник.
Прицѣльная линія – прицíльна ли́нія.
Прицѣльная рамка – мірникóва рáмка.
Прицѣпка – пéтля́, гачóк.
Причастный – причéтний, причáстний.
Причина – причи́на, рáція.
Причинный – причи́нóвий.
Причинять – учиня́ти, учини́ти, вдíяти.
Пріемник – приє́мник.
Пріем – прийóм; одбірáння.
Пріиск – копáльня, рудокóпня.
Пріобрѣтать – добувáти, здобувáти, набувáти, здобýти.
Пріобрѣтеніе – надбáння́, придбáння́, здобýток, прибýток.
Про – 1) про, за-для; 2) про, о, об, за.
Проба – 1) прóба, спрóба, пробýнок; 2) зразóк.
Пробка – прóбка, кóрок, чіп.
Пробный – прóбний, спрóбний.
Пробовать – прóбувати, спи́тувати.
Пробоина – пробóïна, дíрка.
Пробойчик – пробíй, пробíєць, скóбель.

Пробѣл – прóпуск, прогáлина.
Провал – провáлля, я́ма, прíрва.
Проведеніе – прóвід.
Провизія – прови́зія, харчі, жи́вність.
Провіант – прóв'я́нт, харчі.
Проводить – провóдити, провéсти.
Проводник – провідни́к, проводни́чий.
Провод – прóвід.
Провоз – провíз, перевíз.
Проволока – дріт, дрот.
Проволóчка – гáянка.
Проволочная сѣть – дротянá сíть.
Проволочное загражденіе – дротянá зáгорода.
Проволочный еж – дротяни́й їжáк.
Проворность – motóрність, жвáвість.
Проворный – motóрний, жвáвий, метки́й, хвáтки́й.
Провѣрить вѣсы – ви́тарувати.
Провѣрка – пóвірка.
Прогалина – прóліс, прóлісок, прогáлина.
Прогиб – вгнýття.
Прогон – прогíн.
Прогресс – пóступ, поступувáння, проґрéс.
Прогрессивный – поступóвий, прогреси́вний.
Продовольственный – кормови́й, харчови́й.
Продовольствіе – харчувáння, харч, запáс, припáс.
Продолжать – продóвжувати.
Продолженіе – продóвження, прóтяг.
Продолжительность – дóвгість, довготá, вели́кість.
Продолжительный – дóвгий, довгочáсний.
Продольный,-о – повздóвжний,-о, подóвжний,-о, вздовж, уподóвж.
Продольное обстрѣливаніе – повздóвжне обстрíлювання.
Продукт – продýкт, добýток, здобýток.
Проэкція – проéкція.
Прозваніе – при́звіще, прóзвище, прóзвисько.
Прозрачность – прозíрність, прозóрність.
Прозрачный – прозóрий, прозірни́й.
Производить – твори́ти, утвóрювати, чини́ти, діяти
Производный – похідни́й.
Производство – утвóрення.
Произвольний,-о – самовíльний,-о, вільнообраний, взя́тий, довíльний,-о.
Происхожденіе – почáток, похóдження.
Происшествіе – окáзія, подíя.
Прокладка – зáкладка; проклáдування.
Прокладывать – прокладáти, провóдити.
Прок – пуття́, прóк, кóристь.
Пролет – прольóт, пролíт.
Пролив – проли́в, протóка,
Проложеніе – прóклад.
Пролом – пролóм, ви́лом, ви́рва.
Пролѣсок – пролíсок.
Промахнуться – схи́бити, обмахнýтися, збóчи́ти.
Промах – óбмах.
Промежуток – перемéжок, перéрва, (*що до часу*) прóтяг.
Промежуточный – промíжний, промéжний, перемéжковий, промíжковий.
Промежуточный траверс – промíжний заслóн.
Промой – проми́вина, прíрва.
Промоина – водори́й, водоми́й.
Промѣривать – проміря́ти, ви́міря́ти.
Промѣр – ви́мір.
Прóнзительный – прони́зливий, гóстрий.
Проникать – проникáти, прохóдити, прони́кнути.
Проницательный – прони́зуватий, прони́кливий.
Пропадать – пропадáти, ги́нути, заги́нути.
Пропасть – 1) провáлля, безóдня; 2) си́ла, бéзліч.
Пропитаніе – пóжиток, прожи́ток; харч.
Пропуск – прóпуск, перéпýстка.
Прорубь – ополóнка.
Прорывать, прорываться – продирáти, -ся, прориваáти,-ся, пробивáти,-ся.
Прорыв – прори́в; рів, канáва; прíрва.
Прорѣз – прóріз.
Проселочная дорога – степовá, польовá дорóга.
Прослѣдить – ви́слідити, прослíди́ти.
Прослѣдовать – пройти́.
Прослойка – міжвéрстя.
Просторный – (*двір*) простóрий, (*земля́*) розлóгий, (*посуд*) обíймистий.
Пространство – прóстір, простóр, прóстор, óбшир, розлóг, просторóнище.
Прострѣливать – прострілювати, прострíлити.
Проступок – вчи́нок, винá, перéступ.
Просѣка – прóсік, прóруб.
Проталина – 1) талови́на; 2) прогáлина.
Проталкивать – пропи́хувати, проти́скувати, проти́снутися.
Противиться – опірáтися, опинáтися, спеєчáтися, змагáтися.
Противник – супроти́вник.
Противный,-о – 1) ги́дки́й, оги́дний; 2) проти́вний.
Противогаз – протигáз.
Противодѣйствіе – протидíя; проти́вність, перешкóда.

Противодѣйствовать – протидíяти, перéчити, на перешкоді ставáти.
Противодѣйствіе охвату – протидія обхвáтові.
Противоположный – проти́вний, супротилéжний, протилéжний.
Противорѣчіе – суперéка, сýперіч.
Противу, против – прóти, навпроти́, сýпроти́в.
Проток – протíк, (*в широкому місці*) плéсо, (*в глибокому*) бакáй.
Протяженіе – прóтяг.
Протяженіе фронта – прóтяг фрóнту.
Протяжно – з прóтягом, проквóлом.
Протяжный – протя́глий, проквóлистий.
Проушина – ýхо, дíрка.
Профильная линія – профíльова лíнія.
Профильная плоскость – прóфільóва площи́на.
Профиль – прóфіль.
Прохлада – прохолóда, холодóк, погóжість.
Проходить – 1) прохóдити; 2) минáти, проминáти.
Проходный – прохідни́й; скрізни́й.
Проход – хід, прохíд.
Процентный – процéнтовий.
Процент – процéнт, відсóток.
Процессія – процéсія, прóвід.
Прочій – и́нший, остáнній.
Прочность – мíцність.
Прочный – міцни́й, цупки́й, тривáлий.
Прошлогодній – торíшній.
Прошлый – минýлий.
Прошлое – минýле, минýвшість.
Проѣзд – проíзд; переíзд.
Проѣзжій – проїздни́й.
Проявленіе – прóяв.
Прудовой – ставóвий.
Пруд – став.
Пружина – пружи́на.
Пружина подавателя – пружи́на подавачá.
Пружинная часть – пружинóва части́на.
Прут – лози́на, хворости́на.
Прыганіе – пли́гання, стри́бáння.
Прыжок – плиг, скік.
Пlittleкій,-о – прудки́й,-о, швидки́й,-о, метки́й,-о.
Прыть – прýдкість, мотóрність, шви́дкість.
Прѣсный – прíсни́й, (*про воду*) солóдкий.
Прядь – пáсмо.
Прямизна – прямотá.
Прямо – пря́мо, прóсто, навпростéць.
Прямой – прями́й, прости́й.
Прямой выстрѣл – прями́й стріл, вистріл.
Прямолинейный – прямолінíйний.
Прямоугольник – прямокýтник.
Прятать – ховáти, кри́ти, horони́ти.
Публика – пýблика, публи́чність.
Публичный – публи́чний.
Пугливость – лякли́вість, жахли́вість, полохли́вість.
Пугливый – лякли́вий, жахли́вий, полохли́вий.
Пуговка – ґудзь, ґýдзик.
Пузырек – бáнька; слóїк.
Пулевой – кулéвий.
Пулеметная команда – кулемéтна комáнда, сóтня.
Пуля – кýля.
Пулеметная лента – кулемéтний пас.
Пункт – 1) артикýл, пункт; 2) пункт, місце, станóвище, осередóк.
Пункт атаки – пýнкт атáки.
Пункт наблюдательный – дозóрний пункт.
Пуктированіе, пунктир – точкóвання, пункти́р.
Пускай – нехáй, хай, най.
Пустой – 1) порóжній, пусти́й; 2) дарéмний мáрний.
Пустое мѣсто – пусти́рь.
Пустинный – глухи́й, пусти́нний, пустéльний.
Пустыня – пусти́ня, пустéля.
Путаница – плутани́на, мішани́на.
Путеводитель – провідни́к і *див.* **Проводник**.
Путеводный – провідни́й.
Путь – 1) путь, шлях; 2) спóсіб.
Путь слѣдованія – шля́х перехóду.
Путь сообщенія – шлях зносин.
Пушечный – гармáтний, гарматóвий.
Пушка – гармáта, пушка, гаківни́ця, мозди́р, муши́р гáвбиця, гаківни́ця, морти́ра.
Пушкарскій – гармашéвий пушкáрський.
Пушкарь – гармáш, пушкáрь.
Пуща – пýща, нéтря; гущинá, гущáвина.
Пшено – пшонó.
Пыж – клéйтух, кли́нтух, пиж.
Пылать – палáти, палахкотíти.
Пылить – пили́ти, кури́тися.
Пылкій – пáлки́й.
Пылкость – пал, пáлкість.
Пыл – пал, зáпал, óпал.
Пыль – пил, пóрох; (*що мететься*) кýрява.
Пытливость – допи́тливість.
Пытливый – допи́тливий.
Пьянство – п'янство, піяцтво.
Пѣвец – співáк, співéць.
Пѣсня – пíсня, спів.
Пѣть – співáти.
Пѣхота, пѣхотинець – піхóта, піхоти́н, піхоти́нець, піхóтник.

Пѣхотный – піхо́тний, пі́ший.
Пѣшком – пі́шки, піхо́тою.
Пядь – п'ядь, п'я́дя.
Пята,-ка – п'я́та,-ка.
Пятница – п'я́тниця.
Пятно – пля́ма, ця́тка.

Р

Работа – робо́та, ді́ло, пра́ця.
Работать – роби́ти, працюва́ти.
Работник – робі́тни́к, працьовни́к.
Рабочій – робо́чий, робітни́к, робу́чий.
Рабство – нево́ля, ярмо́.
Раб – раб, нево́льник.
Равненіе – рівня́ння.
Равнина – рівни́на, (*на горах*) полони́на, (*вздовж річки*) поло́г, обо́лонь,-я.
Равнобедренний – рівнобе́дрий.
Равнобочный – рівнобо́кий.
Равновѣсіе – рівнова́га, рівнова́жність.
Равнодушный – байду́жий, байду́жний.
Равнозначащій – рівнозна́чний.
Равномѣрный – рівномі́рний.
Равносторонній – рівнобо́кий.
Равняйсь – рівня́йсь.
Равнять – рівня́ти, вирі́внювати.
Ради – ради, за-для́.
Радіус – лу́ч, ра́діус.
Разбивать – розбива́ти.
Разбивка – розбива́ння, ро́зділ.
Разбойник – розбі́йник, розбиша́ка, харци́з.
Разборка – розбіра́ння.
Разбор – розбі́р, ви́бір.
Разбрасывать – розкида́ти, розсипа́ти.
Разбросанная армія – розки́дана армія.
Разбросанность – розки́даність.
Разбѣг – ро́збіг, розго́н.
Развалина – руі́на, ва́лява.
Развернутый строй – розго́рнутий стрій.
Развертываніе – разгорта́ння.
Развилистый – розло́гий, розхи́листий.
Развитіе – розвиття́, ро́зви́ток, ро́звій, розви́нення.
Развить огонь – розви́ну́ти вого́нь.
Развлеченіе – розва́га, розважа́ння, ба́влення.
Разводка – розві́д.
Разводящій – розвідни́к.
Развод караулов – варто́вий збір.
Развозка – розві́з.
Разворачивать – розгорну́ти, розгорта́ти.
Разврат – роспу́ста.
Развѣдка – розві́дка, ча́та.
Посылать на развѣдку – посилати на ро́звідки, на під́слухи.
Развѣдываніе – розві́дування.
Развѣдывательная партія – ча́та.
Развѣдывать – розві́дувати, визнава́ти.
Развѣдчик – розві́дчик, (*у козаків*) пласту́н.
Разгар – ро́зпал.
Разгибать – розгина́ти.
Разговаривать – розмовля́ти.
Разговор – мо́ва, розмо́ва, бе́сіда.
Разграничивать – межува́ти, розмежо́вувати.
Раздаваться – розтина́тися, розляга́тися.
Раздача – роздава́ння, разда́ча.
Раздвоеніе – роздво́єння, (*дороги*) роздоро́жжя, (*річки*) розто́ка.
Раздолье – роздо́лля, приві́лля.
Раздольный – приві́льний, широ́кий.
Роздор – ро́злад, незго́да, ро́зрух.
Раздробленіе – роздро́блення.
Раздроблять – роздробля́ти, роздроби́ти.
Раздутость – оду́тість.
Раздѣленіе – ро́зділ, по́діл.
Раздѣльное прицѣливаніе – розді́льне приці́лювання.
Раздѣлять – розділя́ти, поділя́ти, (*здобич*) дува́нити.
Разжаловать – розжа́лувати.
Раскрыть сили – ви́явити си́лу.
Разлад – розла́ддя, безла́ддя.
Разлив – по́відь, па́відь, пі́йма.
Различать,-ся – 1) відрізня́ти, розпізнава́ти; 2) відрізня́тися.
Различіе – рі́жниця, рі́зниця.
Различный – рі́зний, уся́кий, розма́ітий.
Разложеніе – ро́зпад, ро́склад.
Размах – ро́змах, розго́н.
Размыкать – розво́дити.
Разом-кнісь – розі́й-ди́сь.
Размышлять – розмишля́ти, міркува́ти, гада́ти.
Размѣр – ро́змір, мі́ра.
Разница – рі́жниця, одмі́на.
Разновидный – розма́ітий, рижнови́дий.
Разнообразіе – розма́ітість, рі́жноманітність.
Разнородность – ріжноро́дність.
Разносить – 1) розно́сити, розне́сти; 2) розганя́ти, розго́нити.
Разнос – розно́с.
Разность – рі́зність, рі́зниця, рі́жниця.
Разореніе – ро́зо́р, руі́на, зни́щення.
Разоруженіе – роззбро́єння.
Разоружать – роззбро́ювати, роззбро́їти, обеззбро́їти.
Разорять – розоря́ти, руйнува́ти, жакува́ти, ни́щити, плюндрува́ти.
Разрушеніе – руйнува́ння, зни́щення, плюндрува́ння.

Разрушительный – руйну́ючий.
Разрывать,-ся – розрива́ти,-ся, рва́ти,-ся.
Разрывать, розрыть – розко́пувати, розрива́ти, розри́ти.
Разрывной – розривни́й.
Разрыв – розри́в.
Разрѣзать – розрі́зати, розрі́зувати.
Разрѣз – ро́зріз.
Разрѣшать – 1) дозволя́ти; 2) розв'я́зувати, виріша́ти.
Разрѣшеніе – до́звіл.
Разряд – розря́д.
Разряжай – розряжа́й.
Разсвѣтать – світа́ти, розсвіта́ти.
Разсвѣт – світа́ння.
На розсвѣтѣ – на світа́нні, на світа́нку.
Разсказ – оповіда́ння, о́повідь.
Разсказать, разсказывать – розказа́ти, оповіда́ти, оповісти́.
Разслѣдованіе – ро́звідка.
Разсматриваніе – ро́згляд.
Разсматривать – розгляда́ти, розгле́діти, роздиви́тися.
Разспрос – ро́зпит, о́пит.
Разстояніе – ві́дстань, про́тяг, про́сторінь, відда́лення, далечина.
На разстояніи выстрѣла – на ви́стріл.
Разстраивать – розстро́ювати, розла́жувати.
Разстройство – ро́зстрій, не́ла́д.
Разстрѣливать – розстрі́лювати, розстріля́ти.
Разсудительный – розсу́дливий, розва́жний.
Разсуждать – міркува́ти, гада́ти, розміркува́ти.
Разсужденіе – міркува́ння, о́бмисел.
Разсчитывать – лічи́ти, рахува́ти; розлічи́ти, розплати́тися.
Разсылать – розсила́ти, розісла́ти.
Разсыльный – послане́ць, гіне́ць.
Разсыпать,-ся – 1) розсипа́ти, розсипа́тись; 2) розбі́гтися.
Разсыпать цѣпь – розси́пати цеп.
Разсѣдлать – розсідла́ти, розкульба́чити.
Разсыпной – розсипни́й.
Врозсыпную – вро́стіч, вро́стич.
Разсѣиваться – розсіва́тися.
Разсѣлина – розпа́лина, розпа́дина, розко́лина.
Разсѣяніе – розсіва́ння.
Раз'единеніе – роз'є́днання.
Раз'единять – роз'єдня́ти, розрізни́ти.
Раз'ѣзд – 1) ро́з'їзд; 2) ча́та.
Раз'яснять – роз'ясня́ти, ви́яснити.
Разыскивать – розшу́кувати, одшу́кувати, ви́шукати.
Район – раїо́н, окру́га.
Ракета – раке́та.
Раковіна – жолобо́к, рівчачо́к.
Рама – ря́ма.
Рана – ра́на.
Ранг – ра́нґа.
Раненый – ра́нений, пора́нений.
Ранец – ра́нець.
Ранить – ра́нити, пора́нити.
Ранній – ра́нній.
Рано – ра́но, ра́нком.
Раньше – рані́ш, рані́ще, передні́ше.
Рапорт – ра́порт.
Раскат – розка́т.
Расквартированіе – розквати́рова́ння.
Раскладка – розкла́д, розкла́дка.
Раскладывать – розклада́ти, розкла́сти.
Раскопка – розко́пування; ро́зко́пи.
Раскрывать – 1) розкрива́ти, розкри́ти, (*зачинене*) розчиня́ти, розчини́ти; 2) ви́явити, виявля́ти.
Расписаніе – спи́сок, табли́ця.
Расписаніе постов – ро́зпис беке́тів.
Расписка – ро́зписка.
Расплата – розпла́та, запла́та.
Располагать – 1) розположи́ти, улаштува́ти, (*військо*) ушикува́ти; 2) става́ти, ста́ти, розмісти́тися, розположи́тися.
Расположиться лагерем – ота́боритися, та́бором ста́ти.
Расположеніе – 1) ро́зполог; 2) хіть, охо́та; 3) прихи́льність, схи́льність.
Расположеніе номеров орудія – розполо́ження че́ляди при гарма́ті.
Расположеніе противника – розполо́ження супроти́вника, розташува́ння, ро́зполог супроти́вника.
Расположиться – упорядкува́тися.
Распорядитель – впоря́дник, розпоря́дник.
Распоряжать,-ся – ряди́ти, порядкува́ти, ору́дувати.
Распоряженіе – розпоря́док, розпоря́дження.
Разспрашивать – пита́ти, розпи́тувати.
Распредѣленіе – по́діл.
Распредѣленіе цѣлей – по́діл ці́лий.
Распредѣлить – поділи́ти, розділи́ти.
Распространеніе – ши́рення, розпросто́рення.
Распространять,-ся – розпросто́рювати, розпросте́рти, поши́рити.
Распрос – ро́зпит, ви́відка.
Распутица – бездоро́жжя, сльо́та.
Распутіе – розпу́ття, роздоро́жжя, перепу́ття.
Раствореніе – розши́рення, розчи́нення.
Раствор – ропа́, ро́зчин.
Расторопность – жва́вість.
Расторопный – жва́вий, ме́ткий, мото́рний.
Растрата – розтра́та, переві́д.

Растянутый – ростя́гнутий.
Расходиться – 1) розхо́дитись, розійти́ся; 2) розмину́тися.
Расходный – розхі́дний.
Расход – ро́зхід, вида́ток, кошт, втра́та.
Расходящійся – розхо́жий, розхідни́й.
Расчет – раху́нок, пораху́нок, розчо́т, раху-ва́ння, обраху́нок.
Расчет караула – ро́злік ва́рти.
Расширять,-ся – ши́ршати, поширя́ти,-ся, розши́рити,-ся.
Расщелина – щі́лина, щє́лина, розко́лина.
Расщеп – ро́зщіп.
Ратный – військо́вий.
Ратовать – вою ва́ти,-ся, стоя́ти за що, пов-става́ти.
Рвеніе – дбання́, щи́рість.
Ревностный – ре́вний, щи́рий, упа́дливий.
Револьвер – пісто́ль, револьве́р.
Регулярний – 1) постійний, ста́лий; 2) ре-єстро́вий, хорунго́вий.
Редут – раду́т, ша́нець.
Реестр – ре́єстр.
Резервный – резерво́вий.
Резерв – резе́рва, запа́с, запасне́ вій́сько.
Резервуар – збірка, запа́с; водозбір.
Резина – гу́ма, гумела́с.
Резон – ра́ція.
Результат – здобу́ток, на́слідок, ску́ток.
Рейка – ла́та, ре́йка.
Реквизиція – реквізіція.
Рекогносцировка – ча́ти, рекогносціро́вка, ро́звідка.
Рекогносцирующій – рекогносцір, розвід-чик.
Рекрутскій – некру́тський, новобра́нський.
Рекрутскій набор – набір, бра́нка.
Рекрут – не́крут, новобра́нець, ре́крут.
Рекрутированіе – набіра́ння, набір, бра́нка.
Рельеф – рельє́ф, горорізьба.
Рельсы – ре́льси, ко́лія.
Реляція – реля́ція, доповіщення.
Ремень – ремі́нь.
Ремесло – реме́ство́, руко́месло́.
Ремонтированіе – ремонтува́ння.
Ремонт – 1) поста́ча коней для війська, ре-мо́нт; 2) попра́вка, поно́ва.
Республика – респу́бліка, річ посполи́та.
Ретирада – відступ війска.
Ретироваться – відступа́ти.
Ретраншемент – вал, окіп, переко́п, ретран-шеме́нт.
Решотка – гра́та, решітка.
Ржавчина – ржа́, іржа́.
Ржавый – іржа́вий.
Рикашет – відскок, відби́ття, рікоше́т.
Рисковать – ризикува́ти, піти на уда́чу, на одча́й.
Рисовальний – рисунко́вий.
Рисованіе – рисува́ння, (*фарбами*) малюва́н-ня, писа́ння.
Рисовать – рисува́ти, (*фарбами*) малюва́ти.
Ристаніе – ґерцюва́ння.
Ристалище – бігови́сько, го́ни.
Рисунок – рису́нок, малю́нок, (*друко́ваний*) куншт.
Риф – підво́дна скеля, кли́пень.
Робкость – боя́зність, боя́зкість.
Робѣть – боя́тися, торопіти.
Ровный – рі́вний.
Ров – рів, переко́п, ша́нець.
Рогатина – ви́ла, рога́тина.
Рогатка – рога́тка.
Рогожа – рого́жа, (*соло́м'яна*) ма́та, ма́тка.
Рогулька – криву́лька, рогу́ля.
Рог – ріг.
Родина – рі́дний край, ба́тьківщи́на.
Родители – роди́телі, батьки́.
Род – рід, поро́да, ґату́нок.
Род оружія – рід зброї.
Розыск – ро́звід, ро́звідка, слі́дство.
Роковой – су́дний, призна́чений.
Рок – до́ля, призна́чення.
Рослый – висо́кий.
Роспись – спи́сок, ре́єстр.
Роспуск – розпуска́ння, ро́зпуск.
Рост – ріст, зріст.
Рота – со́тня.
Ротный – соте́нний (*отама́н*).
Роща – гай.
Рощица – гайо́к.
Ртуть – живе́ срібло́.
Рубаха – соро́чка.
Рубец – 1) пруг; 2) шрам; 3) рубе́ць.
Рубить – руба́ти, розруба́ти.
Рубка – руба́ння, ру́банка.
Руда – руда́.
Рудник – копа́льня.
Ружейник – ору́жник.
Ружейный – рушни́чний, мушке́тний.
Ружейный огонь – мушке́тний вого́нь.
Ружье – рушни́ця, фу́зія, мушке́т.
Ружья в козлы – мушке́ти в таға́н.
Рукавица – рукави́ця.
Руководитель – руководни́к, ору́дарь, керов-ни́к, провідни́к, керовни́чий.
Руководительство – при́вод, ору́да, керов-ни́цтво, руково́дство.
Руководство – про́від, керовни́цтво, ору́да, керува́ння.
Рукопашный – рукопа́шний.
Рукопашная схватка – рукопа́шна сути́чка.

Рукопись – рукóпис.
Рукоятка – руків'я, (*шаблі*) держáк, рýчка.
Рулевой – стерни́к, стерни́чий.
Руль – стернó, прави́ло, корми́ло, (*у плота*) треплó.
Рунд – помішни́к чергóвого залóги.
Рупор – рýпій.
Русло – річи́ще, стри́жень, водотóк, руслó, лóжбище.
Ручательство – порýка, запорýка.
Ручей – струмóк, течія́, ручáй, потíк.
Ручной – ручни́й.
Рынок – ри́нок, базáр, торг.
Рысь – рись, ристь.
Рысью, галопом, в карьер – ри́стю, чвáлом, на взáводи.
Рытвина – ри́тва, рівчáк, ви́рва, баю́ра, водори́й, ковбáня.
Рыть,-ся – ри́ти, копáти.
Рыхлый – крихки́й.
Рыцарь – ли́царь.
Рыцарскій – лицáрський.
Рычаг – корóмисло, двигáч, дви́жник, (*щоб піднімáть вагý*) підóйма, підвáжня, важни́ця.
Рѣдкій – рідки́й.
Рѣзать – різати, розрізáти.
Рѣзкій – різки́й, гóстрий.
Рѣзня – різня́, різани́на.
Рѣка – рікá, рíчка.
Рѣпка – ріпка.
Рѣчной – річни́й, річкóви́й.
Рѣчной бассейн – поріччя, водостíк.
Рѣчь – річ, мóва, промóва, розмóва.
Рѣшать – 1) рішáти, ріши́ти; 2) постановля́ти; 3) вáжити, зважáтися, навáжитися, вирішáти.
Рѣшеніе – рíшення, рішéнéць постанóва.
Рѣшетка – ґрáта, решóтка.
Рѣшимость – ріши́мість, відвáга.
Рѣшительно – рішýче, відвáжно; зóвсім, цілкóм.
Рѣшительность – рішýчість.
Рѣшительный – рішýчий; конéшний, остáнній.
Рѣшительный удар – рішýчий удáр.
Рядовой – рядови́й, рядови́к; прóсти́й.
Ряд – ряд, лáва, шерéга.
Ряд – ряд(óк).

С

Сабельный – шáбéльний.
Сабля – шáбля, шаблю́ка.
Саврасый – булáний.
Садись – сідáй.
Сад – сад.
Сажа – сáжа.
Саженный – сажнéвий.
Сажень – сáжінь, ся́жень.
Косая сажень – косови́й, крижови́й ся́жень.
Саквояж – багýл.
Сало – сáло.
Внутренее сало – здір.
Салютація – сáльва, ясá.
Салютовать – ясувáти, ясу, сальву воздавáти.
Салют – сáльва, салю́т.
Самоволіе – самовóля, свавóля, свавóльство.
Самовольный – самовó(і)льний; сваво(і)льний.
Самодѣйствующій – самодіючий.
Самодѣльный – саморóбний, саморóбок.
Самолет – самолíт, самольóт.
Самоличность – особи́стість.
Самоличный – особи́стий.
Самомнѣніе – гóнор, зарозумíлість.
Самообладаніе – самовладáння.
Самоокапываніе – самоокóпування.
Самопожертвованіе – саможéртва.
Самосохраненіе – самоохорóна.
Самостоятельность – самостíйність, самостáйність.
Самостоятельный – самостíйний, самостáйний.
Самоуваженіе – самоповáга.
Самоувѣренность – самонадія.
Самоувѣренный – самонадíйний, пéвний в сóбі.
Самоуправный,-о – самопрáвний,-о, самопи́хом.
Самоуправство – самопрáвство.
Сани – сани, (*без грядок*) ґринджóли.
Сапа – підкіп, тайни́к, сáпа.
Сапер – сапéр, підкóпник.
Сапог – чóбіт, (*сап'янові*) сап'я́нці.
Сапожная мастерская – шéвня.
Сапожник – чоботáрь, швець.
Сап – носати́зна, сап.
Сарай – шóпа.
Садѣян – сап'я́н.
Сахар – сáхар, цýкор.
Сберегать – зберегáти, зберегти́, ощади́ти.
Сбереженіе – бережíння, збережíння, ховáння.
Сбивать – збивáти, зби́ти.
Сбиваться – збивáтися, зби́тися, заблуди́ти, змішáтися.
Сбивчивость – нея́сність, замішани́на.

Сбивчивый,-о – нея́сний,-о, безла́дний,-о, заплу́таний,-о.
Сбираніе – збіра́ння, збір.
Сбить артиллерію – перемогти́, зби́ти арма́ту.
Сближаться, сблизиться – зближа́ти, наближа́ти, збли́зити, набли́зити,-ся.
Сближеніе – збли́же́ння.
Сборище – збо́рище.
Сборка – збіра́ння.
Сборный – збі́рний.
Сборный пункт – збі́рний пункт.
Сбор – збір, збі́рня.
Сброд – на́брід, на́волоч.
Сбывать – 1) збува́ти, збу́ти,-ся; 2) спада́ти, убу́вати, убу́ти, збу́ти.
Сбѣгать, сбѣжать – 1) збіга́ти, збі́гти; 2) спада́ти, збіга́ти; 3) утіка́ти, втіка́ти.
Свайный – пальови́й.
Сваливать – вали́ти, зва́лювати, повали́ти.
Свалка – 1) звалювання; 2) на́товп, ти́ск; 3) бійка, колотне́ча.
Сварка – зва́рювання.
Сварной – зва́рений, злюто́ваний.
Свая – па́ля.
Свергать – скида́ти, ски́нути, зіпхну́ти.
Сверженіе – скида́ння, зпиха́ння.
Сверкать – бли́скати, вибли́скувати.
Сверленіе – свердлі́ння.
Сверлильный – свердло́вий.
Сверлить – свердли́ти, верті́ти.
Сверло, сверл – све́рдел, све́рдло.
Свертывать – 1) згорта́ти, зго́ртувати, згорну́ти; 2) скру́чувати, скрути́ти, зверті́ти.
Сверху – зве́рху, пове́рх.
Сверх – над, на́дто, збі́льш; о́крім, о́пріч.
Сверх мѣры – над мі́ру, на́дто, че́рез верх.
Сверх силы – над си́лу, чере́з си́лу.
Сверх того – о́крі́м то́го.
Сверх чаянія – несподі́вано, зовсі́м несподі́вано.
Сверх'естественный – надзвича́йний.
Свинец – свине́ць.
Свидѣтель – сві́док.
Свидѣтельство – свідо́цтво, посві́дчення.
Свист – свист, по́свист.
Свисток – сви́щик.
Свита – 1) сви́та, (*сірого сукна*) сірмя́га, сіря́к; 2) по́чет, почо́т.
Свиток – су́верток.
Свихнуть,-ся – звихну́ти,-ся, ви́вихнути,-ся.
Свобода – свобо́да, во́ля.
Свободный – 1) свобі́дний, ві́льний,-о; 2) пові́льний, вільго́тний.
Свободолюбивый – вільнолю́бний.
Сводить, свести – зво́дити, зве́сти, позво́дити.
Сводный – 1) збі́рний; 2) зве́дений.
Свод – 1) звід; 2) збір, збірник; 3) склепі́ння, скле́п.
Своеволіе – свавo̍ля, самово́ля, сваві́льство.
Своевременный,-о – слу́шний, ча́сний, вча́сний,-о, у свій час.
Своеобразный – власний, пито́мий.
Своеручний,-о – власнору́чний,-о.
Свойственний,-о – власти́вий,-о.
Свойство – власти́вість, прикме́та; вда́ча, нату́ра.
Сворачивать – 1) поверта́ти, поверну́ти; 2) зверну́ти, збо́чити.
Свыше – *див.* **Зверх**.
Свѣдущій – зна́ючий, свідо́мий, тяму́чий.
Свѣдѣніе – відо́мість.
Свѣдѣнія о непріятелѣ – відо́мости про супроти́вника.
Свѣжій – сві́жий.
Свѣжій вѣтер – холо́дний, зі́мний ві́тер.
Свѣтаніе – світа́ння.
Свѣтильня – ґніт.
Свѣтить – світи́ти.
Свѣтлобуланый – полови́й.
Свѣтлобурый – яснокаштанова́тий.
Свѣтлогнѣдой – світлогніди́й.
Свѣтлокоричневый – рудова́тий.
Свѣтлый – я́сний, ви́дний.
Свтѣтопись – світо́пись.
Свѣт – світ.
Свѣча – свіча́, сві́чка.
Связка – 1) в'я́зка, (*ниток*, *пепе́ру*) жмут, (*дров*) в'я́занка, (*тютюну*) папу́ша; 2) шнуро́к, мотузо́к.
Связность – зв'язь, зв'я́зні́сть.
Связный – складни́й, зв'язни́й.
Связываться – єдна́ти,-ся, з'єдна́тися.
Связь – зв'язо́к, зв'я́зка, (*в будові*) пов'я́зина.
Священик – пан'оте́ць, свяще́ник, піп.
Сгадить – спаску́дити, спога́нити.
Сгараемость – горю́чість, па́лкість.
Сгораемый – горю́чий, палки́й.
Сгораніе – горі́ння.
Сгорать – пали́тися, горі́ти, згорі́ти.
Сгибаніе – згина́ння.
Сгибать – гну́ти, згина́ти.
Сгибной – гинки́й, гнутки́й, гнучки́й.
Сгиб – за́гинка, зало́м.
Сгинуть – зги́нути, пропа́сти.
Сгнивать – згнива́ти, зогни́ти.
Сгоряча – з го́рячу, з о́палу.
Сгромождать, сгромоздить – нава́лювати, накида́ти, копи́чити.
Сгрупировать – згуртува́ти,-ся, згрома́дити, -ся, угрупува́ти,-ся, ску́пчити,-ся.

Сгущать – згуща́ти, густі́ти, густі́щати.
Сдаваться – 1) здава́тися, піддава́тися; 2) зда́тися, підда́тися.
Сдавливать – здáвлювати, сти́скувати, здави́ти, сти́снути.
Сдаточный – призна́чений до зда́чі.
Сдатчик – здаве́ць.
Сдача – здава́ння, зда́ча.
Сдача поста – зда́ча беке́ту.
Сдваивать – подвоі́ти, подвоя́ти.
Сдвигать – зсува́ти, зсу́нути, зру́шити, посу́нути.
Сдерживать – 1) виде́ржувати, ви́тримати, зде́ржа́ти; 2) спиня́ти, впиня́ти, зупини́ти, затрима́ти.
Сдержанность – зде́ржливість, стри́маність.
Сдержанный – зде́ржливий, стри́маний.
Сдѣлаться – зроби́ти,-ся,
Сдѣлать возможним – уможли́вити.
Сдѣланный – зро́блений.
Сегмент – се́ґмент, окра́єць, відрі́зок.
Сейчас – за́раз.
Секретный,-о – секре́тний,-о, та́йний, тає́мний,-о, таємни́чий,-о.
Секретное мѣсто – тайни́к, потайни́к.
Секрет – секре́т, та́йність; потайни́к.
Сектор обстрѣла – се́ктор о́бстрілу.
Сельдь – оселе́дець.
Семейный – сіме́йний, семе́йний.
Семья – сім'я́, сем'я́.
Сентябрь – ве́ресень, сентя́брь.
Сербія – Се́рбія.
Серб – се́рбин.
Сердитый – серди́тий, гні́вний.
Сердце – се́рце.
Сердцевина – осере́док, осере́ддя, стри́жень.
Серебрянный – срі́бний, срібня́ний.
Серебристый – срібля́стий, срібли́стий.
Серебро – срібло́.
Середина – сере́дина, промі́жжя.
Серповидный – серпова́тий.
Серьезно – 1) пова́жно; 2) спра́вді, впра́вді, навспра́жки.
Серьезность – пова́жність, стате́чність.
Серьезный – пова́жний, стате́чний, сер'йо́зний.
Сжато – сти́сло.
Сжатый – сти́слий.
Сжимаемый – стиска́льний.
Сжиманіе, сжим – стис, стиск, сти́снення.
Сигналист – сіґналі́ста, гаслови́й.
Сигнал – сіґна́л, га́сло, знак.
Сигнальная ракета – сіґна́льна, гаслова́ раке́та.
Сигнальный – сіґна́льний, гасло́ви́й.
Сигнализація – сіґналіза́ція.
Сила – си́ла, міць, снага́.
Военная сила – військо́ва́ поту́га.
Силиться – силкува́тися, змага́тися, намага́тися.
Силуэт – о́брис.
Сильно – ду́же, си́льно, ве́льми.
Сильный – 1) си́льний, ду́жий, міцни́й, поту́жний; 2) могу́чий, ду́жий, поту́жний.
Симметрическій – сіметри́чний.
Систематическій – сістемати́чний.
Сифилис – пра́нці.
Сифилитик – пранцюва́тий.
Скакать – скака́ти, плига́ти, стриба́ти.
Скала – ске́ля.
Скалистый – ске́листий.
Скамья – ла́ва, ла́вка.
Скандал – бе́шкет.
Скат – спуск, згі́рря, у́біч, спохи́лість, скат, схил.
Скатывать – згорта́ти, звива́ти.
Скачок – скік, стриб, ви́стриб.
Скашивать – зрі́зувати на́вкось, скі́сно.
Скважина – щі́лина, шпа́ра, шкалу́бина.
Скважистый – діркува́тий, дірча́стий.
Сквозной – скрізни́й, крізни́й.
Сквозь – кріз, проз, че́рез.
Скелет – кістя́к, шкеле́т, снасть.
Складочный – складни́й, складо́вий.
Склад – склад, маґа́зин, ґамазе́я.
Складывать – 1) склада́ти, скла́сти; 2) згорта́ти, згорну́ти.
Склоненіе – похи́лість, схил.
Склонность – схи́льність, нахи́льність, хіть, охо́та.
Склон – спа́д, по́хи́л.
Склон горы – у́збіч, спід, по́хил гори, ребро́ гори́.
Склонять,-ся – нахиля́ти, схиля́ти, нагина́ти, склони́ти,-ся.
Скоба – ско́ба, ска́бка, (*коло дверей*) кля́мка.
Скобель – ско́бель, струг.
Скользить – ско́взати,-ся, сковзну́ти,-ся.
Скользя – по́ковзом, по́повзом.
Скользкій – ско́взьки́й, сли́зьки́й.
Сколько – скі́льки, кі́лько.
Скомандовать – да́ти ро́зказ.
Скопировать – скопіюва́ти.
Скопленіе – ску́пчення, згрома́дження, сто́впище, тиск.
Скоплять – збіра́ти, прикопи́ти.
Скопиться – згрома́дитися, ску́пчитися.
Скоро – ско́ро, шви́дко, пру́дко, ху́тко.
Скоропись – скоро́пис.
Скорострѣльный – скорострі́льний, скоропа́лкий.
Скорость – ско́різть, шви́дкість, пру́дкість.

Скоротечный – бистропли́нний.
Скороход – біѓун.
Ско́рый – ско́рий, шви́дки́й, мото́рний.
Скорѣе – шви́дче, скоріще, скоріш, мерщі́й, хутчі́й.
Скос – косого́р, згі́рря.
Скот – това́р, скот, скоти́на.
Скошенный паз – ско́шений уто́р.
Скребница – скребни́ця, с(ш)кребло́.
Скребок – с(ш)креба́чка.
Скрещивать, скрестить – згорну́ти, скла́сти на́вхрест, скрижува́ти.
Скрывать, скрыться – 1) хова́ти, вихо́вувати, кри́ти, скри́ти, захова́ти; 2) таїти, кри́ти, хова́ти,-ся.
Скрытность – скри́тість, та́йність.
Скрытный,-о – 1) закри́тний,-о; 2) потайни́й, потає́мний, по́тай, по́тайці, тає́мний.
Скрыт – похоро́нка, потайни́к.
Скрѣпа – 1) скріпа, закріпа; 2) підпис, ствер́ження.
Скрѣплять – 1) скріпля́ти, кріпи́ти, зкріпля́ти, уміцняти, зміцнювати; 2) свідчити, ствердити підписом.
Скудность – скудо́та, неста́ток.
Скудный – злидéнний.
Скука – нудьга́, нуда́.
Скучный – нудни́й, мару́дний.
Слабо – 1) сла́бко; 2) пома́лу, пово́лі.
Слабость – сла́бість, неду́жність, мля́вість.
Слава – сла́ва.
Славный – сла́вний, славéтний, славу́тний.
Славянин – слав'яни́н.
Славянскій – слав'я́нський.
Слагать – склада́ти, уклада́ти, зложи́ти, скла́сти.
Слазить – зла́зити, вила́зити.
Сламывать – вила́мувати, зла́мувати, розло́мувати.
Слать, посилать – сла́ти, посила́ти.
Слегка – злéгка, легéнько; тро́хи, поча́сти; хватко́м.
Слесарная – слюса́рня.
Слесарскій – слюсарський.
Слесарь – слю́са́рь.
Сливать,-ся – 1) злива́ти, перелива́ти; 2) вилива́ти, зли́ти.
Слив – спад, спада́ння.
Слитно – вку́пі, ра́зом.
Сличать – рівня́ти, прирівня́ти, зрівня́ти.
Слишком – ду́же, на́дто, зана́дто, чéрез край.
Сло́весно – словéсно, на слова́х.
Словесный – словéсний, у́стний.
Слово – сло́во; річ, мо́ва.
Словно – мовля́в, на́че, бу́цім, ніби-то.
Сложность – скла́дність.
Сложный – складни́й; складча́стий.
Слой – шар, ряд, вéрства́, верхня́к, спідня́к.
Слом – зло́м.
Служба – слу́жба,
Служебный – службо́вий.
Служебный билет – службо́вий білéт.
Служитель – служéбник.
Служить – служи́ти, слугува́ти.
Слуховой – слухо́ви́й.
Слух – слух.
Случай – случа́й, ока́зія, наго́да, ви́па́док, трапу́нок; приго́да, припа́док.
Случайно – случа́єм, ви́падком, припадко́во, випадко́во.
Случайность – випадко́вість, наго́да.
Слышать – чу́ти, чува́ти, учува́ти.
Слышно – чу́ти, чу́тно.
Слышный – чу́тний.
Слѣдить – 1) сліди́ти; 2) слідкува́ти, стéжити, нагляда́ти, пильнува́ти, зори́ти.
Слѣдованіе – прохід, перехід.
Слѣдователь – слі́дчий.
Слѣдовательно – зна́чить, себ-то, вихо́дить.
Слѣдовать – 1) іти́, слідкува́ти, прямува́ти; 2) наступа́ти; 3) налéжати, випада́ти.
Слѣдом – у слід, слідо́м, слідко́м.
Слѣдствіе – 1) на́слідок, добу́ток; 2) ви́від; 3) слі́дство.
Слѣдуемый – налéжний, належи́стий, налéжачий, приналéжний.
Слѣдующій – насту́пний, наступа́ючий, слідуючий.
Слѣд – слід, тропа́.
Слѣзать – зла́зити, злізти, схо́дити.
Слѣпок – злі́пок, ви́ліпок, ви́тиск; відби́ток.
Слѣпки печатей – одби́ток, ви́ліпок печа́тий.
Слюда – блисня́к, блестня́к.
Слякоть – слякота́, сльота́, хля́ка.
Смазка – 1) ма́зання; 2) ома́ста, мази́ло, шмарови́дло.
Смазывать – ма́зати, масти́ти, ви́мазати.
Смежность – сумі́жство.
Смежный,-о – сумі́жний, сумéжний, су́меж, су́між.
Смекалка – дога́дка.
Смеркаться – сутені́ти, примерка́ти, примéркнути.
Смертность – смéртність, смертéльність.
Смертоносный – смертéльний, смертода́йний.
Сметка – дога́дливість.
Смогти, смочь – могти́, змогти́.
Смола – смола́, (*біла*) живи́ця.
Смолкать – замовка́ти, стиха́ти, замо́вкнути.
Смольня – майда́н.

Смотка – змóтування.
Смотритель госпиталя – доглядáч за шпитáлем.
Смотр – óгляд.
Смотрѣть – 1) глядíти, споглядáти; 2) оглядáти, озирáти.
Смута – баламýтство, колотнéча, рóзрух.
Смутный,-о – неяснй,-о, невирáзний,-о.
Смущать,-ся – мішáти,-ся, заморóчитися.
Смыкать – з'єднáти, злучáти, звóдити.
Смыканіе – злýка, злýчення, звéдення.
Смьканіе невязки – злýчення нев'ѧ́зки, дов'ѧ́зка.
Смыслить – тя́мити, розумíти.
Смыслящій – тямýчий, тямýщий.
Смысл – тя́ма, тя́мка, розумíння.
Смышленность – тямучість, спрйтність.
Смѣлость – сміливість, сміліість, відвáга, відвáжність.
Смѣлый – смíлий, сміливий, відвáжний.
Смѣльчак – смíлий, небоя́н.
Смѣна – змíна, замíна.
Смѣна стрѣлковой линии – змíна стрілéцької лíнії.
Смѣнять – зміня́ти, переміня́ти.
Смѣривать – міряти, зміря́ти.
Смѣсь – мішанйна, мішанйця.
Смѣта – обрахýнок, розрахувáння, кошторйс.
Смѣть – смíти, посмíти.
Смятение – замíшання, спóлóх, веремíя.
Смѣщеніе – змíщення.
Снабжать – постачáти, вистачáти, надáти.
Снабженіе – постачáння, вистачáння.
Снаружи – звéрху, з'óколу, зовні.
Снаряд – риштýнок, знаря́д.
Снаряжать – знаряжáти, наряжáти, споряжáти, рихтувáти, рештувáти, знарядйти, зрядйти.
Снаряженіе – снаря́дження, спорядження.
Снасть – снасть, спрáва, знаря́ддя.
Сначала – попéреду, спéршу, напeрéд, спочáткý.
Снизу – знйзу, зі споду, спід, спóду.
Снимать – знімáти, здіймáти, зня́ти.
Снимать с передка – здіймáти гармáту з передкá, розколесóвувати.
Снимок – знімок, знймок; спйсок.
Снисходительный – поблáжливий, вибáчлйвий.
Снисходить – схóдити, зіхóдити.
Снисхожденіе – полéгкість; потурáння.
Снова – знов, знóву, ізнóв.
Сноровка – 1) принорóвлення, пристосувáння, прилаштувáння; 2) зрýчність, спрйтність.
Сносить – 1) знóсити, перенóсити; 2) стéрпіти, вйтерпіти; 3) складáти, скйнути.
Снурч – шнур, шнурóк.
Снѣг – сніг.
Снѣжный – сніжний.
Снятіе с передков – здіймáння з передкíв.
Снятіе кроки позиции – знймок позíції, нарисувáння шкíців позíції.
Снять лагерь – звйнути табор.
Собесѣдованіе – розмóва, бéсіда.
Собираніе – збірáння, збір.
Собірательный – збíрний, зборóвий.
Собирать,-ся – 1) збірáти,-ся, на-, ви-, позбірáти, згромáдити, скýпити, скýпчити; 2) виряжáти, вйрядити,-ся.
Соблазнительный – спокýсливий, знáдний, знадлйвий.
Соблазн – спокýса, скýса, спокушéння.
Соблазнять – спокушáти, знáджувати.
Соблюдать, соблюсти – виповня́ти, сповня́ти, доглядáти, берегтй, зберегáти; додéржати,-увати.
Соблюденіе – вйповнéння, вйконáння; додéржання.
Собраніе – 1) зібрáння; збір, збíрка, збіранйця; 2) збóрище, громáда, гурт.
Собственно – влáсне, сáме, властйве.
Собственноручный,-о – саморýчний, власнорýчний,-о.
Собственный – влáсний.
Событіе – подíя.
Совершать, совершиться – робйти, дíяти, чинйти, сподіяти,-ся, учинйти.
Совершеніе – вйповнéння, вйконáння.
Совершенно – зóвсім, óвсім, цілкóм.
Совершеннолѣтіе – повноліття, повнолíтність.
Совершенный – 1) довéршенний, досконáлий; 2) пóвний, цíлий, цілковйтий.
Совершенствовать – удосконáлювати.
Совершенство – досконáлість, совершéнність.
Совладать – здолíти, здолáти, здýжати, змогтй, осягтй.
Совмѣстно – вкýпі, сокýпно, спíльне, рáзом.
Совмѣстный – сумíсний, спíльний, сукýпний.
Совмѣщать – містйти, уміщáти, увміщáти.
Совмѣщеніе – умíщення, увмíщення.
Совокупное построеніе движенія и дѣйствія войск – сполýчення рýху та чйнів вíйська.
Совокупность – сукýпність, скýпність.
Совокупный – сукýпний, спíльний.
Совпадать – трапля́тися, прихóдитися, зувпадáти, прийтйся.

Современность – сучáсність; сьогочáсність.
Современный – сучáсний, одночáсний; сьогочáсний, тепéрішній.
Совсѣм – зóвсім, óвсім, цілкóм.
Совѣтник – порáдник, рáдця.
Совѣт – порáда, рáда.
Совѣщаніе – обрáда, нарáда.
Совѣщательный – дорáдний, дорáдчий.
Совѣщаться – рáдитися, рáдити.
Согласіе – згóда, злáгода.
Согласно – в згóді, лáгідно; згíдно.
Согласность – згóдність, згíдність.
Согласный – відповíдний, згó(і)дний.
Согласованіе – згóжування, погóдження.
Соглашеніе – згóда, угóда, поéднання.
Содержаніе – удéржання, дéрживо, кошт.
Содержать,-ся – 1) місти́тися; 2) держáти, тримáти, утри́мувати.
Соединеніе – з'éднання, сполýчення, злýчення, сполýка, злýка.
Соединительная планка – лучни́к, лучни́ця.
Соединительный – сполучáючий.
Соединять – єднáти, злучáти, з'єдинáти.
Созвѣздіе – сузíрря;
Большой Медвѣдицы – Віз;
Близнецы – Чепíга;
Кассіопея – Боронá;
Плеяды – Волосожáр.
Создавать – твори́ти, споружáти, утвори́ти.
Созданіе – (у)твóрéння, будувáння; твір, твóрево, ýтвір.
Созидáніе – будувáння.
Сознавать – визнавáти, признавáти, ви́знати.
Сознаніе – 1) визнáння, признáння; 2) свідóмість; притóмність.
Сознательность – свідóмість.
Сознательный – свідóмий; притóмний.
Созывать – сзивáти, скликáти.
Созыв – склик, скли́кання.
Сокращáть – скорóчувати, вкорочáти, скороти́ти, вкороти́ти.
Сокращеніе – скорóчення, вкорóчення.
Сокращенный,-о – скорóчений,-о, вкорóчений,-о.
Сокрушать – розбивáти, трощи́ти, розби́ти, потрóщи́ти.
Сокрушеніе – зламáння, розтрóщення.
Сокрывать – таíти, покривáти.
Сокрытіе – тáювання, утаéння.
Солдат – воя́к, салдáт, жовнíр.
Солидный – статéчний, статéцький; валéжний.
Соломенная мата – солóм'яна мáтка.
Соль – сіль.
Сомкнутая часть – злýчена, звéдена части́на.
Сомнительность – непéвність.
Сомнительный,-о – непéвний,-о; сумнíвний,-о.
Сомнѣваться – сумнівáтися, сумни́тися, вагáтися, зневіря́тися.
Сомнѣніе – сýмнів, непéвність, зневíра.
Соображать – вáжити, міркувáти, обрахóвувати, змíркóвувати.
Соображеніе – міркувáння, зміркувáння.
Сообразительность – спри́тність, обáчність, увáжливість.
Сообразность – згíдність, відповíдність.
Сообразный – згóдний, згíдний, відповíдний, подíбний.
Сообразоваться – стосувáтися, принатуря́тися.
Сообща – гуртóм, спíльне.
Сообщать – 1) уділя́ти, надавáти, надáти; 2) повідомля́ти, повідоми́ти; 3) злучáти, зполучáти.
Сообщеніе – 1) уділéння; 2) повідóмлення; 3) злýчення, сполýчення.
Сообщительный – сполучáючий.
Сооружать – споруджáти, спорýдити, будувáти.
Сооруженіе – 1) будувáння, збудувáння; 2) будóва, спорýдження.
Соотвѣтственность – відповíдність.
Соотвѣтственный,-о – відповíдний, відповíдно, згíдно.
Соотвѣтствовать – від(од)повідáти.
Соотношеніе – взаéмини, віднóшення.
Соперничество – супéрництво.
Сопка – сóпка, сопýха, горíла моги́ла.
Соприкасаться – торкáтися, дотикáтися, стикáтися.
Соприкосновеніе – дотикáння, доткнéння, стик.
Соприкосновенный – прилéглий, сумéжний, дотикáльний,
Сопровождать – супровóдити.
Сопровожденіе – сýпровід, прóвід.
Сопротивленіе – противéнство, óпір.
Сопротивляться – супротивля́тися, змагáтися, опирáтися, опинáтися.
Сопрягать – спрягáти, злучáти.
Соразмѣрность – помíрність.
Соразмѣрный,-о – помíрний,-о, сорозмíрний,-о.
Сорванец – зайди́-головá, шибáй-голова, пали́вода, отчáй-душá, урви́-головá.
Соревнованіе – супéрництво.
Соревновать – на перебíй, на вперевáги (*робити що-небудь*).
Сортировать – сортувáти, добірáти, розбірáти.
Сортировка – сортувáння, рóзбір.

Сорт – сорт, ро́збір; ґату́нок.
Сосна – со́сна.
Сосок – пи́птик.
Сосредотачивать – гуртува́ти, згуртува́ти, згрома́дити, з'осере́дити.
Сосредоточеніе огня – з'осере́дження вогню́.
Составлять – склада́ти, уклада́ти, скла́сти; тага́нити (*мушкети*).
Составлять соображенія – склада́ти гадки́, міркува́ння.
Составной – складни́й, розкладни́й, скла-до́вий.
Состав – скла́д.
Состояніе – 1) стан; 2) си́ла, змо́га.
Состояться – ста́тися, счини́тися.
Состязаніе – спірка.
Состязательный – спірний.
Сосуд – по́суд, начи́ння, посу́дина.
Сосѣдній – сусідній, суме́жний.
Сотенный – со́те́нний, со́тний.
Сохраненіе – хоро́нення, захо́вання.
Сохранность – цілість.
Сохранять, сохранить,-ся – берегти́, хорони́ти, зберегти́,-ся.
Сочетаніе – сполу́чення, злу́чення.
Сочлененіе – сустав.
Сочувствіе – спочуття́, співчуття́.
Сошник – леміш.
Союзник – сою́зник, спільник.
Союз – сою́з, спілка, зв'язо́к.
Спаденіе, спад – спад, спа́док.
Спайка – пая́ння, лют, злютова́ння.
Спалзывать – зла́зити, зповза́ти, зповзти́.
Спасать – рятува́ти, визволя́ти, одвола́ти.
Спасеніе – рятунок, порятунок.
Спасибо – спаси́бі, дякую.
Сперва – спе́ршу, попере́д.
Спертый – сти́снутий.
Спертый воздух – тяжки́й, важки́й дух, заду́ха.
Спеціалист – спеціали́ста; мисте́ць, фахове́ць.
Спина – спи́на, хребе́т.
Спиральный – спіра́льний, ґвинтува́тий.
Список – спи́сок, рее́стр.
Спица – 1) шпи́ця; 2) прут, дрот.
Спичка – шпи́чка; сірни́к.
Сплавной – сплавни́й.
Сплачивать – з'єдиня́ти, злуча́ти.
Сплетать – спліта́ти.
Сплошной – суцільний, позплічний; одномастний.
Сплошь – ря́дом, су́спіль.
Сплющивать – плю́щити, сплю́снути, сплеска́ти.

Сподручный,-о – похватни́й, поплічний, зручно, на́руч.
Спокойный – спокійний, супокійний.
Сполох – споло́х, ґвалт.
Сполошить – споло́хати.
Спорить – спо́рити,-ся, змага́ти,-ся.
Спор – спір, супере́чка.
Способность – зда́тність, доте́пність, здібність, хист.
Способный – 1) зда́тний, здібний, хистки́й; 2) спосо́бний, прида́тний.
Способствовать – помага́ти, спомага́ти.
Способ – спо́сіб, по́бит, кшталт.
Справедливость – справедли́вість, правди́вість.
Справедливый – справедли́вий, правди́вий, вірний, пе́вний.
Справка – спра́вка, ро́звідка.
Спрашивать – пита́тися, спита́ти, запита́ти, домага́тися.
Спрос – спит, спи́ток, попита́ння, по́пит.
Спрятать,-ся – хова́ти, захова́ти,-ся.
Спускать,-ся – спуска́ти, спусти́ти,-ся; здаватися (*на кого*).
Спусковой – спускови́й.
Спусковой механизм – спуско́ви́й механі́зм.
Спусковой рычаг – спуско́ви́й двигун.
Спусковой крючок – соба́чка, цінґель.
Спуск – спуск.
Спустя – опісля́, зго́дом.
Спѣх – спіх, по́спіх.
Спѣшивать – спішуватися.
Спѣшенный – спішений.
Спѣшить – спіши́ти, поспіша́ти,-ся.
Спѣшно – спішно, по́хватком.
Сравненіе – рівня́ння, порівня́ння.
Сравнивать – рівня́ти, прирівня́ти, порівня́ти.
Сравнительный – порівнюючий.
Сражать – збива́ти, побива́ти, зби́ти, повали́ти.
Сражаться – би́тися, стя́тися.
Сраженіе – бата́лія, бій, би́тва, поти́чка, ва́лка.
Сразу – одра́зу, з ма́ху, ра́птом.
Среда – осере́док, сере́дина.
Средина – сере́дина.
Среди – сере́д, посере́д, поміж.
Средоточіе – осере́док.
Средство – за́сіб, за́соб, спромо́га, мо́жність, снага́; ярми́с, знаря́ддя.
Средства пораженія – за́соби пора́жки.
Срисовывать – спи́сувати, змалюва́ти, змальо́вувати.
Срок – строк, ре́чень, рече́нець, те́рмін.
Срочный – строкови́й, терміно́вий.

Срубать – зру́бувати, стина́ти, зітну́ти.
Сруб – зруб, (*в будові для зв'язку*) о́щеп, (*в колодязі*) ця́мрина, (*нижче земної поверхні*) по́кліть.
Срывать, срыть – ско́пувати, скопа́ти, зри́ти.
Срываться – зрива́тися, обрива́тися.
Срѣзать – зріза́ти, стина́ти, зітну́ти.
Срѣзок – зрі́зок.
Срѣз – зрі́зування; зрі́зок, перері́з.
Ссадина – садно́.
Ссуда – пози́ка, пози́чка.
Ссудный – позичко́вий.
Ссылка – зси́лка.
Ставать, стать – 1) става́ти, ста́ти; 2) почина́ти, става́ти, захо́дитися; 3) спиня́тися, зупиня́тися.
Ставень – віко́нниця.
Ставить – 1) ста́вити, станови́ти; 2) вважа́ти.
Ставка – Наме́т, (*отаманський*) Кіш.
Стадо – ста́до, (*коней*) табу́н, (*кобил з огирем*) кося́к, (*овець*) ота́ра, вата́га.
Сталь – сталь, (*м'яка*) кри́ця, (*загартована, дуже тверда*) дуле́вина.
Стальной – стале́вий.
Стамезка – долотце́.
Станица – курі́нь.
Становиться, стать – 1) става́ти, ста́ти; 2) становитися, зупини́тися; 3) роби́тися.
С. лучше – кра́щати, лі́пшати.
С. хуже – гі́ршати.
С. глубже – гли́бшати.
Становище – стан, стано́вище, стано́висько, кіш, та́бор.
Станок – стано́к, верста́т, верста́к, стелю́г.
Станція – ста́нція.
Стараніе – стара́ння, дбання́.
Старательный – дбайли́вий, пи́льний, упа́дливий.
Старательность – стара́нність, пи́льність, дба́лість.
Стараться – стара́тися, дба́ти, піклува́тися.
Старина – старина́, старови́на́, давни́на́.
Старинный – стародáвній, старови́нний.
Старожил – старожи́тель.
Староста – староста.
Церковный ст. – ти́тарь.
Старшій сторожевого поста – старши́й сторожово́го беке́ту, ча́ти.
Старшина – старшина́, старши́й.
Старшинство – старши́нство́.
Статный – ставни́й, поставни́й, огрядни́й, станови́тий.
Статочный – можли́вий.
Статскій – шта́тський, ці́вільний.
Стать в ружье – ста́ти до збро́ї.
Стать на якорь – об'я́коритися.
Статья – стаття́, артику́л.
Ствол – 1) сто́вбур, ці́вка; 2) ствіл, ру́ля, ці́вка (*у рушниці*).
Ствольная накладка – надло́же.
Створ – ствір.
Стебель – стебло́.
Стебельный – стебло́вий.
Стекло – скло, шкло.
Стекловидный – стекли́стий.
Стекляный – скляни́й, шкляни́й.
Стелажи – рештова́ння.
Стелька – у́стілка.
Стемнѣть – стемні́ти, приме́ркнути.
Степень – 1) ступі́нь, щабе́ль; 2) клас, стан, ра́нґа.
Степной – степови́й.
Степь – степ.
Стеречь – стерегти́, берегти́.
Стержень – 1) сто́вбур; 2) стри́жень (*в чиряку*); 3) рі́чище; 4) штаба.
Стеченіе – 1) стіка́ння; 2) сплив, су́тич; сто́впище, на́товп.
Стиль – стиль, штиль, штиб.
Стирать – 1) стира́ти, витира́ти; 2) пра́ти, ви́прати.
Стирка – прання́, (*в холодній воді*) сухопі́р.
Стискиваніе – ти́скання, сти́скування.
Стискивать – сти́скувати, стиска́ти, сти́снути.
Стог – сті́г, стіжо́к.
Стой – сті́й.
Стойка – 1) стоя́ння, сті́йка; 2) стовп, соха́ (*що підпірає стелю*).
Стойкій,-о – сті́йкий,-о, непохи́тний,-о.
Стойкость – сті́йкість, непохи́тність.
Стойло – сті́йло, стано́к.
Стоимость – ва́ртість, кошто́вність, ціна.
Стоймя – сті́йма, стойма́.
Стоить – коштува́ти, сто́їти.
Сток – 1) (*у водяного млина*) лотоки́, (*у будови*) ри́нва; 2) спад.
Столбовой – стовпови́й.
Ст. дорога – верстови́й шлях.
Столб – стовб, стовп, (*для підпори*) со́ха́, присо́ха.
Столица – столи́ця.
Столкнове́ніе – сути́ка, сути́чка, поти́чка.
Столовая – їда́льня.
Столовый – 1) столе́шний; 2) харчо́вий.
Столпленіе – сто́впище, на́товп.
Столярный – столя́рський.
Столяр – сто́ляр.
Стора – заві́са.
Сторожевой – сторожови́й, вартови́й.
Сторожевой отря́д – сторожови́й загін.
Сторожевое охраненіе – сторожова́ охоро́на.

Сторожевой пост – сторóжова чáта, стий бекéт.
Сторожить – сторожи́ти, вартувáти.
Сторожка – сторóжка, калавýрня.
Сторожкій – сторожки́й і *див.* **Осторожний**.
Сторож – стóрож, вартівни́к.
Сторона – 1) сторонá, бік, бéрег;
В сторонѣ – пóсторонь, óдсторонь, на ýзбіч, по обóчі.
В противоположную сторону – навпаки́; 2) край, краíна.
Сторониться – бокувáти, цурáтися, усувáтися, ухилятися.
Сторонник – прихи́льник, прибíчник.
Сторонній – сторóнній, бокови́й.
Стоянка – постíй, постоя́нка, станóвисько.
Стоять – стоя́ти, стáти.
Стоять на часах – вартувáти, чатувáти.
Стоять вольно – стоя́ти вíльно.
Стоячій – стоя́чий.
Страданіе – страждáння, стрáда.
Стража – стóрóжа, вáрта.
Страна – сторонá, край, краíна.
Страница – сторíнка.
Страстный – рéвний, жагýчий, при́страстний.
Страсть – 1) мýка, страждáння; 2) жадáння, жагóта, страсть; 3) страх, жах; 4) дýже, нáдто, страшéнно.
Стратегическій ключ – стратеґíчний ключ.
Страх – страх, óстрах, ляк, жах, страхотá, переполох.
Страх – дýже, страшéнно.
Страшить, устрашиться – страхáти,-ся, лякáти,-ся, жахáти,-ся, страши́ти,-ся.
Страшно – стрáшно, бóязко; страшéнно.
Страшный – страшни́й, страшéнний.
Стремглав – стрíмголóв, прóжóгом, ми́ттю.
Стремешка – штри́пка.
Стремительнó – прожóгом, ми́ттю.
Стремительная атака – прудкá, навáльна, валкá атáка.
Стремительний – валки́й, навáльний.
Стремиться – 1) ли́нути; 2) змагáтися, намагáтися, прямувáти, поривáтися.
Стремленіе – змагáння, поривáння, прямувáння, (*вперед*) розгóн, намагáння.
Стремнина – крýча, стромá, стромови́на, ýрвище.
Стремнистый – крути́й, ýрви́стий.
Стремѣть – стирчáти.
Стремя – стрéмень, стрéмéно.
Стремянка – 1) ступáнка; 2) схóдня, драби́нка.
Стременный – стременни́й.
С. ремень – пýплиця, пíслище.

Стреноживать – тренóжити, потренóжити.
Стричь – стри́гти.
Строгательный – стружни́й.
Строгать – стругáти, застругáти.
Строгій – стрóгий, гóстрий.
Строгость – стрóгість.
Строевой – 1) будовáльний, будівéльний; 2) шерегови́й, строєви́й.
Строеніе – 1) будувáння; 2) будóва, буди́нок, будовáння, будівля.
Строй – 1) стрíй, шик, (*в шерегу*) лáва, (*в три лáви*) батóва, (*в гострий трьохкутник*) трія́нгула, (*в кольонах*) сакмá; 2) (*в музиці*) лад.
Стройно – згóдно, стрýнко, (*в музиці*) злáйно.
Стройность – стрýнкість, (*в музиці*) лад, зграйність.
Стройный – стрýнки́й, ставни́й, стрімки́й.
Строитель – будовни́чий, будовни́к.
Строительство – будовни́цтво.
Строить,-ся – 1) будувáти, стрóíти, стáвити, мурувáти; 2) (*струменти*) ладнувáти, настрóювати; 3) стрóíти, шикувáти, шерегувáти, ви́строíти, вшикувáти,-ся.
Строка – стрíчка, рядóк.
Стропилина – крóква, (*на розі*) нарíжник, (*під стелею*) ощéпини, ключи́ни.
Стропилить – стáвити крóкви.
Стропильный – крокíвни́й.
Строптивый – суперéкуватий, сварки́й.
Струг – байдáк.
Стружки – 1) стругáння; 2) стрýжка, острýжка.
Струить – точи́тися, дзю́рити,-ся.
Струна – струнá.
Струсить – злякáтися, вжахнýтися.
Струя – струя́, стрýмень, струмóк.
Стрѣла – стрілá, стрíлка.
Стрѣлковий – стрілéцький, стрільцéвий.
Стрѣлковая ступень – стрілéцька ступни́ця.
Стрѣлковая цѣпь – розстрíльна, стрілéцький цеп.
Стрѣлок – стрілéць, (*влучний*) цілéць.
Стрѣльба навѣсная – стрільбá зви́сла.
Стрѣльба прицѣльная – стрільбá прицíльна.
Стрѣльба – стріля́ння, стрільбá і *див.* **Пальбá**.
Стрѣльбище – стрíльбище.
Стрѣльбищный – стрільбóвий.
Стрѣльчатый – стрілкувáтий.
Стрѣляніе – стріля́ння.
Стрѣлять – стріля́ти, пали́ти, стрéльнýти, ви́палити.
Стужа – хóлод, холоднéча.
Стукать – стýкати, грю́кати, стýкнути.
Стук – стук, стýкот.

Стул – сту́лець, стіле́ць, дзи́ґлик.
Ступать – ступа́ти, ступи́ти.
Ступень – ступі́нь, щабе́ль.
Ступеньки – хо́ди, схо́ди.
Ступица – ма́точина, ступи́ця.
Стучать – сту́кати, грю́кати.
Стычка – поти́чка, колотне́ча.
Стѣна – стіна́, (*кам'яна*) мур.
Стѣнной – стінни́й.
Стѣнобитный – муроломний.
С. орудіе – тара́н.
Стѣсненіє – стис, сти́ск, у́тиск.
Стѣснительный – утиска́ючий, тісни́й.
Стѣснять – 1) тісни́ти, стиска́ти; 2) тісни́ти, утісня́ти.
Стягивать – стяга́ти, стягти́.
Стяжать – набува́ти, дба́ти.
Суббота – субо́та.
Сугроб – заме́т, (*великий*) кучугу́ра.
Судебный – судо́ви́й, су́дний.
Судебный слѣдователь – судо́ви́й слі́дчий.
Судейській – судови́й, суді́йський.
Судно – судно́, барка́с, байда́к, дуб, ча́йка, ґале́ра, корабе́ль.
Судопроизводство – судочи́нство, спра́ва судо́ва.
Судоходный – судохо́дний, сплавни́й.
Суд – суд, спра́ва.
Верховный с. – ґенера́льний суд.
Судьба – до́ля, тала́н.
Судья – судця́, суде́ць.
Суевѣріе – суєві́рря, суєві́рство, забобо́нність.
Суевѣрный – суєві́рний, забобо́нний.
Суета – 1) ма́рність, марно́та, суєта́; 2) метушня́, шамотня́, шарва́рок.
С'уживать – у́зити, пову́зити.
Сукно – сукно, (*червоне*) карма́зин, (*біле*) габа́, (*англійське*) сає́та.
Сума, сумка – то́рба, торбина, (*на тютюн*) гама́н, (*на овес*) ша́нька, (*для патронів*) ладівни́ця.
С. переметная – бе́сага, са́ква, сакви́.
Сумерки – смерк, смерка́ння.
Сумма – сума́, кошт.
Суматоха – метушня́, гарми́дер.
Сумрак – су́тінок, сме́ркань, мря́ка, мо́рок, те́мрява.
Сумрачный – хму́рий, хму́рний, похму́рний, те́мрявий.
Сундук – скри́ня.
Супесок – су́пісок, піщани́ця, пісковина.
Супещаный – су́піскуватий.
Супонь – супо́ня.
Супостат – во́рог, супроти́вник.
Супруга – супру́га, дружи́на, жі́нка.
Суп – суп, ю́шка.
Суровость – суво́рість.
Суровый – суво́рий.
Сурьма – су́рьма.
Сутки – су́тки, доба́.
Сутолока – гарми́дер, безла́ддя, бігани́на.
Суточный – суткови́й, добови́й.
Суть – істо́та, суть, суття́.
Суходол – сухо́діл.
Сухой – сухи́й.
Сухопутная крѣпость – сухопу́тна кріпость, форте́ця.
Сухопутныя и морскія войска – сухозе́мне й морське ві́йсько.
Суша – суході́л.
Существенный – істо́тний, і́стний.
Существо – істо́та.
Существовать – існува́ти, животі́ти.
Сущность – і́стность, суття́, суть, ста́тність.
Сфера дѣйствительна ружейнаго огня – сфе́ра, о́бсяг ді́йсного мушке́тного вогню́.
Сфера дальняго огня – сфе́ра, о́бсяг дале́кого вогню́.
Сферическій – сфері́чний; опу́клий, куля́стий.
Сформировать,-ся – зформува́ти,-ся.
Схватка – поти́чка, бі́йка, герць, сути́чка.
Схватываться – 1) хвата́ти, схопи́ти; 2) стина́ти,-ся, счепи́ти,-ся.
Схематическій план – схемати́чний плян.
Сходить – схо́дити, зіхо́дити, одійти́; зійти́.
Сходи́ться – схо́дитися, грома́дитися.
Сходня – схо́дні.
Сходственный – відпові́дний, схо́жий, поді́бний.
Сходство – схо́жість, поді́бність, подо́ба.
Сходствовать – похо́дити, подо́битися.
Сход – схід.
Счерчивать – зпи́сувати, списа́ти, зрисува́ти.
Счетный – полі́чений, злі́чений, зрахо́ваний; рахунко́вий.
Счет – лік, лі́чба, раху́нок, раху́ба.
Счеты – що́ти, рахівни́ця.
Считать – лічи́ти, рахува́ти, злічи́ти, обрахува́ти.
Считаться – рахува́тися.
Счищать – зчища́ти, зчи́стити.
Сшибать – зби́ти, збива́ти, звали́ти.
С'емка – здійма́ння; зни́мок, зні́мок.
С'емщик – знима́ч.
С'умѣть – з'уміти.
С'ѣзд – з'їзд; на́їзд.
Сыпучесть – си́пкість.
Сыпучій – сипки́й, сівки́й.
С. тѣло – сипе́ць.

Сырой – во́хкий, мо́крий, вільго́тний; сирови́й.
Сырость – во́хкість, во́гкість.
Сырье – сире́ць.
Сытный – ситни́й, тревни́й.
Ситость – си́тність.
Сѣверное сіяніе – ока́зія.
Сѣверный – сі́верний, півні́чний, (*про вітер*) горови́й, горі́шній.
Сѣверо-восточный, западний – півні́чно-схі́дний, за́хідний.
Сѣвер – сі́вер, пі́вніч.
Сѣданіе – сіда́ння.
Сѣделка – черѐзсіде́льник.
Сѣдлать – сідла́ти, кульба́чити, осідла́ти, окульба́чити.
Сѣдлистый – линкува́тий.
Сѣдло – сідло́, кульба́ка.
Без сѣдла – о́хляп.
Сѣдловина – сідло́, сідлови́на, (*на горі*) вло-го́вина.
Сѣни – сі́ни.
Сѣно – сі́но.
Сѣновал – сінни́к.
Сѣнокос – сіноκі́с, сіно́жа́ть.
Сѣнь – 1) ті́нь, холодо́к; 2) наме́т, шатро́; 3) оборо́на.
Сѣра – сі́рка.
Сѣрнистый – сірча́тий.
Сѣрмяга – сірмя́га, сіря́к.
Сѣрнистий, сѣрний – сірча́ний; сірча́стий, сірчи́стий
Сѣрый – сі́рий, ша́рий.
Сѣть – сі́ть, сі́тка.
Сѣча – сі́чка.
Сѣча – сі́ча, сі́чня, бата́лія.
Сѣченіе – пе́ресіч, пере́сік, пере́ти́н, пере́різ.
Сѣчевой – січови́й.
Сѣчка – сі́чка, рі́зка.
Сѣчь,-ся – сі́кти,-ся, руба́ти,-ся.
Сѣчь запорожская – сі́ча, сі́ч, (*член сѣчи*) січови́к.
Сюда – сюди́, сюдо́ю.
Сюрма – сю́рма.
Сюртук – серту́к, сурду́т.

Т

Табак – тютю́н, таба́к, (*міцний*) баку́н, (*в листках*) папу́шний, (*для нюхання*) таба́ка, каба́ка.
Табель – табли́ця, та́бель,-я.
Табель постам – табеля беке́тів.
Таблица – табли́ця.
Таблица стрѣльбы – табли́ця стрільби́.
Табурет – сті́льчик, табуре́т.
Тавро – *див.* **Клеймо**.
Таган – трено́г, таґа́н.
Тайком – по́тай, по́тайці, тайкома́, ни́шком.
Тайна – та́йна, та́йність, таємни́ця.
Тайник – тайни́к, схо́ванка, кри́ївка.
Тайно – тає́мно і *див.* **Тайком**.
Таинственный – тає́мний, потає́мний, таємни́чий.
Тайный – та́йний, потайни́й, потає́мний.
Таить,-ся – таі́ти,-ся, кри́ти,-ся, хова́ти,-ся.
Также – та́кож, теж, тож.
Такса – та́кса, та́кція.
Тактика – та́ктика.
Тактическое положеніе – такти́чне поло́ження.
Тактическое условіе – такти́чна умо́ва.
Такт – такт, лад.
Талант – тала́н, кебе́та, хист.
Талер – та́ляр.
Талія – стан.
Тальник – білота́л, ше́люг.
Таможенная пошлина – ми́то.
Таможенный – тамо́женний, ми́тний.
Таможня – тамо́жня, ми́тниця, кордо́н.
Танец – та́нець, тано́к.
Танцовать – танцюва́ти.
Танцор – танцю́ра, танцюри́ста.
Таран – муроло́м, тара́н.
Тарелка – тарі́лка, (*глибо́ка*) полу́мисок.
Таскать,-ся – тяга́ти,-ся, волочи́ти,-ся.
Татаре – тата́ри.
Татарскій – тата́рський.
Тащить,-ся – тягти́,-ся, волокти́,-ся, ви́тягти.
Таять – та́нути, роста́нути.
Твердить – тверди́ти, повторя́ти, торо́чити.
Твердость – тве́рдість, тверда́та,
Твердый – 1) тверди́й, міцни́й; 2) непохи́тний, незмі́нний.
Твердѣть – тве́рднути, тверді́ти, тверді́шати.
Творить – твори́ти, чини́ти, роби́ти, ді́яти.
Творческій – тво́рчий.
Творчество – тво́рчість.
Театр войни – теа́тр війни́.
Театр – теа́тер, теа́тр.
Текст – те́кст.
Текучій – теку́чий; бігу́чий, біжу́чий.
Телѣга – пово́зка, віз, ма́жа.
Темляк – ки́тиця.
Темнота – темно́та, те́мність.
Темный – те́мний, тмя́ний.
Темнѣть – темні́ти, ме́ркнути.
Темперамент – вда́ча, темпара́мент.
Теперь – тепе́р, тепе́ра.
Тепло – тепло́.
Тепломѣр – тепломі́р.

Теплота – тепло́, теплота́.
Тереть,-ся – те́рти,-ся, (*щоб вичистить*) шарува́ти, (*залізом то-що*) шмугля́ти, шмо́ргати.
Терка – те́ртка, тре́чка, те́рка.
Терновище, терновник – те́рни́к, терни́на.
Терн – те́рн, те́рен.
Терпентин – терпенти́на.
Терпимость – терпи́мість.
Терпкость – те́рпкість,
Терпѣливость – терпели́вість, терпли́вість.
Терпѣливый – терпели́вий, терпля́чий, терпу́чий.
Терпѣніе – терпі́ння, терпля́чка.
Терять – теря́ти, губи́ти, тра́тити, стра́чувати.
  Терять время – га́яти, тра́тити час, вакува́ти, марнува́ти час.
  Терять сознаніе – чмані́ти.
  Терять состояніе – ни́щитися.
Тесать – теса́ти.
Тесемка – тасьо́мка, стрі́чка, поворо́зка.
Тес – тес, шальо́вка, тесни́ця.
Тесьма – тасьма́, тясма́.
Тетива – тетива́, тятива́.
Тетрадь – тетра́дь,-я, зши́ток.
Техника – те́хника.
Техническій – техні́чний.
Теченіе – 1) те́ча, течія́, біг, водоте́ча; 2) про́тяг, про́довж.
Течь – 1) текти́, бі́гти, ли́тися, точи́тися; 2) протіка́ти, протекти́.
Течь – те́ча, прото́чина.
Тина – два́нь, твано́ка, на́мул.
Тинистый – багни́стий, мулки́й.
Типографія – друка́рня, тиска́рня.
Типографскій – друка́рський.
Тиранить – мордува́ти, души́ти.
Тисканіе – ти́ска́ння.
Тиски – ле́щата, дави́ло, ще́мки, кліщі́.
Титул – титу́л, ти́тло.
Тиф – ти́ф, ти́фус.
Тихнуть – ти́хнути стиха́ти, затиха́ти.
Тихо – ти́хо, потихе́ньку, сти́ха, пово́лі.
Тихомолком – сти́ха, тихце́м, ти́шко́м.
Тише – ти́хше, тихі́ще.
Тишина – тишина́, ти́ша, ти́хість.
Ткань – ткани́на.
Товарищескій – товари́ський.
Товарищество – товари́ство.
Товарищ – това́риш.
Товар – това́р, крам.
Тождественный – іденти́чний, тото́жний.
Тождество – іденти́чність, тожса́мість, тото́жність.
Токарная – тока́рня.
Токарь – то́карь.
Ток – 1) поті́к; 2) тік, ток; 3) про́тяг (*воздуху*), течія́.
Толкать,-ся – пха́ти,-ся, штовха́ти,-ся, товка́ти,-ся.
Толкованіе – товма́чення, тлума́чення.
Толковать – тлума́чити, товма́чити, вияснят́и.
Толковый – 1) вия́снюючий; 2) тямки́й, тяму́чий.
Толкотня – то́вча, на́товп, товкотня́.
Толк – 1) толк, тя́ма, глузд; 2) по́голос, погові́р.
Толпа – товпа́, сто́впище, тиск, ю́рба́, ю́рма́, ку́па.
Толстый – товсти́й.
Толчок – товчо́к.
Толща – то́вща, ски́ба, товщи́на́.
Толщина – то́вща, товщина́, товщиня́.
Толщиною – завто́вшки́.
Только – ті́лько, ті́льки.
Томительный – томли́вий, нудли́вий, нудни́й.
Томиться – томи́тися, нуди́ти,-ся, нудьгува́ти.
Тонить – тони́ти, тончи́ти.
Тонкость – тонкота́.
Тонкій,-о – грузьки́й,-о.
Топкость – гру́зкість, грузо́та.
Топливо – то́пливо, па́ливо.
Топорище – топори́ще, топори́сько.
Топор – соки́ра, топо́р.
Топот – ту́пання, тупоті́ння, топотня́.
Топтаніе – топта́ння, топцюва́ння.
Топтать,-ся – топта́ти,-ся, топцюва́ти,-ся.
Топь – багно́, багни́на, драгови́на, моча́ра.
Торба – ша́нька.
Торговля – торг, торгі́вля.
Торг – торг, ри́нок, торго́виця.
Торжество – торжество́, урочи́стість, вели́чність.
Торжественный – торже́ственний, урочи́стий, пи́шний.
Тормазить – гальмува́ти.
Тормаз – га́льма, гальмо́.
Торная дорога – би́тий шлях, би́та доро́га.
Торопить – гали́ти, ско́ри́ти.
Торопить,-ся – ско́рити,-ся, спіши́ти, хапа́тися.
Торопливость – спіх, по́спіх, ха́пання, скваплі́вість.
Торопливий – спішли́вий, поспі́шний, скороспі́шний.
Торс – ту́лу́б, торс.
Торф – торф, болотни́на.
Торфяной – торфо́вий, торфя́ний.

Торчать – сторча́ти, стирча́ти, стремі́ти.
Торчком – то́рчма́, сторч, на́встир.
Тотчас – за́раз.
Точило – точи́ло, гостри́ло.
Точильный камень – брус.
Точить – 1)точи́ти, ви́точти; 2) точи́ти,-ся, вилива́ти,-ся.
Точка – 1) точі́ння, гострі́ння; 2) то́чка, кра́пка.
Ставить точки – точкува́ти.
Точно – 1) спра́вді, ді́йсно, са́ме, істо́тно, достоме́нно; 2) спра́вно, докла́дно, пе́вно; 3) мов, немо́в, на́че, нена́че, бу́цім.
Точность – докла́днсть, спра́вність, то́чність.
Точный – 1) спра́вжній, ді́сний, то́чний, істо́тний; 2) спра́вний; 3) одна́ковий, поді́бний, пе́вний.
Трава – трава́.
Траверс – засло́н, тра́верс.
Травить – 1) трави́ти, випаса́ти, толо́чити; 2) цькува́ти, зацькува́ти, під'ю́жувати.
Трактовать – трактува́ти.
Тракт – тракт, би́тий, вели́кий шлях, гости́нець.
Трамбовать – убива́ти, уто́рувати, бу́ти́ти.
Трамбовка – до́вбня, то́лок.
Транспарант – ра́штра.
Транспортир – кутомі́р.
Транспорт – обо́з, ва́лка, тра́нспорт.
Траншейное орудіе – око́пна гарма́та.
Траншея – окі́п, транше́я.
Трап – схо́ди.
Трата – тра́та, стра́та, (*по дурному*) марнотра́тство, марнотра́та.
Тратить – тра́тити, витрача́ти, зтра́тити.
Траур – жало́ба.
Траэкторія – траекто́рія.
Требованіе – вимога́ння, домага́ння, вимо́га.
Требовать – 1) вимага́ти, тре́бувати, (*судом*) допомина́тися; намага́тися, пра́вити; потребува́ти.
Требовательная вѣдомость – вимого́ва, потребо́ва відо́мість.
Тревога – триво́га, тріво́га, по́рух, споло́х, ґвалт.
Ударить, забить тревогу – вда́рити на споло́х, на ґвалт.
Тревоженіе – турбування, поло́хання.
Тревожить – тріво́жити, турбува́ти, поруха́ти, бенте́жити.
Тревожный – неспокі́йний, турбо́тний, баламу́тний, ґвалто́вний.
Трегранный – трьохбоко́вий, трибо́чний, трьохсті́нний, триґра́нний.
Трезво – твере́зо.
Трензель – тре́нзель, тре́нзля.
Треніе – те́ртя.
Треног – трені́г.
Треножить – трено́жити.
Треножник – трино́г, трині́жок, таґа́н.
Трепать – тріпа́ти, ша́рпати, то́ргати.
Трепет – тре́пет, тремті́ння.
Трепетать – трепоті́ти, тремті́ти.
Трепетный – тремтя́чий, тремтю́чий.
Трескать,-ся – трі́скати,-ся, ло́пати,-ся, ре́пати,-ся, трі́снути,-ся, розсі́сти,-ся.
Трескотня – трі́скотня́.
Треск – трі́ск, труск; луск, хруск.
Треснуть – трі́снути, ге́пнути.
Треть – треть, трети́на.
Третьягоднишній – поза́торі́шній.
Треугольник – треуго́льник, трику́тник, трьохку́тник.
Треугольный – трику́тний, трьохку́тний.
Трехгранный – трьохру́бовий, трьохсті́нний, трьохґра́нний.
Трещать – трі́ща́ти, трі́скоті́ти, хру́пати.
Трещина – трі́щина, розко́лина, шпа́ра.
Тридневный – трьохде́нний.
Трижды – три́чі.
Трогать – 1) займа́ти, чіпа́ти, торка́ти, зачепи́ти; 2) поруша́ти, зворуша́ти, зру́шити.
Тройка – (*коней*) тро́йка.
Тройной – трійни́й, тройча́тий, тро́їстий.
Тронуть,-ся – спричи́нити,-ся, зрухну́тися, збожево́літи і *див.* **Трогать**.
Тропа – сте́жка, пути́вець.
Тропик – зворо́тник.
Тросак – шип (*підкови*).
Тростник – очере́т, коми́ш, тро́ст.
Тротуар – пішохо́д, тротуа́р.
Труба – труба́, сурма́; дима́рь.
Труба дымовая – дима́рь.
Труба пожарная – смок.
Т. зрительная – підзо́рна.
Трубач – труба́ч, сурма́ч.
Трубить – труби́ти, сурми́ти.
Трубка – тру́бка, ру́рка.
Трубка курительная – лю́лька.
Трубный – тру́бний; комино́вий, дима́рний.
Трудиться – труди́тися, працюва́ти.
Трудно – тру́дно, ва́жко, тя́жко, скру́тно.
Трудность – тру́дність, трудна́ція.
Трудный – трудни́й, тяжки́й.
Трудолюбивый – труда́щий, робу́чий, працьови́тий.
Трудолюбіе – працьови́тість.
Труд – труд, пра́ця.
Труп – труп.
Трусить – страха́тися, боя́тися, тру́сити.
Трусливость – трусли́вість, полохли́вість.
Трусливый – трусли́вий, полохли́вий.

Трус – трус, страху́н, страхополох.
Трут – гу́бка.
Труха – труха́, по́терть.
Трухнуть – трухні́ти, трухля́віти.
Тряпка – ганчі́рка, шмати́на.
Трясина – трясо́вина, драгови́на, прогно́їна, цмокови́на.
Тряска – трясі́ння.
Тряскій,-о – труськи́й, тру́сько.
Трясти,-ся – трясти́,-ся, труси́ти,-ся.
Тугой,-о – тугі́й,-о, цупки́й,-о.
Туземец – тубо́лець, тубі́лець.
Туземный – тубо́льний, тубі́льний, краєви́й.
Туловище – ту́луб, туло́вище.
Тулуп – кожу́х, (*критий*) байбара́к.
Туманиться – тума́нитися, тумані́ти, хмарні́ти.
Туманный – тума́нний, мря́чний.
Туман – тума́н, (*густий, з дрібним дощиком*) мря́ка.
Тумба – підста́вка, (*біля пішоходу, при дорозі*) сто́впчик, ту́мба.
Тундра – моча́р, моча́рі.
Тупик – тупа́к.
Стать в тупик – очмарі́ти, остовпі́ти.
Турецкій – туре́цький, ту́рський.
Турок – ту́рок, ту́рчин.
Турція – Туре́щина.
Тусклый – тмя́нний, нея́сний.
Тухлость – ту́хлість.
Тухлый – ту́хлий, проту́хлий.
Туча – 1) хма́ра; 2) хма́ра, ту́ча, си́ла, тиск.
Покрываться тучами – хма́ритися, похма́ритися, нахма́рити,-ся.
Тучевой – хма́рний, ту́чний.
Тушить – гаси́ти, туши́ти.
Тушь – туш.
Тщательность – стара́нність, пи́льність, рете́льність.
Тщательный,-о – стара́нний, пи́льний, рете́льний,-о.
Тщедушный – малоси́лий, кволий.
Тщеславный – гонори́стий, бундю́чний, чванли́вий.
Тщетный,-о – ма́рний,-о, даре́мний, дарма́, даре́мне.
Тыл – тил, зад.
С тылу – з-за́ду, з ти́лу.
Обратить тыл – навті́ки, навтікача́ ки́нутись, поти́лицю показа́ти.
Тыльный траверс – тилови́й засло́н.
Тыльний – за́дній, тилови́й, ти́льний.
Тын – частокі́л, вірря́, тин.
Тычина – тичи́на, ти́чка.
Тычком дернина – дерни́на впо́перек.
Тьма – 1) тьма́, темно́та, те́мрява; 2) тьма́, си́ла, тьма-тьму́ща.
Тѣлесный – тіли́стий, тіле́сний.
Тѣло – тіло.
Тѣлодвиженіе – рух, ру́хи.
Тѣлосложеніе – штату́ла, стату́ра.
Тѣневой – тіня́вий.
Тѣнистое мѣсто – холодо́к, за́тінок.
Тѣнь – 1) тінь, холодо́к, за́тінок; 2) (*в малюванню*) тінь.
Тѣсненіе – 1) стиска́ння, ти́скання; 2) стис, сти́ски.
Тѣснина – суточки́.
Тѣснить,-ся, затѣснить – тісни́ти, затісни́ти.
Утѣснить – тісни́ти, утісня́ти, утиска́ти.
Стѣсниться – тісни́тися, ти́снутися.
Тѣснота – тіснота́, ти́снява, по́товп.
Тѣсный – тісни́й; тяжки́й, скру́тний.
Тюрьма – тюрма́, ве́жа, хурди́ґа, в'язни́ця.
Тюфяк – матра́ц, сінни́к.
Тяга – тя́га, про́тяг.
Дать тягу – дмухача́, тя́гу, дра́ла да́ти.
Тягостный,-о – тяжки́й, важки́й,-о.
Тягость – тягота́, тя́гость, тя́гар.
Тяготить – тя́жи́ти, заважа́ти.
Тяготѣніе – ваготі́ння, тяготі́ння.
Тяготѣть – тяготі́ти, ваготі́ти.
Тягучій – тягу́чий, розтя́гливий; протяжни́й.
Тяжело – тя́жко, ва́жко, суту́жно.
Тяжеловѣсный – важки́й.
Тяжелый – тяжки́й, важки́й, суту́жний; при́крий.
Тяжесть – вага́, вагота́, тягота́, тя́гар.
Тянуть – тягти́, притягти́.
Тянуть бичевой – бичува́ти.
Тянуться – витяга́тися, тягти́ся, простяга́тися.

У

Убавка – уба́ва, уба́вка.
Убавлять – зме́ншувати.
Уберегать – уберега́ти́, зберега́ти, зберегти́, -ся.
Убивать – убива́ти, забива́ти, губи́ти, стра́тити.
Убирать,-ся – убіра́ти,-ся, прибіра́ти,-ся, опоряди́ти,-ся, опоряжа́ти,-ся.
Убійственный – убі́йчий, убі́йницький.
Убійство – убі́й, уби́вство, душогу́бство.
Убійца – убі́йник, (у)вби́вця.
Убой – убі́й, забі́й.
Убойный – убі́йний.
Убористий,-о – убо́ристий,-о, сти́слий,-о.
Уборка – убіра́ння, прибіра́ння; убір.
Уборний – убі́рний.

Убор – убі́р, стрій.
Убояться – побоя́тися.
Убываніе – убува́ння, убу́ток.
Убывать – убува́ти, убу́ти.
Убыль – убу́ток, упа́док, спад, спа́док.
Убыток – шко́да, уби́ток, втра́та.
Убыточный – утра́тний,-о, накла́дни́й,-о.
Убѣгать – ті́ка́ти, утіка́ти, умика́ти, втекти́.
Убѣдительный – переко́нуючий,-че.
Убѣждать – запевня́ти, у(в)певня́ти, переко́нувати, пересві́дчити.
Убѣжденіе – 1) умовля́ння; 2) перекона́ння, пересві́дчення, досві́дчення.
Убѣжище – приту́лок, пристано́вище, за́хисток.
Уважать – поважа́ти, шанува́ти.
Уваженіе – пова́га, поша́на, шано́ба.
Уважительный – ува́жний, ва́ртий ува́ги.
Увалистый – вибо́їстий.
Увеличеніе – побі́льшення, збі́льшення.
Увеличивать – побі́льшувати, збі́льшувати, побі́льшати.
Увеличительный – побі́льша́(у)ючий.
Увидать,-ся – у(в)бача́ти, заба́чити, поба́чити,-ся, угле́діти.
Увиливать – ухиля́тися, ухили́тися.
Увлекательность – знадли́вість, пова́бність.
Увлекательный,-о – знадни́й,-о, знадли́вий,-о, звабли́вий,-о.
Увлекать,-ся – 1) залуча́ти, затяга́ти; 2) на́дити, ва́бити, мани́ти, зна́жувати, чарува́ти.
Увлеченіе – порива́ння, за́пал.
Уводить – 1) уво́дити, одве́сти; 2) займа́ти, заганя́ти.
Увоз – захва́т.
Увольненіе – уві́льнення.
Увольнять – увільня́ти, ослобоня́ти, уво́льнити.
Увѣдомленіе – увідо́мле́ння, повідо́млення, опові́щення.
Увѣдомлять – увідомля́ти, повідомля́ти, сповіща́ти, оповісти́ти, сповісти́ти.
Увѣреніе – запе́вне́ння.
Увѣренность – пе́вність.
Увѣренный – пе́вний.
Увѣрять – упевня́ти, запевня́ти, запе́внити, заві́рити.
Увѣсистый – ува́жистий.
Увѣчный – калі́ка.
Увѣщаніе – вмо́ва, усо́віщува́ння.
Увязать – гру́зти, загруза́ти, загру́знути.
Увязка полигона – дов'я́зка полі́ґо́на.
Увязчивый – уї́дливий, приче́пливий.
Угарный,-о – ча́дни́й,-о.
Угловатый – угла́стий, угли́стий.
Угловой – углови́й, ку́тній, рогови́й, намі́жний.
Углоначертательный – куторисо́вний.
Углубленіе – заглу́блення, у(в)ло́говина, влу́ка, загли́бина, ви́долинок, ковдо́бина і *див.* **Впадина, Ложбина, Лука**.
Углублять – углибля́ти, угли́бити.
Угнетать – 1) пригніта́ти, пригніти́ти; 2) угніта́ти, утиска́ти.
Угнетеніе – у́гніт, у́тиск.
Угнетенность – пригно́бленість, пригло́мшеність.
Уговаривать,-ся – вмовля́ти,-ся, нара́дити,-ся.
Уговорный – умо́вний, умо́влений.
Уговор – уго́да, вго́да, умо́ва.
Угодный,-о – уго́дний,-о, вго́дний,-о, сподо́бний, уподо́бний.
Угодье – вгі́ддя, уго́ди.
Уголовный – ка́рний, кримина́льний, горлови́й.
Угол – у́гол, ріг, кут.
На углу – на рогу́, на ро́зі, на ріжку́.
Уголь – у́голь, ву́гіль, вугли́на, (*що горить*) жар.
Угольник – уго́льник.
Угомонять,-ся – угомони́ти, тихоми́рити, гамува́ти,-ся.
Угонять – угоня́ти, уго́нити, загоня́ти.
Угорать, угорѣть – ча́діти, у(в)ча́діти.
Угрожать – погрожа́ти, загро́жувати, страха́ти.
Угроза – погро́за, по́страх.
Угрозливый, угрожающій – погро́зливий, загро́жуючий.
Угрюмость – хму́рість, пону́рість.
Угрюмый – хму́рий, похму́рий, пону́рий.
Удаваться – вдава́тися, удава́тися, похо́дити (*на кого*), уда́тися.
Удавливать – дави́ти, души́ти, удуши́ти.
Удаленіе – відда́лення.
Удалец – удале́ць, браве́ць, молоде́ць, юна́к.
Удалой – уда́лий, уда́тний, голі́нний, смі́ливий, відва́жний.
Удаль – уда́лість, юна́цтво, відва́га.
Удалять,-ся – 1) віддаля́ти,-ся, удаля́ти,-ся; 2) відлуча́ти, відтруча́ти; 3) одверта́ти (*небезпеку*); 4) ухиля́тися, цура́тися.
Удариться – уда́ритися, заби́тися.
Ударник – уда́рник.
Удар в штыки – (у)вда́р багне́тами.
Удар – уда́р, уда́рення, (*кулаком в спину*, *в боки*) стуса́н, штовха́н.
Удар наносить – завда́ти, завдава́ти, уда́р.
Ударять – би́ти, лупи́ти, колоти́ти, уда́рити.
Удача – уда́ча, вда́ча.

Удачный,-но – уда́чливий, у(в)да́чно.
Удваивать – дво́їти, удво́ювати, удво́їти.
Удвоеніе – удво́їння, подво́їння.
Удержать позицію – вде́ржати, утрима́ти позі́цію.
Удерживаніе – заде́ржання, затри́мання.
Удерживать, удержать,-ся – уде́ржувати, зде́ржувати, утри́мувати, втри́мувати, спини́ти, зупини́ти,-ся.
Удержка, удерж – спин, впин, стрим.
Удивительный – ди́вний, диво́чний.
Удивлять,-ся – дивува́ти,-ся, подивля́ти,-ся.
Удило – уди́ло, вуде́ла.
Удильный – уде́ловий.
Удлиненіе цѣпи – подо́вження це́пу.
Удлиненіе – удо́вжіння, до́вжіння.
Удлиннять,-ся – до́вжити,-ся, удо́вжити,-ся, до́вшати, подо́вжити,-ся.
Удобность – виго́да, придо́ба, зру́чність.
Удобный,-о – удо́бний,-о, придо́бний,-о, зру́чний,-о, виго́дний,-о, слу́шний,-о, пого́дний,-о.
Удобоисполнимый – ле́гкий до ви́конання.
Удобокопаемый – копки́й.
Удобоносимый – похватни́й.
Удобопонятный – зрозумі́лий.
Удобство – удо́ба, приго́да, зру́чність, придо́бність.
Удовлетворительный – удовольня́ючий, задовольня́ючий, доста́тній, дого́дний.
Удовлетворить – доста́вити, до, приста́вити.
Удовлетворять – удовольня́ти, задовольня́ти, удово́льнювати, задовольни́ти, вволи́ти волю.
Удовольствовать – поста́вити, при- і *див.* далі.
Удостовѣреніе – удостові́рення, посві́дчення, свідо́цтво.
Удостовѣриться – упе́внитися, переконá́тися.
Удостовѣрять – запевня́ти, упевня́ти,-ся, сві́дчити, посві́дчувати.
Удостоивать – шанува́ти; сподо́бити,-ся, удосто́їти.
Удосуживать,-ся – ви́гадати час.
Удрать – утікти́, втікти́.
Удушливый – уду́шливий, заду́шливий; задуша́ючий.
Удушье – заду́ха, уду́шшя.
Удѣлять – уділя́ти, уділи́ти.
Уединеніе – самота́.
Уемистый – місткий́.
Ужасаться – жаха́ти,-ся, вжахну́ти,-ся, страха́ти,-ся.
Ужасающій – страхови́тий, страше́нний.
Ужасно – 1) страх, стра́шно; 2) ду́же, на́дто, стра́х, страше́нно.
Ужасный – страше́нний, страше́зний.
Ужинать – вече́ряти.
Ужин – вече́ря.
Узда, уздечка – узда́, узде́чка, (*з брязкальцями*) канта́рка, (*без удил*) недо́уздок, обро́ть.
Узел – 1) у́зол, ву́зол, за́шморг; 2) клу́нок, тлумо́к.
Узкій – вузьки́й, узьки́й.
Узнавать – 1) пізнава́ти, впізна́ти, призна́ти; 2) дозна́тися, дові́дуватися, ви́знати.
Узник – в'я́зень, нево́льник, бра́нець.
Указаніе – ука́з, вка́зівка.
Указаніе и обозначеніе цѣли – зазна́чення і ви́значення цілі.
Указатель – ука́зник, ука́жчик, пока́жчик.
Указываніе – у(в)ка́зування.
Указывать – у(в)ка́зувати, наказа́ти, у(в)каза́ти.
Укалывать – у(в)коло́ти, підколо́ти.
Укатывать – уко́чувати, уто́рувати.
Укатанный – нако́чений, накатистий.
Укладка – укла́дування, кладь, укла́дка.
Укладывать,-ся – уклада́ти, лаштува́ти,-ся, укла́сти,-ся.
Уклончивый – ухи́льний.
Уклон – схил, по́хил.
Уклоняться – ухиля́тися, уника́ти, збо́чувати, огина́тися, ухили́тися.
Уключина – ко́чет, кочети́, гребки́.
Укомплектовать – укомплєктува́ти.
Укора – укі́р, дога́на.
Укарачивать – короти́ти, укоро́чувати, у(в) короти́ти.
Украдкою – крадькома́, тишкома́.
Укромный,-о – зати́шни́й, захи́стни́й.
Укрощать – усмиря́ти, присмиря́ти.
Укрывать, укрываться – укрива́ти,-ся, кри́ти,-ся, покри́ти,-ся.
Укрытіе от взоров и выстрѣлов противника – закриття́ від зо́ру та стрі́лів супроти́вника.
Укрытость – скри́тність.
Укрѣпа – скрі́па.
Укрѣпленіе – 1) змі́цнення; 2) крі́пость, о́кріп, форте́ця, укрі́плення.
Укрѣпляться – кріпи́ти, укріпля́ти,-ся, зміцня́ти,-ся, уґрунтува́ти,-ся, ошанцюва́ти,-ся.
Уксус – о́цет.
Укопоривать – затика́ти; пакува́ти, запако́вувати.
Улаживать – ула́джувати, ла́годити.
Улегаться – уклада́тися, укла́стися.
Ули́ка – до́каз, поли́ка.
Улица – у́лиця, ву́лиця.
Уложеніе – 1) укла́дування; 2) у́клад, уложе́ння, уста́в, стату́т.
Улус – кочо́вище.

Улучшать,-ся – улу́чшувати, злі́пшувати, кра́щати.
Улучшеніе – полі́пшення.
Умалять – ума́лювати, зме́ншувати.
Уменшивать – вме́нши(а́)ти, зме́ншувати, дрібні́(ща)ти.
Уменьшенний – зме́ньшений.
Уменьшеніе – зменшення.
Уменьшительный – зменша́ючий, поменша́ючий.
Умѣренно – помі́рно, пово́лі.
Умираніе – умі́ра́ння, кона́ння.
Умирать – умі́ра́ти, помі́ра́ти, кона́ти, поме́рти.
Умножать,-ся – мно́жити,-ся, умно́жувати,-ся, збі́льшувати,-ся, побі́льшувати,-ся.
Умноженіе – помно́ження.
Умный,-о – у́мний, розу́мний,-о.
Умственный – у́мственний, розумо́вий.
Ум – ум, ро́зум.
Умывальная – умыва́льня.
Умысел – на́мір, за́мір, ду́мка.
Умышленный,-о – уми́сний, навми́сний, уми́сне, завми́сно, навми́сне.
Умѣнье – умі́ння, умі́лість, хист.
Умѣлый – у(в)мі́лий.
Умѣренность – мі́рність, помі́рність.
Умѣренный – помі́рний, помірко́ваний, пові́льний.
Умѣстный,-но – доді́льний, дола́дній, до ладу́, до ре́чі.
Умѣть – умі́ти; ві́дати, зна́ти.
Умѣющій – умі́ючий, умі́лий.
Уничтожать – ни́щити, касува́ти (*права*), руйнува́ти, плюндрува́ти, вибавля́ти, тра́тити, зво́дити.
Уничтоженіе – зни́щення, зруйнува́ння, плюндрува́ння.
Уничтожить – зни́щити.
Уносливый – баски́й, горя́чий.
Уносныя лошади – упро́стяжні коні, запря́жені упро́стяж.
Унтер-офицер – підстаршина́.
Унывать – тра́тити надію; сумува́ти, журі́тися.
Уныніе – сум, сумо́га, сму́ток.
Упадать – 1) па́дати, спада́ти; 2) занепада́ти, марні́ти.
Упадок – упа́док, підупа́д, зане́пад.
Упаковка – пакува́ння, упако́вування.
Упирать, уперéть,-ся – 1) упіра́ти,-ся, упе́рти,-ся; 2) упина́ти,-ся, змага́тися, о́пір, ста́ти.
Уплата – упла́та, запла́та, (*части́на*) ви́плат.
Уплачивать – упла́чувати, випла́чувати.
Уполномоченный – повномо́чний, уповнова́жений.
Уполномочить – уповномо́чити, уповнова́жити.
Упоминать – зга́дувати, нагада́ти, згада́ти.
Упомянутий – зга́даний.
Упорное сопротивленіе – упе́ртий о́пір.
Упорный,-о – 1) супроти́вний; 2) у(в)пе́ртий, затяжни́й, зати́нливий, упі́ристий, запе́клий, упе́рто, завзя́то.
Упорство – у(в)пе́ртість, упо́рність, завзя́ття, запе́клість.
Упор – 1) упі́р; 2) підпо́ра, супо́р.
Упорядочить – у(в)порядкува́ти, у(в)поряди́ти.
Употребительный – ужи́вний, ужи́тний, ужи́точний.
Употребленіе – ужива́ння, у(в)жи́ток, ужи́вок, пожи́ток.
Употреблять – у(в)жива́ти, пожива́ти, у(в) жити.
Управленіе – правува́ння, керува́ння ору́дування; упра́ва, уря́д, управлі́ння.
Управлять,-ся – пра́вити, управля́ти, заправля́ти, ору́дувати, керува́ти, кермува́ти, ряди́ти, порядкува́ти, (*судном*) стернува́ти.
Упражненіе – робо́та, ді́ло, впра́ва.
Упражняться – займа́ти,-ся (*чим*), працюва́ти (*над чим*), вправля́тися.
Упраздненіе – скасува́ння, зне́се́ння.
Упразднить – касува́ти, скасо́вувати, зно́сити.
Упрочиться на позиціи – зміцни́тися на позі́ції, уґрунтуватися на п.
Упругій – туги́й, пружи́нистий, напру́гий.
Упругость – напру́га.
Упряжь – у́пряж, запря́г.
Упрямство – упе́ртість, впо́р і *див.* **Упорство**.
Упускать – у(в)пуска́ти, випуска́ти, ви́пустити.
Упущеніе – у́пуск, про́пуск; зане́дба́ння.
Ура – гурра́; сла́ва.
Уравненіе – рівня́ння, зрівня́ння.
Уравнивать – рівня́ти, вирі́внювати, порі́внювати.
Уравновѣшивать – (у)рівнова́жити, зрівнова́жити.
Ураган – ураґа́н, хуртови́на, бо́рва, гураґа́н.
Уразумѣть – розумі́ти, зрозумі́ти.
Урегулировать – уладна́ти, управильни́ти, уреґулюва́ти.
Уровень – 1) ґрунтва́га, середва́га; 2) шми́ґа, рі́вень.
Урок – уро́к, робо́та.
Урон – шко́да, стра́та.
Урочище – у(в)ро́чище.
Урывок – ури́вок, обри́вок.
Урывочный – ури́вковий.

Уряжать, **урядить** – 1) уряжáти, урядúти; 2) виря́жати, вúрядити.
Усадьба – селúтьба, осéля, садúба, посíлля, помíстя.
Усердіе – щúрість, пúльність, рéмство.
Усердный,-о – щúрий, запопаднúй, чéпкий, щúро, пúльно.
Усердствовать – пильнувáти.
Усиленный марш – збільшений марш.
Усиленіе – у(в)сúлення, зміцнéння.
Усиливать – 1) додавáти сúли, зміцня́ти; 2) силкувáти,-ся, намагáти,-ся.
Усиліе – силкувáння, змагáння, потýга, зусúлля.
Усильный – усилóвний.
Ускореніе – прискóрення.
Ускоренный – прискóрений.
Ускорять – скóрити, прискóрити, прискоря́ти.
Условіе – умóва, вмóва, уговóр, варýнок, постанóва, (*між державами*) уклáд.
Условленный – умóвлений, домóвлений.
Условливаться, **условиться** – умовля́тися, домовля́тися, годúтися, умóвитися, погодúтися.
Условность – умóвність.
Условный – умóвний, домóвний, умóвно, з умóвою.
Усложнять – утрудня́ти, утруднúти, ускладнúти, ускладня́ти.
Услуга – послýга, услýга.
Услыхать, **услышать** – почýти,-ся, вчýти, зачýти, прочýти.
Усматривать – у(в)бачáти, у(в)бáчити, побáчити, постерегтú.
Усмотрѣніе – рóзгляд, пóгляд.
Усобица – усóбиця, чвáра, кóлот.
Успокоеніе – заспокóєння, спóкій, вгамувáння.
Успокоивать – успокóювати.
Успѣвать – у(в)співáти, поспівáти, у(в)спíти, встúгти.
Успѣх – пóспіх, ýспіх, пóступ.
Успѣшность – успíшність.
Успѣшный,-о – успíшний,-о, спíрний,-о.
Уставать – томúти,-ся, утомля́ти,-ся, утомúти,-ся, знемогтúся.
Устав – устáв, устáва, установа, статýт.
Устоять – 1) стоя́ти, тримáтися, устоя́ти; 2) відстоя́ти.
Усталость – у(в)тóма, устáнок.
Без усталі – невтóмно, без устáнку.
Усталый – у(в)тóмлений, стóмлений, (*від походу*) підбúтий, підтóптаний.
Устанавливать – установля́ти, стáвити, уставля́ти, установúти.
Установить прицѣл – постáвити приціл, мíрник.
Установка – вставля́ння.
Установленіе – установа.
Устарѣлый – застарíлий, задáвнений.
Устарѣть – пристáріти, застáріти.
Устерегать – 1) спостерегáти; пильнувáти; 2) берегтú, уберегтú і *див.* **Оберегать, Охранять**.
Устилать – устилáти, вистеля́ти, вúстелити, заслáти.
Устой – (*в будові*) стовп, стоя́н, сохá.
Устойчивость – стáлість, стíйкість.
Устойчивый – стáлий, стійкúй, непохúтний.
Устраивать – устрóювати, уряжáти, впоряжáти, рештувáти, урядúти, у(в)порядкувáти, спрáвити.
Устраненіе – усувáння.
Устраненіе поврежденій – усýнення зопсувáннь.
Устранять – усувáти, відстороня́ти, усýнути.
Устрашать,-ся – страхáти,-ся, стращáти, застрахáти, настращáти, налякáти.
Устрашеніе – страхáння.
Устремлять – направля́ти, справля́ти, звертáти, напрáвити, спрáвити.
Устройство – стрій, ýстрій, спрáва, улаштувáння.
Устройство окопов наносом – утвóрення, збудувáння окóпів нáсипом.
Устроитель – спорýдник.
Уступать – поступáти,-ся, уступáти, уступúти.
Уступка – ýступ, вíдступ, постýпок.
Уступчивость – устýпливість, устýпчивість.
Уступчивый – устýпний, устýпчивий.
Уступ – устýп, лáва, прúступок, (*на скалі*) прúскалок.
Устье – (*річки*) гúрло, (*печі*) чéлюсти.
Усѣкать, усѣчь – усікáти, утинáти, одтинáти, у(в)тя́ти.
Утаптывать – утóптувати, у(в)топтáти.
Утвердительный,-о – потверджáючий, ствéрджуючи.
Утвердиться – уґрунтувáтися.
Утверждать – утверджáти, стверджáти, потвéрджувати.
Утвержденіе – ствéрдження, затвéрдження, потвéрдження.
Утерять – згубúти, загубúти і *див.* **Терять**.
Утесистый – урвúстий, крутúй.
Утес – ýрвище, стромовúна, крýча, скéля, стрімчак, (*боковий*) прúскалок, прúскалка.
Утиральник – рушнúк, утирáло.
Утирать – утирáти, утéрти.
Утихать – утихáти, стихáти, затúхнути, стúхнути.

Утомительность – вто́мність.
Утомительный,-о – уто́мний, вто́мно.
Утомленіе – уто́млення, вто́ма, знемо́га.
Утомлять – томи́ти,-ся, у(в)томля́тися, стоми́ти,-ся.
Утончать – тончи́ти, тони́ти, то́ншати, утончи́ти.
Утопать – потопа́ти, потону́ти, втопи́ти,-ся.
Уторить – у(в)топта́ти.
Уторенный – у(в)то́птаний.
Утор – уто́ра.
Утрамбовывать – *див.* **Трамбовать**.
Утрата – у(в)тра́та, стра́та, потра́та, згу́ба.
Утрачивать – тра́тити, утеря́ти, згуби́ти.
Утренник – при́морозок, за́морозок.
Утренній – ра́нішній, вра́нішній, ранкови́й.
Утюг – залі́зко, пра́ска.
Уха – ю́шка, щерба.
Ухабистый – вибо́їстий, бакаюва́тий, труськи́й.
Уход – ви́бій, вибо́їна.
Ухаживать – ходи́ти (*за ким-нб.*), глядіти (*кого*), догляда́ти (*кого, за ким*), впада́ти (*за ким*).
Ухват – рога́ч.
Ухитряться – хитрува́ти, метикува́ти.
Ухищреніе – хитрува́ння, хи́трість, хи́трощі.
Ухлопать – заби́ти, уколо́шкати.
Ухо – у́хо, ву́хо, *мн. ч.* – ву́ха, у́ші.
Уходить – вихо́дити, ви́йти.
Уход – 1) ви́хід, відхо́д; 2) до́гляд, нагляд, пильнува́ння.
Ухудшать – (з)угі́ршувати, гі́ршати, погі́ршати.
Ухудшеніе – угі́ршення, згі́ршення.
Уцѣлѣть – уцілі́ти, заціліти.
Уцѣнить,-ся – чі́пляти,-ся, зачепи́ти,-ся, учепи́ти,-ся.
Участвовать – бра́ти, ма́ти у́діл, у́часть.
Участіе – у́діл, у́часть, спі́лка, спі́льництво.
Участковый – участко́вий.
Участник – уча́стник, сумі́сник, спі́льник, приче́тник, (*в поганому ділі*) поли́чаг.
Участный – уча́стний, приче́тний.
Участок – уча́сток, ча́стка, у́діл.
Участь – до́ля, тала́н.
Учащать, **участить** – учаща́ти, участити.
Учащеніе – учаща́ння.
Учащій – уча́щий, учи́тель, (*муштри*) му́штер.
Учащійся – учени́к, у́чень.
Ученик – учени́к, у́чень, школя́р.
Ученіе, **ученье** – 1) уче́ння, учі́ння, нау́ка, навча́ння; 2) (*строеве*) му́штра, муштрува́ння.
Ученый – у(в)че́ний, науко́вий.
Учет – учо́т, ві́дліч, розраху́нок.
Учинять,-ся – учиня́ти, роби́ти, чини́ти, (*що-нб. лихе*) ко́їти, ско́їтися.
Учить,-ся – учи́ти,-ся, навчи́ти,-ся, вчи́ти,-ся, (*муштрі*) муштрува́ти,-ся.
Учреждать – установля́ти, уряжа́ти, заклада́ти, уряди́ти, заложи́ти.
Учрежденіе – устано́ва, за́клад.
Учтивость – пошти́вість, ґре́чність.
Учтивый – пошти́вий, ґре́чний, че́мний.
Ушат – це́бер, (*широ́кий*) ба́лія.
Ушиб – уда́р.
Ушко – у́шко.
Ущеліе – межигі́рря, уще́лина, стича́к, (*без ви́хода*) гузи́рь, проліг.
Ущемливать – вщикну́ти, прищикну́ти.
Ущерб – 1) уще́рб, шко́да, утра́та; 2) уще́рб (*місяця*).
В ущерб – на шко́ду.
Ущерб причинить – зроби́ти шко́ду.
Уѣздный – повіто́вий.
Уѣздний воинскій начальник – повіто́вий військо́вий начальни́к.
Уѣзд – пові́т.
Уѣзжать – од'їзди́ти, виїзди́ти, од'їхати, ви́їхати.
Уютный,-о – зати́шний,-о, захи́стний,-о, щи́тний.
Уют – за́тишок, за́хист.
Уязвлясь – у(в)ража́ти, у(в)рази́ти.
Уязвимость – у(в)разли́вість.
Уясненіе – ви́яснення, ви́розумлення.
Уяснить, **уяснять** – виясня́ти, ви́яснити, з'ясува́ти, ви́яснити, роз'ясни́ти.



Фабрика – фа́брика.
Фабрикат – ви́ріб, ви́роб.
Фагот – фаго́та.
Фаза – ква́дра, одмі́на (*місяця*).
Факел – похо́дня, смолоски́п.
Фактическій – факти́чный.
Фактор – фа́ктор, чи́нник.
Факт – факт, поді́я, чин.
Фалда – збі́рка; пола́.
Фальшивать – фальшува́ти.
Фальшивый – фальши́вий, підро́блений.
Фальш – фа́льш.
Фамилія – 1) рід, пле́м'я, поколі́ння; 2) сім'я́, роди́на; 3) про́звище, при́звище, при́звісько.
Фарватер – стри́жень, (*в річці*) течі́я, бистри́нь, бистриня́, рі́чище, фарва́тер, пото́чина, фо́са.
Фасадный – чі́льний, фаса́дний.

Фасад – чо́ло, лице́, фаса́д.
Фас – фас.
Фасол – квасо́ля.
Фасон – крій, стрій, зразо́к, фо́рма.
Фашина, фаши́нник – та́рас, та́рос.
Укрѣплять фаши́нами – тарасува́ти.
Фашинный – тарасо́вий.
Февраль – лю́тий, февра́ль.
Федеративный – федерати́вний, федераці́йний.
Фейерверк – фе́йверк, фе́йверок.
Фельдфебель – со́цький, фельдфе́бель.
Фельдшер – фе́ршал.
Фельд'егерь – гене́ць.
Ферма – ху́тір, фо́льварк, фе́рма.
Фигура – 1) вид, ви́гляд, поста́ва, по́стать; 2) фіґу́ра.
Фигурировать – фіґурува́ти.
Физический – фізі́чний.
Фильтровать – фільтрува́ти, ціди́ти.
Фильтр – фі́льтра.
Финал – кіне́ць, фіна́л.
Финансовый – скарбо́вий, фіна́нсо́вий.
Финансы – скарб (*держа́вний*), фіна́нси.
Фитиль – ґніт, ґно́т.
Флаг – стя́г, пра́пор.
Фланговый – бокови́й, фланго́вий.
Фланг – бік, крило́, фланг.
Фланкировать – фланкува́ти.
Фланкированіе – фланкува́ння.
Фланкирующая постройка – фланку́юче збудува́ння.
Флейта – фле́йта, сопілка.
Флетист – флейти́ста.
Флигель – флі́ґель, офіци́на.
Флот – фльо́та.
Флюгер – пого́дник, флю́гер.
Фляга, фляжка – фля́ша, пля́шка.
Фокус – фо́кус, збіросвіт.
Фольварк – фольва́рок.
Фонарь – ліхта́рь, ліхта́рня.
Фонтан – водоме́т, водогра́й.
Фон – тло, по́ле, ґрунт, фон.
Форма – фо́рма, зразо́к, кшталт.
Формировать – набіра́ти, набра́ти; формува́ти.
Формировка – формува́ння.
Формулярный список – службо́вий спи́сок.
Форпост – передова́ ва́рта, форпо́ст.
Форсировать – скори́ти, прискоря́ти.
Фортификація – фортифіка́ція.
Фортка, форточка – квати́рка, хві́ртка.
Форт – фо́рт.
Форштат – передмі́стя.
Фортографировать – фотоґрафува́ти.
Фотоґрафія – фотоґра́фія.
Фронтальный огонь – лобови́й, фронта́льний вого́нь.
Фронт – фро́нт, стрій, шик, чо́ло, пе́ред.
Фрукт – фрукт.
Фугонок – фуґа́нок.
Фугасная бомба – фуга́сна бомба.
Фугас – фуґа́с.
Фундаментальний – фундамента́льний, ґрунто́вний.
Фундамент – фундаме́нт, спід, (*мурований*) підму́рок, (*дерев'яний*) підва́лина.
Фунт – фу́нт.
Фуражка – *див.* **Картуз**.
Фура – підво́да, ґа́ра, гарба́.
Фураж – фура́ж, (*сіно та соло́ма*) па́ша, (*зерно*) обро́к.
Футляр – футера́л, покрове́ць.
Фут – стопа́, сту́пень, фут.
Фыркать – чми́хати, фо́ркати, при́хкати.

Х

Хаос – розгардія́ш, гарми́дер, хао́с.
Хаотическій – хаоти́чний.
Характеризовать – характеризува́ти.
Характерный – 1) нату́рливий; 2) характе́рний, одмі́тний, вида́тни́й.
Характер – уда́ча, вда́ча, нату́ра, но́ров, хара́ктер.
Харч – харч.
Хаять – ґу́дити, гани́ти.
Хвалить – хвали́ти, велича́ти, сла́вити.
Хватаніе – хвата́ння.
Хватать – 1) хвата́ти,-ся, хапа́ти,-ся, схопи́ти,-ся, ухопи́ти,-ся; 2) досяга́ти, достава́ти, досягти́.
Хвойник – хвойня́к.
Хвойный – хвойни́й, хвойови́й.
Хвораніе – слабува́ння, хорува́ння, неду́га.
Хворать – хвора́ти, хворі́ти, неду́жати.
Хоростина – хворости́на, хвойди́на.
Хворост – хворо́ст, хмиз.
Хворость – хво́рість.
Хвост – хвіст, (*з самого початку*) ри́пиця.
Хвоя – хво́я, гли́ця.
Хижина – ха́тка, хати́на, (*аби-яка*) халу́па.
Хилость – кво́лість, хи́рність.
Хилый – хво́лий, хи́рний.
Химик – хи́мик.
Химическій – хими́чний.
Химія – хи́мія.
Хитрить – хитрува́ти.
Хитрость – хи́трість, хи́трощі.
Хищеніе – краді́ж.
Хищничество – хижа́цтво.

Хищность – хи́жість.
Хищный – хи́жий, хижа́цькій.
Хладнокровіе – холоднокро́вність; байду́жність.
Хладнокровный – холоднокро́вний, байду́жий; байду́жо, холодним се́рцем.
Хлам – мо́тлох.
Хлопаніе – хло́пання; ля́скання.
Хлопать – хло́пати, ля́скати, хло́пнути.
Хлопок – кло́ччя; баво́вна.
Хлопотать – клопота́ти, дба́ти, піклува́ти,-ся.
Хлопоты – кло́піт, за́ходи.
Хлопчатобумажный – бавовня́ний.
Хлынуть – ли́нути, ри́нути.
Хлыст – би́ч, би́чик.
Хлѣб – хліб; пашня́, пашни́ця, збіжжя.
Хлѣбня – пека́рня.
Хлѣбопашество – хліборо́бство.
Хлѣбопашец – хліборо́б.
Хлѣв – хлів, (*для волів*) волівня.
Хмель – хмель, хміль.
Хмелѣть – хмеліти, п'яніти.
Ходатайство – засту́пництво.
Ходить – ходи́ти, ступа́ти.
Ходкій – ле́гкий, бігки́й, розко́тистий (*про екіпажі*).
Ход – 1) хід, хода́; 2) прохі́д, (*узенький*) суточки́, (*в димарі*) перегін.
Ход сообщенія – хід зно́син.
Ходьба – ходня́.
Хозяин – хозя́їн, господа́рь.
Хозяйственный – господа́рний, господа́рський.
Хозяйство – господа́рство, господа́рка.
Холера – холе́ра.
Холить – пести́ти, пестува́ти.
Холка – штим, чубо́к.
Холмистий – пагі́ристий, горба́стий, пого́ристий.
Холмообразный – горбова́тий.
Холм – холм, горб, при́горок, на́горок, шпиль, (*ви́сипаний*) моги́ла.
Холодильник – холодни́к.
Холодить – холоди́ти, студи́ти.
Холодный – холо́дний.
Холод – хо́лод, сту́день.
Холостой – холости́й, нежона́тий, па́рубок.
Холст – полотно.
Хомутик – хомуте́ць.
Хомут – хаму́т.
Хорда – тятіва́.
Хорист – хори́ста, півчий.
Хоровод – тано́к.
Хоровой – хорови́й, гуртови́й.
Хоронить,-ся – хова́ти,-ся, схова́ти,-ся, захова́ти,-ся.
Хорошо – хороше́, га́рно, гара́зд, до́бре, дола́ду́.
Хорунжій – хору́нжий.
Хор – хор, гурт, півча.
Хотѣніе – хоті́ння, хіть.
Хотѣть – хоті́ти, хті́ти, бажа́ти, жада́ти.
Хотя – хоть, хоч, хоча́.
Храбрец – сміля́к, не́бій.
Храбриться – хоробри́ти,-ся, храбрува́ти.
Храбро – хоро́бро, хва́бро, сміливо.
Храбрость – хоро́брість.
Храбрый – хоро́брий, хва́брий, сміливий.
Храненіе – хова́ння, до́гляд, хов.
Хранилище – схо́вок, схо́ванка.
Хранить – хорони́ти, берегти́.
Храп – храп, хра́пи.
Храпѣть – хропі́ти, хропти́.
Хребет – 1) хребе́т, кістня́к; 2) па́смо, стяг, кряж (*гір*).
Хромать – шкандиба́ти, кульга́ти.
Хромой – криви́й, кульга́вий, клишоно́гий.
Хроническій – хроні́чний, затяжни́й.
Хронологическій – хронольоґі́чний.
Хрупкій – хруски́й, крихки́й.
Хрупкость – кри́хкість.
Хрусталь – кришта́ль.
Хрусталь,-ный – кришталь,-ний,-е́вий.
Худо – пога́но, недо́бре, него́же, ке́псько, зле.
Художественный – артисти́чний, худо́жній.
Худой – 1) пога́ний, лихи́й, него́жий, ке́пський; 2) худи́й, щу́плий, сухорля́вий.
Худшій – гі́рший, пога́нший.
Хуже – гі́рше, пога́ніше.
Становитьтя хуже – гіршати.
Хуторской – хуторськи́й.
Хутор – ху́тір.

Ц

Цапфа – ца́пфа, кіло́чок, чіп, чопо́к.
Царапать – дря́пати, шкря́бати, дряпну́ти.
Царапина – шкря́бина, шкрябо́вина, дряпо́к.
Царить – царюва́ти, панува́ти.
Цвѣтной – цвітни́й, кольоро́вий, барви́стий.
Цвѣт – 1) цвіт, квіт; 2) цвіт, ко́лір.
Цейхгауз – комо́ра, цека́вз, рече́вий склад.
Цементировать – цементува́ти, кітува́ти.
Цементный – цементо́вий.
Цемент – це́мент, кіт, (*ро́зчина ва́пна з піско́м*) джуму́р.
Центральный – центра́льний, осере́дковий, осере́дній.
Центробѣжный – відбі́жний.
Центростремительный – центротя́жний, досере́дочний.

Центр – цент, це́нтро, сере́док.
Церемоніа́льний марш – церемоніа́льний марш.
Церемонія – церемо́нія.
Церковный – церко́вний.
Церковь – це́рква, храм.
Цех – цех.
Цилиндрическій – вальцюва́тий, цівка́стий, циліндри́чний.
Цилиндр – вал, цилі́ндр.
Цинковый – ціно́вий, цінко́вий.
Цинк – ці́нок, цінь.
Циркуль – ци́ркуль, ро́змір.
Циркульный – циркле́вий.
Циркулярный – обі́жний, циркуля́рний; окружни́й.
Циркуляр – обі́жник, окру́жник, циркуля́р.
Цистерна – сісте́рна.
Цитадель – цітаде́ля і *див.* **Крѣпость**.
Циферблат – циферблят.
Цынга – ско́рбут, гниле́ць.
Цыновка – рого́жа.
Цырюльник – цилю́рник, голі́й, голя́р.
Цѣвье – цівʼя́.
Цѣлесообразность – доці́льність.
Цѣль атаки – ціль ата́ки.
Цѣликом – цілко́м, зо́всім.
Цѣлик – ці́лик.
Цѣлина – цілина́, облі́г.
Цѣлостность – суці́льність, цілоку́пність.
Цѣлостный – суці́льний, цілоку́пний, цілкови́тий.
Цѣлость – ціль, мета́.
Цѣльность – суці́льність, цілоку́пність.
Цѣльный – суці́льний, цілкови́тий; чи́стий, щи́рий.
Цѣна – 1) ціна́, ва́ртість; 2) вага́.
Цѣнить – ціни́ти, оціни́ти, склада́ти, скла́сти ціну́.
Цѣнность – кошто́вність, ва́ртість.
Цѣнный – кошто́вний, ва́ртний, ці́нный.
Цѣпкій – ціпки́й, чіпки́й.
Цѣпочка – цепо́к.
Цѣпь – цеп, ланцю́г, ре́тяг; цепо́к, па́смо, стяг.
Цѣпь гор – па́смо гір.
Цѣпь стрѣлковая – стріле́цький цеп, розстрі́льна.

Ч

Чаемость – сподіва́ння і *див.* **Ожиданіе**.
Чайник – ча́йник, і́мбрик.
Чалить – прича́лити, прича́лювати.
Чалма – чалма́, завива́ло.
Чал – прича́л.
Чан – чан, ка́дуб, (*великий, у винниці*) стоя́н, (*невеликий*) шапли́к, пере́різ.
Чапрак – чапра́к, чабра́к.
Чапрачный – чаб(п)рако́вий.
Чарка – ча́рка.
Часовня – капли́ця.
Часовой внутренній – вартови́й внутрішний.
Наружный – надві́рний.
Почетный – почесний.
Часовой – вартови́й.
Подчасок – підварто́вий.
Часовые одино́чные и парные – варто́ві поєди́нкові та па́рні.
Часовой у фронта – варто́ви́й фронто́ви́й.
Частить – части́ти, учаща́ти.
Частица – ча́стка, части́на.
Частью – поча́сти.
Частно – 1) осо́бо, осо́бно, окре́мо, на́різно; 2) прива́тно.
Частный – 1) частко́вий, части́нний; 2) прива́тний, осі́бний.
Часто – ча́сто, по́часту.
Частокл – частокі́л, парка́н.
Частый – 1) ча́сти́й; 2) густи́й, рясни́й.
Част – 1) части́на, ча́стка, часть; 2) ча́стка, у́діл, пай; 3) уча́сток, часть (*міста*).
Час – час, годи́на.
Часы – годи́нник, дзиґа́рі.
Частое – ча́стка.
Чахлый – худи́й, ча́хлий.
Чашка – ми́ска, ча́шка.
Чайная чашка – філіжа́нка.
Вѣсовая ч. – ша́ля, ва́жка.
Чаща – гущина́, гуща́вина.
Чаще – часті́ще.
Чаяніе – сподіва́ння.
Чаять – сподіва́тися.
Чека – чека́, за́гвіздок.
Чеканить – вибива́ти, карбува́ти.
Чекан – штемп, штамп; ке́леп.
Челн – чо́вен, каю́к.
Человѣк – чолові́к, люди́на, мн. ч. лю́де.
Человѣчество – 1) лю́де, лю́дство; 2) лю́дскість, лю́дяність.
Челюсть – че́люсть, ще́леп.
Челядь – слу́ги, че́лядь.
Чемодан – чамайда́н, паку́нок.
Чердак – го́ріще, гора́; ви́шка.
Чердачный – горі́шний.
Чередной – черговий.
Чередоваться – чергува́тися.
Черед – черга́.
Черезсѣдельник – черезсіде́льник.
Черезчур – на́дто, зана́дто, через мі́ру.
Черенок – коло́дка, коло́дочка.
Черепица – черепи́ця.

Чернило – чорни́ло, атра́мéнт.
Чернильница – каламáрь, чорни́льниця.
Черновик – чернéтка.
Черновой – чорнови́й, нáчорно напи́саний.
Черногорія – Чорногóра.
Чернозем – чорнóзем.
Чернорабочій – чорнорóб.
Черта – пруг, прýжка, ри́са, ри́ска.
Чертежник – рисóвник.
Чертежный – рисóвний.
Чертеж – рисýнок, рис.
Чертить – рисýвати, черкáти, карбувáти.
Черточка – ри́ска.
Черченіе – рисо(у)вáння.
Чесать – чýхати, чесáти.
Чесотка – корóста.
Чествованіе – шанувáння,повáга.
Чествовать – шанувáти, поважáти, чéствовати, чести́ти.
Честно – чéстно.
Честность – чéсність.
Честный – чéсний, правди́вий, побóжний.
Честолюбіе – честолю́бність, честолюби́вість, шанолю́бство.
Честь – 1) честь; 2) повáга, шáна, пошáна.
Четверг – четвéр.
Четвертка – чвéртка.
Четвертной – чвертковий.
Четверть – 1) чéтверть, чвéрть; 2) чéтверть (*зерна*).
Четкій,-о – читки́й, чи́тко.
Четкость – чи́ткість.
Четный – чітний, пари́стий.
Чет – чіт.
Четыреугольник – чотирі(ьох)кýтник.
Четырехсторонній – чотирібóкий, четверобокий.
Чехол – чехóл, чахóл.
Чинить, учинять,-ся – чини́ти, роби́ти, твори́ти, діяти, учини́ти.
  Начинять – начиня́ти, набивáти, наби́ти.
  Вычинить – лáгодити, полáгодити, латáти.
Чинка – латáння, лáгодження.
Чинность – пристóйність, поря́дність.
Чиновник – урядóвець.
Чин – 1) чин, рáнґа; 2) стан, стать, звáння; 3) чин, устáв, поря́док.
Чирей – чи́рка, чиря́к.
Численность – кількість, числó.
Числитель – чисéльник, числéнник.
Числиться – чи́слити,-ся, лічи́ти, рахувáти.
Число – числó, лíчбá.
Чистоган – готóві грóші, готíвка, готови́к.
Чистить – чи́стити, обчищáти, обчи́стити.
Чистка – чи́стіння, чи́стка.
Чисто – чи́сто, чепýрно.
Чистоплотный – чепурни́й, охáйний.
Чистота – чистотá; чепýрність, охáйність.
Читать – читáти.
Чихарда – довга лозá, харлая́.
Член – член, (*громади*) громадя́нин, (*братства*) брáтчик, (*січ*) січови́к.
Чолка – чубóк.
Чрезвычайно – нáдто, занáдто, надзвичáйно.
Чрезвычайность – надзвичáйність.
Чрезвычайная охрана – надзвичáйна охорóна.
Чрезвычайный – надзвичáйний, страшéнний.
Чрезмѣрно – над мíру, надмíрно, бéзмір, чéрез вéрх.
Черезмѣрность – нáдмір, надмíрність.
Чрезмѣрный – надмíрний, безмíрний.
Чрез – чéрез, крíз.
Чтеніе – читáння.
Чтец – читéць.
Что-ли – абó-що, чи-щó.
Что-нибудь – що-нéбудь, щось, аби́-що.
Что-то – щось.
Чтобы, чтоб – щóб, щóби, аби́, бодáй.
Чувственный – 1) чутли́вий чутни́й, чувни́й, чуствéнний; 2) тілéсний, похітли́вий.
Чувствительность – чýлість, доткли́вість, уразли́вість.
Чувствительный – 1) чýлий, чутли́вий, почутли́вий; 2) уразли́вий, доткли́вий, дошкульни́й.
Чувство – чуття́, почуття́.
Чувствовать – чýти, почувáти,-ся, відчувáти, почýти, зачýти.
Чугунный – чавýнний, чавунóвий.
Чугун – чавýн.
Чудесный,-о – ди́вний, чудéсний, чудóвий, чудóво, чудéсно.
Чудо – ди́во, чýдо.
Чужак – чужи́нець, чужéник.
Чужбина – чужинá, чужá, сторонá.
Чуждаться – цурáтися, ухиля́тися, сахáтися.
Чуждый – чужи́й; непричéтний, нечричáсний.
Чужестранный – чужозéмний, чужосторóнній.
Чужой – чужи́й, сторóнній.
Чулан – комóра, хи́жа.
Чулок – панчóха.
Чума – чумá, морови́ця.
Чурбан – пень, колóда, оцýпок.
Чуткій – чутки́й, чутли́вий, сторожки́й.
Чуткость – чýткість, чýйність, сторóжкість.
Чуть – лéдве, лéдві, трóхи.
Чуть-ли – трохá чи, либóнь.
Чутье – чуття́, почуття́.

Чучело – опу́дало, страхопу́д.
Чушка – зли́вок, ви́ливок (*олива чи чавуну*).
Чушки – ко́бури (*на пістолі при сідлі*).
Чуять – чу́ти, учува́ти, зачу́ти.
Чѣм – ніж, од, від, над, чим, як.

Ш

Шаблон – зразо́к, мо́дла, шабло́н.
Шагать – ступа́ти, ступну́ти.
Шагомѣр – крокомір.
Шаг – ступе́нь, по́ступ, крок.
Шайба – ша́йба.
Шайка – 1) вата́га, ба́нда, згра́я, ша́йка; 2) ря́жка.
Шалаш – курі́нь, халабу́да.
Шалить – пустува́ти, свавол́ити, дурі́ти.
Шалнер – заві́ска.
Шалость – пусто́та, пустова́ння, ша́лощі.
Шальной – шале́ний, навісни́й, навіже́ний, несамови́тий.
Шалѣть – дурі́ти, шалі́ти, шалені́ти, навісні́ти.
Шанец – ша́нець, окі́п.
Шанцевый инструмент – ша́нцевий струме́нт.
Шапка – ша́пка, (*смушева, гостроверха*) шли́к, (*повстяна*) маґе́рка, (*з наушниками*) малаха́й, (*кудлата й висока*) ку́чма, (*овеча*) би́рка, (*сукняна*) шоломо́к.
Шапочник – шапка́рь, шапова́л.
Шароварии – штани́, шарава́ри.
Шарахнуться – ки́нутися, метну́тися, шара́хнутися.
Шарить – ша́рити, ни́шпорити.
Шарнир – (*в дверях*) пе́тник.
Шаровидний – куля́стий, кулюва́тий, опу́клий, галши́ний.
Шаровой – куля́стий.
Шарф – шарф, ша́лік.
Шар – шар, ку́ля, (*склянний*) ба́нька.
Шатать,-ся – 1) хита́ти, колиха́ти, колива́ти, виха́ти; 2) хита́тися, точи́тися, поточи́тися.
Шатерный – шатро́вий, наме́тний.
Шатер – наме́т, шатро́, шате́р.
Шаткій,-о – хи́ткий,-о, хи́бки́й,-о, хисткий́, -о; неста́лий, непе́вний.
Шаткость – хи́ткість.
Шахматный – ша́ховий.
Шахматные колья – ша́хове кілля.
Шахмати – ша́хи.
Шахта – ша́хта.
Шахтер – шахта́рь.
Шашка – 1) да́ма, да́мка; 2) ша́бля черке́ська.
Швабра – помело́.
Швальня – шва́льня.
Швед – швед, шве́дин.
Швейный – шва́цький.
Швеція – Шве́дчина.
Шворень – шво́рінь, шкво́рінь.
Швырком – навкидя́, навкидяча́.
Швырять – шпурля́ти, верга́ти, шпурну́ти.
Шевеленіе – ворушіння.
Шевелить,-ся – ворушити,-ся, поруша́ти, -ся, ру́хати,-ся, ворухну́ти,-ся.
Шеврон – галу́н, наши́вка, шевро́н.
Шейка – ши́йка.
Шелевка – шальо́вка.
Шелестѣть – шелестіти, шамотіти.
Шелест – ше́лест, шелесті́ння, шамотня́.
Шелковый – шовко́вий.
Шелк – шовк.
Шелуха – лушпа́йка, лушпи́на, лупа́.
Шенкель – ше́нкель.
Шепот – ше́піт, шо́піт.
Шептало – шепту́н.
Шеренга – ла́ва, ряд, шере́га, ше́рег.
Шеренговый – шере́говий, рядови́й.
Шестиугольник – шестику́тник.
Шестовой – тичкови́й, тестови́й.
Шестопер – перна́ч, пірна́ч.
Шест – жерди́на, ві́ха, ти́чка, тичи́на.
Шея – ши́я, (*задня частина*) гамали́к.
Шибкій – швидки́й, прудки́й.
Шибко – шви́дко, пру́дко, ху́тко.
Шибкость – шви́дкість, пру́дкість, ху́ткість.
Шило – ши́ло.
Шилообразный – шилува́тий.
Шина – ши́на.
Шинель – шине́ля.
Шиповатый – колю́чий, шпикува́тий.
Шип – 1) шпи́лька, колю́чка; 2) гак, шип.
Шипѣть – шипіти, сича́ти.
Ширина – ширина́, широта́, широчина́, широкість.
Шириною – завши́ршки́, навши́ршки́.
Широкий – широ́кий.
Широкоплечій – плечи́стий.
Широта – широ́кість.
Ширять – ширя́ти, кружа́ти.
Шифр – та́йне письмо́, тайно́пис, шифр.
Шишка – ши́шка, (*на тілі*) гу́ля, (*соснова*) бірка.
Шкаф – ша́фа, (*на посуду*) ми́сник, су́дник.
Шквал – хуртови́на, шкви́ря.
Школа – шко́ла.
Шлагбаум – рога́тка, коло́ворот.
Шлак – жу́желиця.
Шлем – шело́м, шиша́к.
Шлея – шле́йка.
Шлифовать – шліфова́ти, поліру́ва́ти, лощи́ти.

Шлюз – óпуст, зáставка, спуст, стік.
Шлюсс – шлюс.
Шляпа – бриль, (*повстяний*) кресáня.
Шляпка – головка.
Шляться – волочи́тися, тиня́тися.
Шнипер – пущáдло.
Шнурок – шнурóк, (*корóткий*) поворóзка, (*товстий і недовгий*) мóтуз, мотузóк, (*в штанах*) очкýр.
Шнур – шнур.
Шов – шов.
Шомпол – набóйчик, драч.
Шомпольная муфта – драчóва мýфта.
Шомпольная шпилька – драчóва шпи́лька.
Шорник – лимáрь, шóрник.
Шорничество – лимáрство.
Заниматься ш-вом – лимарювáти.
Шорническій – лимáрський.
Шорный – шорóвий.
Шорох – шéрох, шамотня́.
Шори – шóри.
Шоссе – шосé, брук, брукóваний шлях.
Шпага – шпáда.
Шпадель – шпáґля.
Шпиц – шпиль, стрімля́к; (*собачка*) шпіц.
Шпилька – шпи́лька.
Шпіонить – шпиґувáти.
Шпіонство – шпиґунство, ви́глядки.
Шпіон – шпиг, шпигýн, вивíдач.
Шпора – острóгá.
Шпорить – стискáти, стиснýти, вдáрити острóгами.
Шпринцовка – при́скавка, ци́кавка.
Шрамный – шрамóвий.
Шрам – шрам, рубéць, бли́зна.
Шрапнель – шрапнéля.
Шрифт – друк, черенки́, шрифт.
Штабной – штабóвий.
Штаб – штаб; генерáльна старши́на.
Штаб і обер офицер – штаб і обер-старшинá.
Шталмейстер – конюший.
Штандарт – корогвá, (*кінного полку*) прáпор.
Штанина – колóша, холóша.
Штаны – штани́.
Штатив – козéлець.
Штатный – 1) ранґóвий, штáтний; 2) реєстрóвий, лейстрóвий.
Штемплевать – штемповáти, штампувáти.
Штемпель – штамп.
Штемпельный – штемпльóвий.
Штиблеты – бóтики.
Штиль – безвíтря.
Штифт – цв'яшок, гвіздóк.
Шторм – хуртóви́на, бурхани́на.
Штоф – штоп.
Штрафовать – штрафувáти.
Штраф – пéня, штрап.
Штриховать – штрихувáти.
Штриховка – штрихувáння.
Штрих – штрих, ри́са.
Штука – штýка, (*полотна*) сýвíй.
Штурмовать – штурмувáти, добувáти при́ступом.
Штурм – штурм, нáпад, при́ступ.
Штыковой хомутик – баґнетовий хомутéць.
Штык – баґнéт, штик.
Шуба – кожýх.
Шумный,-о – гучни́й, гýчно, бучни́й,-о, шумни́й, шýмно.
Шум – шум, гáмір, шáрварок.
Шумѣть – шумíти, галасувáти.
Шутка – шýтка, жарт.

Щ

Щадить – 1) ми́лувати́; 2) щади́ти, ощажáти.
Щебень – грящ, ґруз, рум.
Щебнем набивать – 1) грузи́ти, грузовáти; 2) жорствá, ринь.
Щека – щокá.
Щеколда – кля́мка, пля́мка, зáщіпка.
Щекотаніе – лóскот.
Щекотать – лоскотáти.
Щекотливость – 1) лоскотли́вість; 2) дражли́вість, дотќли́вість.
Щелканіе – ля́скання, цóкання, клáцання.
Щелкать – цóкати, цóкнути, клáцати.
Щелкун – плигýн, цокотýн.
Щелк – лясь, цок, клац, лусь.
Щелок – щóлок, луг.
Щелочь – луговá сіль.
Щель – щíлина, щéлина, шпáра, шкалýбина.
Щепка – трíска, скíпка, скáлка.
Щепоть – 1) пýчка; 2) щíпка, щýпка, (*тютюну*) понюх.
Щербина – 1 розкóлина, шкалýбина (*в дереві*); 2) щербá, щерби́на.
Щербатый – щербáтий, щербáнь.
Щетина – щети́на, щíти́на.
Щетка – 1) щíтка, (*для лямпи*) йоржик; 2) (*у коней*) ми́чка.
Щи – капусня́к, борщ.
Щиколотка – щи́колоток.
Щипцы – щи́пці, щи́пчики, (*у ковалів*) кліщі, кліщáтка, (*для гарячого вугілля*) браткú, (*слюсарські*) общéньки.
Щитный, щитовой – щитови́й.
Щитообразный – щитови́дний.
Щит – щит, щиток.
Щупало – мацýн.

Щупать – ла́пати, ма́цати.
Щуп – штирь, штиль.
Щурить,-ся – жму́рити,-ся, щу́лити,-ся.
Щурупный – шрубо́вий.
Щуруп – шруб, шру́ба, шру́бка.

Ѣ

Ѣдкій,-о – 1) го́стрий, міцни́й, їдки́й; 2) ущи́пливий,-о, ура́зливий,-о.
Ѣдкость – 1) го́стрість, міцність, їдкість; 2) ущи́пливість.
Ѣзда – їзда́, їздня́.
Ѣзда смѣною – їзда позмі́нно.
Ѣздить – і́здити, поїхати.
Ѣздовой – гоне́ць, ве́рхове́ць, верхови́й.
Ѣздовой коновод – їздови́й конові́д.
Ѣздок – їзде́ць.
Ѣзда – переїзд, про́їзд.
Ѣсть – і́сти, з'і́сти.
Ѣхать – і́хати, поїхати.

Э

Эволюція – еволю́ція, рух.
Эгоизм – егоі́зм.
Эгоистическій – еґоїсти́чний, себелю́бний.
Экватор – рівноде́нник, рі́вник.
Экзаменовать – екзаменува́ти, пита́ти, іспи́тувати.
Экзамен – екза́мен, і́спит.
Экземпляр – примі́рник.
Экзерциція – екреци́рка, (*військова*) му́штра́.
Экипаж – 1) екіпа́ж, по́во́з, (*на ресорах*) коли́бка; 2) (*на судні*) екіпа́ж.
Экономить – берегти́, щади́ти, ощажа́ти.
Экономическій – економі́чний; скарбови́й.
Экономія – еконо́мія, скарб.
Экспедиція – 1) експеді́ція, ви́права; 2) ви́діл.
Эксперимент – експерімe\u0301нт і *див.* **Опыт**.
Эксперт – експе́рт, знавець, тяме́ць.
Эксплоатація – ви́зиск, визи́скування, експльоата́ція.
Эксплоатировать – визи́скувати, експльоатува́ти.
Экстракт – ви́тяжка, ви́кіп, екстра́кт.
Экстренность – пи́льність.
Экстренный,-о – пи́льний,-о, спі́шний,-о, е́кстренний.
Эластичный – пружи́стий, пружи́нистий, пружи́нуватий, елясти́чний.
Электрическій – елєктри́чний.
Электричество – елєктри́ка, елєктри́чність.
Элементарный – еле́мента́рний, початко́вий.
Элемент – елєме́нт, поча́ток, пе́рвісток.
Эмаль – поли́ва, скли́ця.
Энергическій – енергі́ч(й)ний, жва́вий, завзя́тий.
Энергія – ене́ргія, жва́вість, завзя́ття.
Эпидемическій – епідеми́чний, по́шестний.
Эпидемія – епіде́мія, по́шесть, повітря.
Эпоха – епо́ха, доба́.
Эскадрон – шкадро́н, швадро́н, со́тня.
Эскиз – шкиц, на́рис, шкіц.
Эспланада – кріпостни́й майда́н, еспланáда.
Эстафета – естафе́та.
Этаж – по́верх, пльо́нтр.
Этап – ета́п, цюпа́с.
Эфирный – ете́рний.
Эфир – ете́р.
Эхо – луна́, ві́длясок.
Эшелонировать – шалонува́ти.
Эшелон – шало́н, ешало́н.

Ю

Юго-восточный – південно-схі́дний.
Юго-западный – південно-за́хідний.
Юг – пі́вдень, низ.
Южный – півде́нний, полу́денний, низови́й.
Юридическій – юриди́чний, правни́чий.
Юрисдикція – при́суд.
Юрисконсульт – юри́ста.
Юрист – пра́вни́к, юри́ста.
Юркій – шу́стрий, в'юнки́й.
Юрта – шатро́, наме́т.
Ют – по́міст (*в кормі корабля*).
Юфть – ю́хта.

Я

Явка – о́каз, станння́, я́вка,
Явленіе – я́ва, поя́ва, я́вище, з'я́вище, (*рідке, дивне*) проя́ва.
Являть, явить,-ся – явля́ти, виявля́ти, з'явля́ти, яви́ти, ви́явити, показа́ти,-ся.
Явный,-о – я́вний,-о, види́мий,-о.
Явственный,-о – я́сни́й,-о, види́мий,-о, ви́разний,-о.
Ядовитость – отру́тність.
Ядовитий – отру́тний, отру́йний.
Ядро – 1) зерно́, кі́сточка, осере́док; 2) ядро́, ку́ля гарма́тна.
Яд – отру́та, тру́та, трути́зна.
Язва – 1) ура́зка, ви́разка, боля́чка; 2) по́шесть, зара́за.
Язик – 1) язи́к; 2) язи́к, мо́ва; 3) язи́к, і *див.* **Плѣнник і Плѣнный**; 4) (*дзвона*) би́ло, бо́вкало.

Яйцо – яйце́.
Якорный – я́кірний, котви́чний.
Якорь – я́кір, ко́тва, котви́ця, (*маленький*) кішка.
Ялик – чо́вен.
Яма – я́ма, (*глибока*) гли́бка, (*під гре́блею*) пpíрва, (*на дні річки*) ви́рло, (*з грязю́кою*) баю́ра, ковба́ня, (*де беру́ть глину*) гли́нище, (*вовча*) вовків́ня́.
Ямистый – ямкува́тий.
Январь – січень.
Японія – Япа́н.
Яркій – ярки́й, яскра́вий, блеску́чий.
Ярмо – 1) я́рмо; 2) ярмо́, нево́ля, корми́га.
Яростный – лю́тий, шале́ний, ярослúвий.
Ярость – лю́тість, шале́ність.
Ярус – 1) по́верх; 2) ряд, шар.
Ярый – відва́жний, завзя́тий, лю́тий.
Ясли – я́сла.
Ясность – я́сність; вира́зність.
Яснѣть – ясніти, вияснятi.
Ячейка – гніздо́.
Ячмень – ячмінь.
Ящер – я́щур, лускове́ць.
Ящик – ко́роб, (*в столі*) шухля́да, (*в скрині*) при́скринок, (*у млині*) кіш.
Ящик денежный – грошова́ скри́ня.
Ящик зарядный – заря́дний ко́роб.

НАЗВИ ГРОШЕЙ

$^{1}/_{4}$ копейки, денежка – полу́шка.
$^{1}/_{2}$ копейки, грош – шаг, троя́к.
1 копейка – копі́йка.
2 копейки – сьома́к.
3 ,, – шоста́к.
5 копеек – п’ята́к.
10 ,, – гри́веник.
15 ,, – злот, зло́тий.
20 ,, – семигри́веник, сорокі́вець.
25 ,, – півкопи́, четверта́к.
50 к. полтинник – копови́к, півкарбо́ванця, копа́, гри́вня.
75 копеек – п’ятизло́тник.
Рубль – карбо́ванець.
Трехрублевка – троя́чка.
10 рублей – деся́тка.
Мѣдная монета – мідя́к.
Серебряная монета – срібля́к.
Золотая монета – черві́нець, дука́т.

НАРОДНІЙ КАЛЕНДАРЬ

1-го января – Нови́й Рік.
5-го ,, – Голо́дна кутя́.
6-го ,, – Водо́хрещі.
2-го февраля – Стрі́чення.
1-го марта – Явдо́хи.
Мясопуст – м’ясни́ці.
Масляная – ма́сниця.
Понедѣльник на 1-й недѣлѣ Великого поста – Жи́лавий понеділок.
Великий пост – Вели́кий піст.
9-го марта – Сорок святи́х.
25-го ,, – Благові́щення.
26-го марта – Благові́сника.
Крестопоклонная недѣля – Середохре́сний ти́ждень.
Недѣля, следующая за Крестопоклонной – Похва́льний тиждень.
Вербная недѣля – Ве́рбний ти́ждень, Ве́рбниця.
Страстная недѣля – Білий тиждень.
Страстной четверг – Чи́стий четве́р.
Пасха – Вели́кдень.
Ѳомина недѣля – Провідни́й ти́ждень.
23-го апреля – Ю́рія.
Вознесеніе – Вше́стя.

Праздник Святой Тройцы – Зеле́ні свя́та, Клеча́льна неді́ля.
9-го мая – Лі́тнього Мико́ли.
24-го іюня – Іва́на Купа́йла.
29-го ,, – Пе́тра.
27-го іюля – Пали́копи, Палія́.
1-го августа – Макові́я.
Пост перед праздником Преображенія – Спа́сівка.
6-го августа – Спа́са.
15-го ,, – Пе́рша Пречи́ста.
29-го ,, Голово́сі́ки.
1-го сентября – Се́мена.
14-го ,, – Здви́ження.
1-го октября – Покро́ва.
26-го ,, – Дми́тра.
1-го ноября – Кузьми́ й Дем’я́на.
Филипповскій пост – Пили́півка.
21-го ноября – Введення́.
4-го декабря – Варва́ри.
6-го ,, – Микола́я.
Канун Рождества, Сочельник – Св’яти́й ве́чір, бага́та кутя.
Рождество Христово – Різдвя́ні свя́та, Різдво́.
31-го декабря – Мела́нки.

Інститут енциклопедичних досліджень НАН України
м. Київ, вул. Терещенківська, 3
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3484 від 19.05.2009 р.

Підп. до друку __________. Формат 70×100/16. Папір офс. Друк офс.
Ум. друк. арк. 4,75. Наклад 1000 прим. Зам. № _____